

XIII. SPRAWOZDANIE
ZAKŁADU
NAUKOWO-WYCHOWAWCZEGO
OO. JEZUITÓW
W BAKOWICACH POD CHYROWEM

upoważnionego jako „Prywatne gimnazjum“ do odbywania egzaminów dojrzałości i wydawania świadectw, mających równie znaczenie ze świadectwami zakładów państw. (Reskr. W. c. k. Min. W. i O. z dnia 29. stycznia 1899. L. 1458.)

za rok szkolny

1906.

Litogr. i drukarnia J. Stryfięgo w Przemyślu.

ADAM MICKIEWICZ

na łożu śmiertelnem

1798 † 1855.

XIII. SPRAWOZDANIE

ZAKŁADU

NAUKOWO-WYCHOWAWCZEGO

OO. JEZUITÓW

W BĄKOWICACH POD CHYROWEM

upoważnionego jako „Prywatne gimnazjum“ do odbywania egzaminów dojrzałości i wydawania świadectw, mających równe znaczenie ze świadectwami zakładów państw. (Reskr. W. c. k. Min. W. i O. z dnia 29. stycznia 1899. L. 1458.)

za rok szkolny 13866

1906.

PRZEMYŚL.

Nakładem Zakładu naukowo-wychowawczego OO. Jezuitów w Bąkowicach pod Chyrowem.
Z drukarni Józefa Styfięgo 1906 r.

Nr. inw.
Spr. 18.

TREŚĆ:

1. Okres rzymski w twórczości poetycznej A. Mickiewicza. Napisał X. Romuald Koppens T. J.
Die dichterische Tätigkeit des A. Mickiewicz in Rom. Von P. Romuald Koppens S. J.
2. Statystyka Zakładu przez Dyrektora.

Okres rzymski w twórczości poetycznej A. Mickiewicza*).

Wychowany w cichem ustroniu Nowogródka przez bardzo bogobojnych i religijnych rodziców, Adam Mickiewicz, wyszedłszy z pod ich opieki, na akademii wileńskiej dostał się w inne otoczenie, znalazł się w atmosferze zakazanej w znacznej części wolteryanizmem i masonstwem. Wiadomo, że niektórzy z profesorów wileńskich należeli do masonii n. p.: główny profesor Adama, Grodek, był mistrzem wileńskiej loży, a wpisał się do niej także Leon Borowski,¹⁾ kierownik Mickiewicza na polu literatury. Musiało to wpływać ujemnie na kierunek i ducha wykładów uniwersyteckich. Gdyby tego wpływu nie było osłabiałoby filareckie grono, ożywione jak najczystszy duchem, a pełne idealnego polotu: to Mickiewicz byłby może wyszedł z akademii takim skrajnym liberałem i wolnodumcą, jak w kilka lat po nim, w gorszych już znacznie warunkach odbywający w Wilnie swe studia, młody J. Słowacki. Lecz ciepło serdeczne druhów filareckich, „co nad poziomy wylatywali,“ a „ze słabością łamać uczyli się za młodu“, odrywało młodego bojownika od ludzi „bez serc i bez ducha“, a tem samem osłabiało ujemny wpływ wolteryańskich profesorów, choć nie zdołało złamać go doszczętnie.²⁾ Pod koniec więc tego okresu całkiem szczerze rzucił Mickiewicz w naród nowe hasło odrodzenia: „...*Wiara silniej mówi* do mnie, niż mędrca szkiełko i oko“. ³⁾ A gdy na jego serce, przywalone ciężarem zawodu w gonitwie za osobistem

*) Odczyt miany dla konwiktu Chyrowskiego na wieczorku mickiewiczowskiu d. 25/11 1905. jako w 50tą rocznicę śmierci autora „Pana Tadeusza“.

¹⁾ Chmielowski, A. M. I, 57—59.

²⁾ Ob. Wł. Mickiewicz, Żywot A. M., I, 189.

³⁾ Ob. „Romantyczność“, strofa 14.

szczęściem, przysły chwile ogrojcowego ucisku, chorą swą duszę pokrzepiał „*Hymnem o Zwiastowaniu N. P. Maryi*“... i nie uległ w rozpaczy, lecz przeciwnie w przełomowym „*Żeglarzu*“ odpowiedział na jej podszepty stanowczą afirmacją, że „gwiazda ducha zaginąć nie zdoła“; w „*Dziadach*“ zaś wileńskich, współczesnych onej serca katastrofie, złożył niezmiernie potężny wyraz swej niezłomnej wiary w życie zagrobowe i sprawiedliwość Boskiej Opatrzności¹⁾. Wobec tej siły woli i niezłomności wiary nie dziwnym się, że gdy pod koniec tego filareckiego okresu przysły nań ciężkie chwile srogich śledstw kata Litwy, Nowosilcowa, a po nich długie i hańbiące więzienie; duch jego nie ugiął się, lecz przeciwnie wzmógł się w sobie i urósł w Tytana. Tak upłynęła mu młodość „górna“, choć „chmurna“: ale niestety! nadszedł „wiek męski, wiek kłeski“. Tym wiekiem kłeski to pięcioletni pobyt poety na wygnanej tułaczce w różnych miejscach rosyjskiego imperyum²⁾.

*Podczas pobytu w Petersburgu, w Odesie i w Moskwie umilkły w duszy śpiewaka „Dziadów“ nie tylko anielskie odgłosy wiary dziecinnej, lecz także one górne hasła ideałów filareckich; choć bowiem geniusz twórczy poety i w tych latach objawił się szeregiem dzieł niezrównanych, to jednak nie kroczył już prosto po owej świetlanej drodze najczystszych wzlotów, gdyż zwraca się albo ku mętnym uczuciom rozigranej zmysłowości (np. w Sonetach odeskich), albo ku ideałom bardzo rozerwanym w sobie, (w „Konr. Wall.“), albo bardzo nieokreślonym i mglistym, jak w „*Farysie*“.³⁾ Zatrzymajmy się na chwilkę przy ostatnim poemacie. Jest on bardzo pokrewny swym zasadniczym tonem „*Odzie do młodości*“, ale zarazem jak znamienna między oboma istnieje różnica! Tonem zasadniczym, dźwięczącym w obu tych poematach, jest ta myśl, że *potęga ducha* nieśmiertelnego *w walce z materialną*, ale bezduszną *potęgą świata zewnętrznego, jest czynnikiem* pierwszorzędnym, nieskończenie wyższym i w ostatecznym swym rezultacie zawsze *zwycięskim*. Ale w „*Odzie do młod.*“ przepojona jest ta myśl młodzieńczą wiarą w *cel* tego zwycięstwa: a celem*

¹⁾ Por. prof. Kallenbacha „Wstęp“ do „*Dziadów*“ w IV. t. „*Dzieł A. M.*“ wyd. Tow. liter. I. A. M., Lwów 1905. p. 11—13.

²⁾ Por. rozprawę prof. W. Bruchnalskiego we wstępie do II. tomu wyd. pomm. „*Dzieł A. M.*“ p. 29. Lwów, 1900.

³⁾ Obacz W. Gostomskiego „O liryce religijnej A. M.“ w *studiach: „Z przeszłości i teraźniejszości*“, Warszawa, 1904, p. 64.

tym jest żądza uduchowienia bezwładnej materyi, *żądza zapewnienia duchowi przemożnego* nad nią władztwa dla uszczęśliwienia ludzkości i własnego narodu*. Dlatego to końcowe jej zwrotki tchną nadzieją, że po tej walce „wyjdzie z zamętu świat ducha“, że zabłyśnie „jutrzienka swobody“ ducha i z nią dla narodu „zbawienia słońce“. Całkiem *inny jest koniec walki ducha z materją w „Farysie“*. Poeta, upojony poczuciem *swejej* potęgi i wielkości, stacza zwycięski bój z wszelkimi przeszkodami, jakie napotyka na drodze swego zawrotnego lotu; ale nie staje on tu przed nami, jak w „Odzie“, w postaci wodza, otoczonego zastępem bratnich duchów, z którymi serce jego bije tem samym tętnem: przeciwnie, *walczy samotny* w samotnej pustyni; walczy *dla siebie niejako*, a nie dla szczęścia, czy to ludzkości, czy to narodu; toteż po odniesionem zwycięstwie, *upaja się jeją* poczuciem *samoubóstwienia*; własnej wielkości ogromem oszołomion, wśród bezkresnej pustyni, *siebie* tylko podziwia, i wybuchu słowy *apoteozy swej potęgi*, wołając w samolubnej ekstazie:

„Oprócz mnie nie było nikogo na ziemi...

Myśl moja ostrzem leci w otchłanie błękitu...

Jak pszczoła topiąc żądło i serce z niem grzebie,

Tak ja za myślą duszę utopiłem w niebie“.

Czyż to ten sam ideał, co w „Odzie do młod.“? Czyż to *samoubóstwienie*, będące *kresem i celem* zapasów Farysowych, jest w zgodzie z hasłem „Ody“, brzmiać tak pociągająco i tak patryotycznie:

„W szczęściu *wszystkiego* są *wszystkich* cele!...

Razem, młodzi przyjaciele!“?

Z pewnością, że nie. A gdzie szukać przyczyny? Sądzę, że zmiana nastroju jest w pewnym związku ze stanem religijnym w duszy poety. Religijność jego w okresie wileńskim, do którego „Oda“ należy, była mocno ugruntowana żywymi wspomnieniami wiary, z domu rodzinnego wyniesionej; w okresie zaś tułaczki w głębi Rosyi — a do tego okresu należy „Farys“ — religijne żywioły duszy poety uległy jakby czasowemu zanikowi, chwilowo przysypane i przyprószone popędami samolubstwa lub zmysłowości,¹⁾ z powodu niepomysłnych stosunków i warunków, w jakich się znalazł młody wygnaniec.

¹⁾ Por. rozprawę prof. W. Bruchnalskiego na czele II. t. „Dzieł A. M.“ wyd. Tow. lit. I. A. M., Lwów, 1900, p. 11.

Lecz za głęboko była w duszy Mickiewicza zakorzeniona wiara, iżby chwilowy obłęd mógł do dna wyžreć jej promienną światłość. Że poeta sam to odczuwał najlepiej; że to zboczenie z gościńca, wiodącego ku Bogu, uważał za szal chwilowy i zapomnienie: na to mamy dowód w jego własnem zeznaniu, jakie się z duszy jego samorzutnie wyrwało, gdy targał owe odeskie stosunki i ich ciężkie kajdany:

„Lećmy“ — woła w zachwycie nad odzyskaną wolnością swej duszy — „lećmy! szczęściem zostały pióra do powrotu; lećmy i *niegdą odtąd nie zniżajmy lotu*“.¹⁾

Czy dotrzymał Mickiewicz tej uroczystej obietnicy? O ile chodzi o *twórczość poetycką*, odpowiedź krytyki naukowej musi być potakująca: *wszystko* bowiem, *cokolwiek stworzył* w zakresie poezyi tak w języku polskim jak i francuskim *aż do zamarcia geniuszu twórczego* z chwilą poddania się mętnej nauce towianizmu, — wszystko to *nosi* na sobie cechy nadobłocznych wzlotów pod względem artystycznym, a *znamiona najczystszej katolicyzacji pod względem religijnym*.

Nie mogąc tej tezy rozwinąć na tem miejscu w całej rozciągłości, ograniczę się do tz. okresu rzymskiego tj. do lat od 1829—31. Działalność poety w tem trzechleciu jest nader skromna i szczupła, ale w sobie zamknięta i niezmiernie pogłębiona. Główną jej cechą jest *liryka filozoficzno-religijna*. W niej to, jak w słońcu, skupiają się wszystkie promienie mickiewiczowskiego ducha; z niej, jakby z ogniska, strzelają pęki światła, którem błyszczą i świeci nieśmiertelny duch wieszczą w tak niezrównanych dziełach, jak „Dziady“ drezdeńskie, utwory z epoki listopadowej, „Księgi narodu i pielgrzymstwa“, „Pan Tadeusz“, „Konfederaci Barscy“. Liryka filozoficzno-religijna z okresu rzymskiego to graniczny słup światła, w którego tęczyowych blaskach jedynie można zrozumieć i należycie ocenić całą wartość i doniosłość etycznego i religijnego wpływu poezyi A. Mickiewicza na naród.

Że zaś trudnoby było pojąć, *jakim to sposobem dokonała się owa radykalna przemiana* Mickiewicza odeskiego i moskiewskiego, a więc światowca i spiskowca zarazem, w Mickiewicza rzymskiego, w którego duchowem obliczu obaczymy najczystsza

¹⁾ Ob. „Dzieła A. M.“ wyd. Tow. lit. I. A. M., Lwów 1900. t. II. p. 65—66: „Dumania w dzień odjazdu 1825, 29 Octobra, Odessa“, w. 35 i 36.

ekstazę wiary: więc pozwolę sobie podać w tem miejscu *garstkę szczegółów biograficznych*, które nam posłużą za pomost do właściwej analizy¹⁾.

W pół roku po wyjeździe z Petersburga (15/27 maja 1829²⁾, stanął Mickiewicza z Odyńcem w mieście wiecznym³⁾ d. 18. listopada 1829 r. /Od ławek szkolnych już tęsknił nasz poeta za Rzymem, jak sam wyznaje⁴⁾. To też zaraz od pierwszej chwili „Rzym go zagłuszył“, a kopuła ś. Piotra (tj. potęga katolicyzmu) zakryła wszystkie pamiątki włoskie — jak donosi Malewskiemu⁵⁾. Szczególny urok miało dla poety Kolosseum, gdzie lubił siadać pod drewnianym krzyżem na środku areny, i w skupieniu a zadumie pogrążon, rozmyślać o strasznej walce słońca z ziemią, ducha z materyą, prawdy z przemocą⁶⁾. Niebawem stosunki towarzyskie w Rzymie zaczynają mącić owo ducha skupienie. Poeta bywa na salonach Moskali, jak posła rosyjskiego Gagaryna, Golicyńców, baronstwa Chlustinów, księżny Wołkońskiej.

Atoli szkodliwy wpływ⁷⁾ tych kosmopolitycznych Moskali osłabia zażyła przyjaźń z domem hrabstwa Ankwiczów i świątlymi polskimi kapłanami w Rzymie, jak XX. Parczewski i Chołoniewski⁸⁾. Właśnie w domu Ankwiczów poznał Adam nadzwyczaj światobliwą Marcelinę Łempicką, której głęboka wiara wskrzesiła na nowo

¹⁾ Do niniejszej pracy używałem, prócz znanych dzieł biograficznych i monografii lub wydania pomnikowego „Dzieł A. Mickiewicza“, rozprawy W. Gostomskiego: „O liryce religijnej Mickiewicza“, zawartej w studiach p. n. „Z przeszłości i teraźniejszości“ (Warszawa, 1904). Atoli 1. włączam do liryki rzymskiej także ustęp z Zend-Awesty „Aryman i Oromuz“: 2. inaczej pojmuję genezę niektórych utworów tej liryki; 3. przeważnie innej trzymam się metody w jej analizie; 4. za główny cel tej analizy uważam przeprowadzenie tej myśli, że poglądy i zasady Mickiewicza w okresie rzymskim tak pod względem dogmatycznym jak etycznym i estetycznym były głęboko i *nawskróś katolickie*.

²⁾ Kallenbach, A. M. I, 258.

³⁾ Korespond. A. M. I, 56.

⁴⁾ Koresp. A. M. II. 76.

⁵⁾ Koresp. A. M. I. 52.

⁶⁾ Por. Kallenbach, Z. Krasniński, I. 211. i Wł. Mickiewicz, Żywoć A. M. II. 61 i 108.

⁷⁾ Kallenbach, A. M. II, 11.

⁸⁾ Wł. Mickiewicz, Żywoć A. M. II, 67, 68, 104, 105, 107, 110, 138, 140, 143, 147.

iskrę natchnienia, wygasła, jakby się mogło zdawać, już od lat 2, bo od napisania „Farysa“. Zresztą cała rodzina Ankwiczów tchnęła duchem religijnym i odznaczała się szczerą pobożnością. To też już po kilku miesiącach, bo z wiosną r. 1830, i w sercu poety objawia się pod wpływem nastroju religijnego otoczenia zwrot do młodzieńczej wiary. „Lodowa powłoka zobojętnienia religijnego, nabytego w ciągu tułaczki po Rosyi,“ tajała teraz pod dobroczynnym wpływem południowego słońca.¹⁾ Przykład pobożnej Łempickiej, „która marzyła o niebie tylko i o klasztorze“,²⁾ przystępującej w Genezanno do komunii św.³⁾, tak przejmująco wstrząsnął duszą poety, że mszy św. wysłuchał tamże na klęczkach z największym skupieniem⁴⁾, a gdy następnie przy zwiedzaniu klasztoru wszczęła się rozmowa o życiu zakonnem, Adam z wielkim zapałem wykazywał jego konieczność w społeczeństwie ludzkim i w porywających barwach kreślił powab i urok takiego życia dla dusz wybranych.

W odmłodzoną tem wszystkiem duszę poety, na początku grudnia r. 1830, uderzył straszny grom, mianowicie pierwsza wiadomość o powstaniu listopadowem w Polsce. Wiedziony trafnem przecuciem, przewidywał bystro smutny koniec tych rozpaczliwych zapasów o wolność.⁵⁾ Wśród okropnego zamętu i rozstroju duszy w praktykach religijnych szukał ostoi moralnej i światła.⁶⁾ Już od roku zbliżył się Adam w Rzymie do wielce gorliwego kapłana polskiego, X. Stanisława Chołoniewskiego, który też wywierał nań ze wszystkich przyjaciół najsilniejszy wpływ⁷⁾. On to zwrócił uwagę Mickiewicza na apologetyczne pisma wiernego jeszcze podówczas kościołowi X. Lamennais, a zwłaszcza na jego dzieło „O obojętności religijnej“. Do X. Chołoniewskiego uciekł się teraz zgnębiony poeta po radę i pociechę religijną. X. Chołoniewski nakłonił Adama do spowiedzi, odbytej d. 8. grudnia, w dzień Niepokalanej Panienki, od której przed laty 8, gdy był w rozpacz po utracie Maryli, również w uroczyste święto tejże Matki Bożej,

¹⁾ Kallenbach, A. M. I, 282.

²⁾ Wl. Mickiewicz, Żywot A. M. II, 67.

³⁾ Ibid. 107.

⁴⁾ Kallenbach, A. M. I. 283.

⁵⁾ Koresp. A. M. IV, 66.

⁶⁾ Wl. Mickiewicz, Żywot A. M. II, 143.

⁷⁾ Kallenbach, A. M. I, 291.

doznał był nasz wieszcz tak cudownej pomocy, iż w zachwycie uniesienia napisał był prześliczny „*Hymn na Zwiastowanie*“. Spowiedź ta była tryumfem wiary w sercu autora „*Dziadów*“. Na pamiątkę tego przełomowego dnia w życiu wieszcz dał mu X. Chołoniewski Tomasa à Kempis „*O naśladowaniu Chr.*“, która to książeczka była nieodstępnym dla niego towarzyszem aż do śmierci. Za tę świętą pociechę i pośrednictwo w pojednaniu się z Bogiem był Mickiewicz wdzięczny istic po synowsku, jak o tem świadczy jego własne zeznanie,¹⁾ iż X. Chołoniewskiemu zawdzięcza „wiele pociechy, wiele chwil szczęśliwych, *nowy widok świata, ludzi, nauk*“. Do punktu kulminacyjnego dochodzi wiara poety w rzymskim okresie koło wielkanocy²⁾ roku 1831, kiedy to przed wyjazdem na pole listopadowej walki, po odbytej znowu spowiedzi, Mickiewicz poczuwa w swej duszy powołanie do stanu duchownego, jak to sam opowiadał w parę lat potem wyjeżdżającemu do Rzymu na studia Kajsiewiczowi.³⁾

Na ten ostatni rok pobytu wieszcz naszego w świętem miejscu; na ten rok wiośnianego odrodzenia duszy i jej skąpania się w św. Sakramentach oczyszczenia i miłości, przypada właśnie⁴⁾ spotęgowanie się poetycznego natchnienia w duszy Adama, i to wyłącznie na tle religijnem. Kwiatem o niezrównanej woni i wspaniałym owocem onej ekstazy katolickiej Mickiewicza są utwory następujące: 1) „*Aryman i Oromaz*“, 2) „*Rozum i wiara*“, 3) „*Mędrcy*“, 4) „*Rozmowa wieczorna*“, 5) „*Do Marceliny Łempickiej*“, 6) „*Arcymistrz*“.

Dla stwierdzenia powyżej nakreślonego nastroju duszy wieszcz przeprowadzimy analizę treści i formy tych poematów lirycznych.

Jako *wstęp i zapowiedź liryki* Mickiewicza w okresie rzymskim można uważać przekład ustępu z *Zend-awesty* p. n. **Aryman i Oromaz**. Kładę go dlatego na czele, że ma on wyraźną datę „1830“, podobnie jak „*Arcymistrz*“; daty zaś reszty utworów

¹⁾ Korespond. A, M. IV, 115.

²⁾ Wielkanoc w r. 1831. przypadła na 3/4; poeta opuścił Rzym 19/4.

³⁾ Pisma X. H. Kajsiewicza, Berlin, 1872, t. III. p. 407.

⁴⁾ Wł. Mickiewicz, *Żywot* A. M., II, 143.

tego cyklu albo są niepewne, albo samą treścią swoją zdają się dowodzić, że powstały dopiero po tamtym. Dlatego w ich rozbiórce trzymać się będą raczej *porządku logicznego i psychologicznego*, niż wątpliwej chronologii.

W nauce religijnej Zoroastra Ahriman czyli Angramainiyus jest uosobieniem złego na ziemi, jest „duchem niszczącym“ i odwiecznym wrogiem Ormuzda czyli Ahura-mazdy, który jest duchem dobrym i pierwiastkiem wszelkiego dobra w świecie. Aryman nie posiada siły twórczej, ale ma moc wcisnąć zarodek złego w każdy czysty i dobry twór Ormuzda, jest wogóle źródłem wszelkich fizycznych i moralnych utrapień. A jak Ahura-mazda jest wodzem duchów dobrych i panem życia i światła ; tak Angra-mainiyus przewodnikiem złych duchów, panem śmierci i ciemności. Według Zend-awesty świat ten jest widownią zacieklej walki dwóch tych pierwiastków ; ale walka ta po 12000 lat skończy się zupełnym zwycięstwem Ahura-mazdy. ¹⁾ Z powyższego wyjaśnienia widzimy, że perski myt w księgach religijnych Zend-Awesty zawiera w sobie szczątki pierwotnej tradycyi rodu ludzkiego o nienawiści szatana do Boga.

Mickiewicz pochwycił z tej olbrzymiej księgi perskich tradycyi jedną myśl i tę rozwinął w niezrównany pod względem plastyki sposób. Dajmy najpierw głos samemu utworowi :

W samym *przepaści niezgłębionej* środku,
W samym *ciemności* najgrubszym zarodku,
Osiadł Aryman, *jak złodziej* ukryty,
Gniewny, *jako lew, jak wąż*, jadowity.
Onego czasu *nadął się* i *dźwignął*
I wielką *ciemność* piersiami *wyrzygnął*
I *po ciemności*, *jak pajak* po sieci,
Szczeblował w górę tam, gdzie Bóstwo *świeci*.
Oparł się o dnia i nocy granice,
Wynurzył głowę i *podniósł źrzenice*.

A skoro ujrzał w samym *niebios* środku,
W samym *jasności* najczystszej zarodku
Oromadesa, co wśród tworów *świeci*,
Jak śród gwiazd słońce, *jak ojciec śród dzieci* :

¹⁾ Ob. „Wielka Encykl. powsz. ilustrów.“ Warsz. 1891. t. V. p. 129.

Skoro na widok przedwiecznego słońca
 Zły duch pomyślał o szczęściu bez końca:
 Ta myśl, ogromna, jako świata brzemie,
 Z takim ciężarem padła mu *na ciemność*,

Że stracił siłę, *runął na dół głową*
 Przez wieki wieków, i osiadł na nowo
 W samym *przepaści niezgłębionej* środku,
 W *samym ciemności najgrubszym zarodku*¹⁾

W bogatej treści tego poemaciku o 22 zaledwie wierszach wyróżnić możemy *cztery obrazy*. Naprzód rzuca się w oczy kilku ostrymi rysami nakreślona *sylweta ducha złego i miejsca jego pobytu*. Aryman staje przed nami, jak żywe wcielenie gwałtu, przemocy i podstępny, co uwydatniono porównaniami z *złodziejem, lwem i wężem*. Widzimy, jak czyha na swe ofiary, przyczajony w „*niezgłębionej przepaści*“, wśród „*najgrubszych ciemności*“. — Następnie scena się zmienia. Piękielną zazdrością powodowany, Aryman wynurza się z podziemi, otulony gęstwą ciemności, z którymi rozstać się nie może, i skrada się „jak pajak po sieci“, ku Bóstwu światła, i dotarłszy tam, rozpiera się na granicy dnia i nocy, bo mu jej przekroczyć nie wolno. Z tego miejsca przecudowny otwiera się widok. Oto w samym „*niebios* *środku*“, wśród „*najczystszej jasności*“, błyszczy wśród tworców wszechświata tron Oromadesa, który — w zupełnym kontraście do Arymana — panuje tutaj „*jak słońce wśród gwiazd*“, „*jak ojciec wśród dzieci*“. — I w tej chwili ciekawość zazdrośna wroga Oromadesa zmienia się w szal rozpacz i wściekłości: widok „*szczęścia bez końca*“ w otoczeniu Ormuzda i w zjednoczeniu z nim pada na jego przeklęte „*ciemność*“, jakby ciężarem całego świata. Wobec Boga dobroci Aryman traci całą swą brutalną przemoc, i zapada się napowrót w niezgłębioną przepaść wśród ciemności najgrubszych.

Poemat ten, — którego piękność formalna zasadza się na *silnym kontraście* w obrazach miejsca pobytu Arymana i Ormuzda, jakotoż w jaskrawym, pełnym antytez, *doborze barw i porównań*, — zawiera *uplastycznione przedstawienie podstawowego dogmatu wiary*, iż wszystko, co złe w wszechświecie duchów, ma związek z szatanem, bo on całą istotą swą nienawidzi dobra, szczęścia,

¹⁾ Wszystkie teksty Mickiewicza podane są według wydania Tow. lit. I. A. M. t. II. Lwów, 1900.

światła, prawdy; wszystko zaś, co szlachetne, pogodne, świetlane, dobre, — to ma źródło swe w Bogu, do którego żadne zło nie ma przystępu — bo jest między Nim a „ojcem kłamstwa i grzechu“ przepaść niczem nie dająca się zapełnić.

Odróżnienie dobra od zła, cnoty od występku, to pierwsza podstawa moralności; to jej alfa i omega; to zasadniczy punkt wyjścia dla każdej ludzkiej duszy, dążącej do wewnętrznego udoskonalenia, lub szukającej wśród rozstroju klucza do wieczystego szczęścia. Toż samo rozważanie prawdopodobnie i w duszy Mickiewicza było pierwszym etapem na drodze do czynnego i praktykującego katolicyzmu. Trzeba było sobie raz powiedzieć głośno i otwarcie: że *zło zawsze złem* — że *najświętszy cel nie uświęci złych środków* — że „kto chce iskier z czarta kuźni, by przepalić czarta moc, ten mądrości wiecznej bluźni“.¹⁾ I to wielkie słowo powiedział sobie Mickiewicz szczerze i głośno w powyższym poemacie. Tak wszedł na wielki i jasny gościniec, wiodący w rajskie bramy wiary. *Po tej przygrynce do świętej pieśni wiary* musiała przyjść i ta pieśń sama. Czy nie dolatuje nas jej dziwnie potężny głos w utworze następnym, p. n. **Rozum i wiara**? Posłuchajmy jeno spizowych jej tonów w głębokim skupieniu:

I.

„Kiedy rozumne, gromowładne czoło
Zgiąłem przed Panem, jak chmurę przed słońcem:
Pan je wzniosł w niebo, jako tęczy koło,
I umalował promieni tysiącem.

II.

*I będzie błyszczeć na świadectwo wierze,
Gdy luną kłęski z niebieskiego stropu;
I gdy mój naród złęknie się potopu,
Spójrzy na tęczę i wspomni przymierze.*

III.

Panie! mą pychę duch pokory wzniecił:
Choć górnje błyszczę na niebios błękiecie,
Panie! *jam blaskiem nieswoim zaświecił:*
Mój blask jest słabe Twych ogniów odbicie!

¹⁾ Z. Krasieński w „Psalmie miłości.“

IV.

Przejrzałem nizkie ludzkości obszary
Z różnych jej mniemań i barwą i szumem:
Wielkie i mętne, gdym patrzył rozumem;
Małe i jasne... przed oczyma wiary.

V.

I was dostrzegłem, *o dumni badacze*,
Gdy wami burza, jak śmieciem, pomiata;
Zamknięci w sobie, jak w konchy ślimacze,
Chcieliście mali, obejrzeć krąg świata!

VI.

Konieczność, rzekli, według ślepej woli
Panuje światu, jako księżyc morzu.
A drudzy rzekli: *Przypadek* swawoli
W ludziach, jak wiatry w nadziemskim przestworzu.

VII.

Jest Pan, co objął oceanu fale
I ziemię wiecznie kazał mu zamacać;
Ale granicę wykował na skałę,
O którą wiecznie będzie się roztrącać!

VIII.

Darmo chce powstać z ziemnego pogrzebu;
Ruchomy wiecznie, ruchem swym nie władnie;
Im wyżej buchnął, tem głębiej upadnie;
Wznosząc się wiecznie, nie wzniesie ku niebu!

IX.

A *promień światła*, który słońce rzuci,
Na szumnej morza igrając topieli,
Nie tonie, — tylko w tęczę się rozdzieli,
I znowu w niebo, skąd wyszedł, powróci.

X.

Rozumie ludzki! tyś mały przed Panem,
Tyś kroplą w Jego wszechmogącej dłoni;

Świat cię niezmiernym zowie oceanem,
I chce ku niebu na twej wzlecieć toni.

XI.

Zdajesz się tykać brzegów widnokręga; —
Daremnie z żaglem nawa leci chyża,
Opływa ziemię; niebios nie dosięga: —
Twa fala nigdy ku niebu nie zbliża.

XII.

Wzdymasz się, płaszczysz, czernisz się i błyskasz,
Otchłanie ryjesz i w górę się ciskasz,
Powietrze ciemnisz chmurami mokremi,
I spadasz z gradem: — *tyś zawsze na ziemi!*

XIII.

*A promień wiary, którą Niebo wznieca,
Topi twe krople, zapala twe gromy,
I twe pogodne zwierciadła oświeca:
Ach, ty bez wiary byłbyś niewidomy!*“ —

Co za potężny wybuch wiary z wezbranego jej uwielbieniem jakoby wulkan, serca naszego wieszczą! Czyż to nie jest *istny hymn duszy*, z zachwytem nadziemskim *wpatrzonej w bezmierne oceany tajemnic*, jakie nam Objawienie Boskie, *w naszym św. Kościele katolickim złożone*, odsłania, nie tylko oświecając rozum odkryciem prawd, bez których on błędziłby po omacku wśród gęstych ciemności, ale i zapalając wolę i serce ich ukochaniem? Obszerny ten poemat, z 13 zwrotek czterowierszowych złożony, w treści swej rozwiązuje nader przystępnie, bo zapomocą szeregu plastycznych obrazów, *problem apologetyczny* o stosunku wiary objawionej przez Boga do rozumu czyli czysto ludzkiej wiedzy, a raczej jej *niczem nieuprawnionych pretensyi do rozstrzygania zagadnień*, należących do *sfery nadprzyrodzonego świata*. Problem ten rozwiązany jest przez wieszczą zgodnie z nauką wiary katolickiej, której przyznaje Mickiewicz bezwzględną wyższość, i uznaje potrzebę i konieczność poddania rozumu pod powagę nieomylnego Boga u granic tej sfery, do której władztwo rozumu naszego nie sięga i w której nie dano mu jest włączyć się.

Myśl powyższa ujęta jest w *cztery obrazy*, z których każdy obejmuje trzy zwrotki, prócz ostatniego.

Na obraz *pierwszy* składa się czysto osobiste *wyznanie wiary poety*. W tem wyznaniu naprzód widzimy pełną świadomość i przeświadczenie autora o wybitnych zdolnościach i sile własnego rozumu i uczucia. Ale choć świadom potęgi swej twórczej, zniża swe „gromowładne czoło“ wieszcz nasz przed Bogiem, jako chmura zniża się przed słońcem, by przyjąć jego promienie. To ukorzenie się przed światłem Bożem oświeca jego rozum i przyodziewa w tęczowe blaski tysiąca promieni „*na świadectwo wierze*“, czyli Objawieniu Bożemu, które nic nie ujmując rozumowi z jego naturalnej przenikliwości, dodaje mu jeno nową moc do poznawania tajemnic, albo całkiem dla niego niedostępnych bez tego światła, albo dających się zdobyć z wielkim tylko móżolem. I raduje się serce wieszcz, zawsze i wszędzie myślącego o ukochanym narodzie, że *gdy z niebieskiego stropu luną na Polskę kłęski, gdy potop niedowiarstwa będzie usiłował ją zalać*: to wzięwszy jego dzieła do rąk, znajdzie w nich dowody silnej wiary poety, łączącej go z Bogiem, jakoby cudowna tęcza przymierza: przekona się bowiem naród z tych dzieł, że geniusz Mickiewicza dlatego „górnie błyszczał na niebios błękicie“, iż był choć słabem Boskich ogniów odbiciem.

Trzy dalsze zwrotki dają nam przedziwnie zwięzły i prawdziwy obraz odmętu opinii, obłędów i omamień ludzi, polegających wyłącznie na swoim rozumie, zbuntowanych przeciw prawdom objawionym, niechających przed nimi się ukorzyć. *Dumni ci badacze*, zamknięci w swych ograniczonych rozumkach, jak ślimaki w konchach, niezdolni są w małości swej zrozumieć ogromu wszechświata i Boga: jedni więc wszystko chcą tłumaczyć ślepą koniecznością praw nieublaganych przyrody, inni wszystko przypisują swawoli przypadku.

Temu chaosowi racjonalistycznych na świat poglądów przeciwstawia wieszcz jednolity i zwarty w sobie pogląd wiary na stosunek Boga do świata i duszy wierzącej do Boga; a trzeci ten obraz odznacza się jeszcze wybitniejszą wyrazistością plastyki. Żeby wszystkie siły duszy w czytelniku skupić, w tej precudownej wizji poeta posługuje się *jednym zjawiskiem* na ziemi, z *jednego źródła czerpie wszystkie poetyckie figury*. Widzimy więc na tem barwnem malowidle niezmierne *przestwory oceanów*, wiecznie

uderzających z dzikim rykiem o lądy stałe. Atoli ponad szalejącym żywiołem unosi się, jak w pierwszych rozdziałach Pisma św., wszechpotężna prawica Boża, która tym rozwścieklonym falom „*granicę wykowała na skale*“; one jej przekroczyć nie mogą, bo muszą o nią wiecznie się roztrącać z rozkazu Stwórcy. A tak choć ten *wiecznie ruchomy* żywioł wiecznie rwie się i wznosi ku niebu, nigdy mimo to nie dosięgnie go, bo nie może *sam z siebie* wlecieć wyżej. Oto obraz materyi, a przenośnie wzięty, zarazem *obraz umysłu ludzkiego bez Boga, bez skrzydeł Objawienia*. A teraz *obraz duszy uskrzydłonej łaską wiary*: do niego użył poeta jako porównania zjawiska najsubtelniejszego w świecie przyrody. Oto *promień słońca*, padając na topiel oceanu, nie tonie w jej głębiach, lecz rozszczepia się w różnobarwną tęczę, która znowu w niebo, skąd wyszła, powraca.

Ostatnie cztery zwrotki są niby ogniskiem, w którym Mickiewicz jeszcze raz zbiera i rozżarza *przewodnią myśl* całego tego poematu, lśniącego przepychem barw i najbardziej misternych obrazów. Rozum, pozbawiony słońca wiary, zda mu się marną *kropelką w wszechmocnej dłoni Boga*, — choć sam się zowie *niezmiernym oceanem*, — gdy o własnych tylko siłach „na paluszkach pychy“ wspina się ku niebu. Lecz darmo! fale jego opływają jeno ziemię; a nawet gdy się zamienia w lotne opary, zdołają tylko na chwilę przysłonić blask słońca, i spadają znowu na ziemię. Przeciwnie, promień wiary, którą niebo wznieca, on jeden rozpogadza wzburzone a bezsilne fale oceanu rozumu, on jeden oświeca jego zwierciadła. I kończy się ten niezrównany *hymn wiary* najpotężniejszą odezwą duszy, w światłości Objawienia skąpanej, kończy się najbardziej lakonicznym z całego utworu okrzykiem tryumfalnym:

„Ach, ty bez wiary... byłbyś niewidomy!“¹⁾

Kto w krwawych zapasach ze zwątpieniem i podszeptami szatana pychy doszedł do tak niezłomnych przekonań o godności wiary katolickiej o jej majestacie i mocy wznoszenia duszy człowieka ku Bogu: ten zdolen będzie oddać się najbardziej skupionej w sobie kontemplacyi nad najgłębszemi tajemnicami tej wiary;

¹⁾ Ten rodzaj łaski Ducha św., z pomocą której dusza wierząca ogląda niejako prawdy objawione, zowie teologia katolicka darem mądrości Ducha św. Obacz M. Meschler S. J. „Die Gabe des heil. Pfingstfestes“, Freiburg in B. 1892. p. 272.

a kto objawił jako artysta taką potęgę plastycznego geniuszu w obrazowaniu epickiem wewnętrznych stanów duszy: ten z pewnością znajdzie i na harmonijne a mistrzowskie odmalowanie onych tajemnic dość barw na swej tęczowej palecie. I rzeczywiście w następnych trzech poematach przechodzi Mickiewicz od owego zasadniczego problemu o wzajemnym stosunku wiary i rozumu *do kontemplacyi trzech wielkich tajemnic zbanwienia: o męce Zbawicielowej, o działaniu łaski w duszy pokutującej i o Eucharystyi.*

Pierwszy z tej przedziwnej trylogii utwór, będący poniekąd dopełnieniem pieśni poprzedniej, to krótki, zaledwie 28 wierszowy, w formę sestyny ujęty, prócz zwrotki ostatniej, poemat p. t **Mędrcy**. Odczytajmy go naprzód:

I.

„W nieczułej, ale *niespokojnej dumie*
Usnęli mędrcy; wtem odgłos ich budzi,
Że Bóg widomie objawił się w tłumie,
I o wieczności przemawia do ludzi:
„Zabić go“, rzekli, „*spokojność nam miesza*:
Lecz zabić *we dnie*? obroni go rzesza“!

II.

Więc mędrcy *w nocy* lampy zapalali,
I na swych księgach ostrzyli rozумы
Zimne i twarde, jak miecze ze stali;
I wzięwszy z sobą uczniów *ślepych* tłumy,
Szl *łowić Boga* — a *zdrada* na przedzie
Prostą ich drogą, ale zgubną wiedzie.

III.

„Tyś to?“ — krzyknęli na Maryi syna.
„Jam“ — odpowiedział, i mędrcy *pobladli*...
„Ty jesteś?“ — „Jam jest“! — Służalców drużyna
Uciekła w trwodze, mędrcy *na twarz padli*;
Lecz widząc, że Bóg straszy, a nie karze,
Wstali *przelekli*, więc *srożsi* zbrodniarze.

IV.

I tajemnicze szaty z Boga zwlekli,
I szyderstwami ciało Jego siekli,

I rozumami serce Mu przebodli: —
A Bóg ich kocha i za nich się modli!
Aż gdy do grobu *duma* Go złożyła,
Wyszedł z ich duszy, ciemniej, jak mogła.

V.

Spełnili mędracy na Boga pogrzebie
Kielich swej pychy. — *Natura* w rozruchu
Drżała o Boga, — lecz *pokój* był *w niebie*:
Bóg żyje, — tylko *umarł w mędrców duchu!*“

Oto niemal przed oczyma naszymi rozgrywa się w tym poemaciku potężne *misteryum religijne* w zarysie, uposażone we wszelkie znamiona strasznej tragedyi ducha ludzkiego. Stają do walki ze sobą: z jednej strony, przewrotna, podstępna, zaślepiona pycha zbuntowanych „zimnych i twardych“ mędrców-Faryzeuszów i racjonalistów, popartych przez tłumy ślepych uczniów-służalców, — a z drugiej strony, sam samotny Bóg-człowiek, co zstąpił wśród udzi widomie, jak ich ojciec, brat, przyjaciel, by do nich przemówić o wieczności, by wskazać do niej jedynie wiodącą drogę, by na tę drogę wysoką wyposażyć ich we wszystko, co do niej konieczne. To dwa przeciwne sobie *czynniki tragiczności*.

Owi rzekomi „mędracy“, choć z powodu swej pychy wiecznie w duszach swych niespokojni, przed oczyma tłumów przyoblekli się w pozory spokoju i zadowolenia z siebie. Zdawało się im, że już zapanowali nad światem dusz, że już wszystkie zagadki bytu rozjaśnili „koniecznością“ i „przypadkiem“. Usnęli... na laurach!

Z tej drzemki pychy budzi ich nagle wieść, że ten Bóg, któremu oni odmówili bytu, zjawił się widomie wśród tłumów mauluczkich a pokornych, że je naucza o wieczności... wbrew wszystkim ich wysiłkom, zdążającym do wyplenienia z serc ludzkich wszelkich t. z. „odwiecznych przesądów“!

Udawany spokój znika z ich oblicza od razu, a ogarnia ich wściekły szal, wybuchający z szatańską iście zaciekłością. Postanawiają zabić Chrystusa, by nie kompromitował ich „zimnych i twardych, jak miecze ze stali“, rozumów. Ale ogarnia ich lęk: w świetle dnia boją się rzucić na „Syna światłości“ — obierają więc noc. — Oto misterna *charakterystyka obozu negacyi przeciw Boskiemu posłannictwu Chrystusa!* Już zbliża się chwila *tragicznej*

kollizyi między pychą, trawioną wewnątrz niepokojem, choć na zewnątrz zuchwałą w swej bezsilności — a Bogiem-człowiekiem, pełnym nadziemskiego majestatu, świadomym swej wszechmocy i niewyczerpanej dla ludzi miłości. To *pierwsze dwa akty tego tragicznego misteryum*.

Trzy dalsze zwrotki zawierają *katastrofę* tej dziejowej kollizyi. Zbuntowana przeciw powadze Boga pycha onych mędrców staje twarzą w twarz przed Chrystusem, pocącym się krwawym potem właśnie za ich zbrodnie. Zjawiają się w ogroju, by „łović Boga“! Na dwukrotne pytanie, rzucone z niespokojem, właściwym nieczystemu sumieniu, otrzymują tę samą, pełną boskości odpowiedź: „*Jam jest*“! Ten majestat Zbawicielowy przejmują ich grozą; trupa bladeść pokrywa ich pomarszczone złością lica; padają nawet na twarz — lecz „widząc, że *Bóg straszy a nie karze*“: zrywają się na równe nogi bogobójcy, by zbrodniczy zamiar wykonać. I zwlekają z Boga „tajemnicze szaty“ — przecząc zjednoczeniu natury Boskiej z ludzką — i sieką szyderstwa niepokalane Jego ciało — i pychą rozumu swego bodą Mu serce: „*a Bóg ich kocha i za nich się modli*.“ Ta nieprzebrana miłość Boga-człowieka nie tylko nie rozbraja ich okrucieństwa i przewrotności, ale owszem zaostrza je. Nie spoczną więc, dopóki ich duma nie złoży Go w grób, z którym, jak sądzą, wszystko się kończy.

Epilog tej przejmującej do szpiku kości tragedyi stanowi upojenie bogobójczych „mędrców“, spełniających na pogrzebie Zbawiciela „kielich swej pychy“ wśród konwulsyjnych drgań nierozumnej przyrody, przejętej zgrozą na widok najokropniejszej pod słońcem zbrodni!

Ostatni wiersz tego wstrząsającego do głębi poematu skupia w sobie całą jego *myśl*, wyrażając w niej tak *bezsilność głupoty niedowiarstwa*, jak *wiecznotrwałą owocność Męki Zbawiciela* świata, w słowach godnych Dantego:

„Bóg żyje — tylko umarł w mędrców duchu!“ —

Z niewinnej Męki Chrystusa Pana wytrysnęło źródło łask dla upadłego człowieka; wytrysnęły przedewszystkiem Sakramenta św., wśród których *Pokuta* i *Eucharystya* dla odrodzonych już przez chrzest członków Kościoła katolickiego są ostatnią deską ratunku. Do tych więc krynic zbawienia zwraca się teraz nasz wieszcz w dwu dalszych poematach: w „*Rozmowie wieczornej*“ i „*Do Marceliny Łempickiej*“. Posłuchajmy naprzód pierwszego:

I.

„Z Tobą ja gadam, co królujesz *w niebie*.
A razem gościsz *w domku mego ducha*, —
Gdy północ wszystko w ciemnościach zagrzebie
I czuwa tylko zgrzyzota i skrucha,
Z Tobą ja gadam! Słów nie mam dla Ciebie:
Myśl Twoja każdej myśli mej wysłucha;
Najdalej władasz i służysz w pobliżu,
Król na niebiosach — w sercu mem na krzyżu!
I każda *dobra myśl, jak promień, wraca*
Znowu do Ciebie, do źródła, do słońca;
I nazad płynąc, *znowu mię osłaca*:
Śię blask, blask biorę i blask mam za gońca. —
I każda *dobra chęć Ciebie wzbogaca*,
I znowu za nią płacisz mi bez końca.
Jak Ty na niebie, Twój *śługa*, Twe *dziecię*
Niech się tak cieszy, tak błyszczy na świecie. —
Tyś król, o cuda! i Tyś mój poddany!
Kaźda *myśl podła, jako włócznia nowa*,
Otwiera Twoje niezgojone rany.
I każda *chęć zła jest gąbka octowa*,
Którą do ust Twych zbliżam zagniewany:
Póki Cię moja złość w grobie nie schowa,
Cierpisz, *jak śługa panu zaprzędany*.
Jak Ty na krzyżu, Twój pan, Twoje dziecię
Niechaj tak cierpi i kocha na świecie.

II.

Kiedym *bliźniemu* odsłonił myśl chorą
I wątpliwości raka, co ją toczy:
Zły wnet ucieczką ratował się skórą,
Dobry zapłakał, lecz odwracał oczy. —
Lekarzu wielki! Ty najlepiej widzisz
Chorobę moję, *a mną się nie brzydzisz!* —
Gdym wobec *bliźnich* dobył z głębi duszy
Głos przeraźliwszy, niżli jęk cierpienia,
Głos wiecznie grzmiący *w piekielnej katuszy*,
Cichy *na ziemi — głos złego sumienia*:

*Sędzio straszliwy! Tyś ognie rozdmuchał
Sumienu zlemu, a Tyś mnie wysłuchał!*

III.

Gdy mię spokojnym zowią dzieci świata,
Burzliwą duszę kryję przed ich okiem, —
I obojętna duma, jak mgły szata,
Wnętrzne pioruny pozłaca obłokiem;
A tylko *w nocy — cicho — na Twe łono*
Wylewam burzę, we łzy roztopioną! —

Odczytany dopiero co poemat, nasiąkły łzami pokuty, nazwałbym *poetyckiem „Przed oczy Twoje, Panie, winy nasze składamy“ naszego wieszca. Pierwsza część*, złożona z trzech pełnych powagi i namaszczenia oktaw, jest podniosłą *symfonią ekspiacyjną*. Składa się na nią cichy i rzewny szept, tajona rozmowa serca z tym Ukrzyżowanym przez „mędrców“ Zbawcą i Ojcem, który żyje i *króluje w niebie*, a zarazem *gości w domku* człowieka z *ducha*. Oto gwar dzienny ustał — kir nocy przysłonił jego jaskrawą wrzawę. Poeta jest sam i odczuwa bliskość Boga... ale i zgryzotę i skruczę zarazem, bo ten *Król na niebiosach, w sercu* jego jest *na krzyżu*. A przecież *każda dobra myśl i każda dobra chęć* z tego krzyża nań spływa; temu krzyżowi zawdzięcza on każdy swój postępek ku dobru. To też wyznaje z isticie chrześcijańską pokorą, że niejednokrotnie nadużył tej nieskończonej miłości ojcowskiej, bo *każda myśl podła, grzeszna, jako włócznia nowa, otwiera Zbawiciela rany*; a *każda chęć zła* t. j. grzeszna żądza, jest *gąbką octu*, którą zbliża roznamiętniony grzesznik do ust konającego Chrystusa. Tak odnawia dusza niewdzięczna tajemnicę Męki Pańskiej, niepomna, co Bóg dla zmazania win ludzkich wycierpiał; tak staje się niejako panem i tyranem Boga. — Oto sam *rdzeń grzechu wydobyty na jaw w poetyckiem słowie* — oto *zarazem nadprzyrodzona pobudka najczystsze go żalu i skrucchy* za winy! I w istocie, z duszy poety, zapatrzonego w rany krwawiące Ukrzyżowanego, dobywa się pod koniec tej pierwszej części pragnienie pomsty na sobie samym za winy własne... dla Umiłowanego:

*„Jak Ty na krzyżu (za grzechy me rozpięty)... Twoje dziecię
niechaj tak cierpi i kocha na świecie!“*

Spokojny dotąd przeważnie tok myśli ekspiacyjnej *w części, II. tej „Rozmowy“* wzmagają się w sile wyrazu, *potężnie mocą kontrastów między marnością ludzkiej pociechy a skutecznością pociechy „Lekarza wielkiego“*, — między obojętnością bliźnich na przeraźliwe jęki sumienia, targanego w piekielnej katuszy, *a nieskończonym miłosierdziem „Sędzi straszliwego“*, który sam te ognie sumienia grzesznego rozpała, ale i sam jeden tylko je gasi, wysłuchując skruszonego grzesznika. Ta część symfonii, jako odmienna nastrojem, ma też inną formę: fale jej płyną gwałtowniej, ujęte w przepyszne sestyny.

Ostatnia zwrotka — znowu sestyna — jest artystycznym *finale* całej tej *przedziwnej pieśni skruchy*: powraca w niej bowiem motyw, od którego się zaczęła. *Dzieci świata spokojnym zowią* poetę, bo przed ich ciekawym a złośliwym okiem kryje on tajemne swe zgryzoty; — ale *w nocy*, gdy jest sam na sam z Bogiem, to owa wewnętrzna burza zamienia się w potok łez pokutnych, w których znajduje on ulgę — gdyż powracają mu synowstwo Boże. —

Serce, co odzyskało wiarę, co się oczyściło we łzach pokuty, potrzebuje umocnienia w dobrem, potrzebuje dusznego pokarmu, szuka i pragnie najściślejszego *zespolenia z Bogiem*, jako zadatku odzyskanej miłości i rękojmi na żywot wieczny. Tę rękojmię swej niepojętej miłości zostawił nam Boski Zbawiciel *w Najśw. Sakramencie Ołtarza*. To też dusza po katolicku wierząca, przebywszy szczęśliwie proces swego nawrócenia do Boga, od którego odpadła przez grzech, musi całym instynktem swoim, całym pędem miłości dążyć do tego mistycznego zjednoczenia z Jezusem w Najśw. Sakramencie. I ten objaw pełni katolickiego życia znalazł artystyczny swój wyraz w liryce religijnej Mickiewicza z okresu rzymskiego. A jest nim „**Wiersz do Marceliny Łempickiej** w dzień przyjęcia Komunii św.“ Łempicka była w Rzymie przy boku Henryki Ankwiczówny, swej siostry ciotecznej, niemal jej Aniołem Stróżem. Przez swą zatopioną w Bogu pobożność, przez niezwykłą niewinność serca i czystość duszy budziła w każdym cześć dla swej cnoty, a przykładem swoim pociągała ku Bogu.¹⁾ Z autografu wiersza „Do Marceliny Łempickiej“, znajdującego się w bibliotece Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie, wynika, że poemat ten

¹⁾ W r. 1840 została Siostrą Miłosierdzia a umarła we Lwowie 1843 na posłudze zarażonych tyfusem. Ołyniec, Listy z podr. IV, 362.

napisał Mickiewicz po powrocie z nabożeństwa u OO. Jezuitów w al Gesu w Rzymie, najprawdopodobniej d. 9. stycznia 1830 r. Patrzył tam z wielkiem w duchu zbudowaniem na Ankwiczów, a zwłaszcza na pobożną i głęboko wierzącą Marcelinę, która owego dnia w al Gesu przystępowała do Stołu Pańskiego.¹⁾

Przykład jej rozbudził w poecie *pragnienie doskonalszego zjednoczenia z Bogiem w Eucharystyi*, co w tym krótkim, z 26 wierszy jeno złożonym poemaciku, o formie swobodnej, najbardziej i odrazu uderza. Oto całkowita osnowa utworu :

„Dziś cię za stołem swym *Chrystus* ugościł,
Dziś *Anioł* tobie niejeden *zazdrościł!*
Ty spuszczasz *oczy*, które *Bóstwem* gorą :
Jak ty *mnie* swoją *przerażasz* *pokorą*,
Święta i *skromna!* — *Grzesznicy* *nieczuli*,
Gdy *my* w spoczynku skroń *ospałą* złożym,
Tobie, klęczącej przed Barankiem Bożym,
Jutrzenka usta modlące się stuli :
Wtenczas zlatuje *Anioł*, twój obrońca,
Czysty i cichy, jak światło miesiąca ;
Zasłonę marzeń powoli rozdziela,
A troskliwości pełen i wesela,
Z takim nad tobą schyla się objęciem,
Jak matka nad swem — sennem *niemowłędem*. —
Jeżeli promień nieśmiertelnej łaski
Zbyt żywo w oczach *Anioła* jaśnieje,
I gdy się senna zbyt żywo rozśmieję :
Anioł łagodnie przygasza swe blaski,
Stula nad senną zasłonę marzenia
I odlatuje, biorąc *twoje* westchnienia ;
Lecz nim odleci, kładzie wdzięki nowe,
Jak nowe suknie dziecięciu pod głowę :
Tak się *piastunka* jego codzień budzi
Z nową miłością u Boga i ludzi. —
Jabym dni wszystkich rozkosz za nic ważył,
Gdybym noc jedną tak jak ty przemarzył!“

¹⁾ Por. „Uwagi wydawcy“, prof. Bruchnalskiego, w II. t. wyd. pommikowego „Dzieł A. M.“, p. 536—537.

Dwa przeciwieństwa składają się na dziwnie eteryczną i lotną przedzę tej *pieśni uwielbienia niebiańskich godów duszy niewinnej z przyczystym Oblubieńcem*, Barankiem Bożym, w Najśw. Sakramencie Ołtarza. Pierwszy kontrast to świętość, skromność, *pokora tej anielskiej duszy*, przy Stole Pańskim Bóstwem gorejącej i z Niem zjednoczonej — a *przerażenie patrzącego na nią grzesznika*, który choć daleki jeszcze od tej śnieżnej białości, bo jest dopiero na drodze do nawrócenia swego, ale ani nie utracił szacunku dla cnoty, ani nie wyrzekł się nadziei jej odzyskania. W jak prostych, a silnych słowach wyraził tu poeta dobrze przez siebie odczuta zasadę katolickiej wiary, że do *Eucharystyi może tylko przystępować dusza oczyszczona z grzechów!* — Drugi kontrast to z jednej strony *nieczułość grzeszników*, ciężkie ich i gnuśne ospalstwo, przykuwające ich do blocka tej ziemi — a z drugiej strony *anielska lekkość duszy niewinnej*, pogrążonej i zatopionej całkowicie w Bogu z takim żarem, że zdolna jest po komunii św. i noc całą spędzić na klęczkach przed Barankiem Bożym w ekstatycznym zachwycie, a nawet we śnie staje się „piastunką“ niebiańskich myśli i uczuć, które jej serce przepelniają wzmożoną miłością i Boga i ludzi. — Ten ostatni obraz może posłużyć za dowód, jak znakomicie zrozumiał Mickiewicz *znaczenie Eucharystyi dla wyrwania duszy ludzkiej z objęć materji* i dla jej wzlotów ku Bogu w najbardziej natchnionej modlitwie. Sam koniec utworu zawiera brylant najczystszy... osobiste wyznanie poety, że za jedną taką chwilę uniesienia i zatopienia się w Bogu gotówby był cały świat rozkoszy ziemskich poświęcić:

„Jabym dni wszystkich rozkosz za nic ważył.

Gdybym noc jedną tak jak ty przemarzył!“

Na tym najwznioślejszym wybuchu tęsknoty za Bogiem kończy się liryka religijna A. Mickiewicza z okresu rzymskiego, wzięta w znaczeniu ścisłym. Kto taką drogę przebył, jaką odsłania przed nami pobieżna analiza tej poezji rzymskiej Adama, ten z pewnością i ostatnie zapory samolubstwa i pychy zmiążdży; a co tak głęboko przeczuł, przemyślał i w nieśmiertelnych pomnikach artyzmu swego na wieki zaklął, za tem też *w życiu pójdzie*. Z. Kraśński powiedział, że

„... modlitwa jedyna,

Co godna Stwórcy, *od hymnu się wszczyina,*

Lecz nie zna myśli i czynów rozdziału!“

Mickiewicz był tak szczery w życiu swem, że w wyższym daleko stopniu, niż autor „Przedświtu“, potępiał rozdział myśli od czynu, czyli ideałów poetycznych od praktyki. To też wkrótce, jak to we wstępie wskazałem, czynami stwierdził, co wielbił w poezyi.

Na zakończenie tej pracy zostawiłem ostatni wiersz z okresu rzymskiego p. t. **Arcymistrz**, jest on bowiem nie tylko konsekwencją, wynikającą z katolickich przekonań Adama w tej dobie, ale równocześnie jego *wyznaniem wiary artystycznej*. Wewnętrzna jednolitość i spójnia duszy, nieznającej rozdźwięków, znalazła w tym maleńkim, z 24 wierszy, a 4 sestyn złożonym poemacie, najwspanialszy wyraz tak indywidualnych jak i zasadniczych poglądów poety na cele i zadania wszelkiej sztuki. Posłuchajmy naprzód, co nam poeta głosi :

I.

„Jest Mistrz, co wszystkie *duchy* wziął do chóru
I wszystkie *serca* nastroił do wtóru,
Wszystkie *żywoły* naciągnął, jak struny, —
A wodząc po nich wichry i pioruny,
Jedną pieśń śpiewa i gra od początku :
A świat dotychczas nie pojął jej wątku !

II.

Mistrz, co *malował na niebios błękicie*
I malowidła odbił *na tle fali* ;
Kolosów wzory *rzezał na gór szczycie*
I w *głębi ziemi odlał je z metali* :
A świat przez tyle wieków, z dzieł tak wielu,
Nie pojął jednej myśli Twórczyciela !

III.

Jest mistrz *wymowy*, co Bożą potęgę
W niewielu słowach objawił przed ludem,
I całą swoich *myśli i dzieł* księgę
Sam wytłumaczył *głosem, czynem, cudem* :
Dotąd Mistrz nazbyt wielkim był dla świata ;
Dziś świat Nim gardzi, *poznawszy w Nim brata* !

IV.

Sztukmistrzu *ziemski*! czem są twe *obrazy*,
Czem są twe *rzeźby* i twoje *wyrazy*?
A ty się skarżysz, że ktoś w braci tłumie
Twoich *myśli* i *mów* i *dzieł* nie rozumie!

Spojrzyj na Mistrza i cierp, boży synu,
Nieznany albo wzgardzony od gminu!“

Na tej dziwnie skąpej w słowa i szczupłej kanwie czterech sestyn wypowiedział się cały geniusz mickiewiczowskiej plastyki. Każda zwrotka jest dla siebie takim arcydziełem skończonym, a wszystkie razem splatają się w tak zachwycającą symfonię myśli, barw i tonów, że lękam się tykać skalpelem analizy tej prze cudownej tkanki. Pójdę więc jeno za tokiem *zasadniczej myśli utworu*.

I. i II. sestyna poświęcona jest Bogu-Stworzycielowi; III. zawiera obrazy, napomykające nam działalność Syna Bożego i Ducha św.; a IV. zwraca się do artystów wśród ludzi. — Któż staje przed zdumionym wzrokiem duszy *w sestynie I.*? Oto wszechpotężny, przeolbrzymi, nieskończony *Mistrz-Twórca*, w postaci zachwycającej Boskiego *Pieśniarza i Muzyka*, otoczonego chórem niezliczonych *duchów* anielskich, wśród wtóru strojnych *serc* ludzkich, z cudowną w wszechmocnej dłoni *harfą*, na którą naciągnął, jako struny, *żywioty* wszystkie widomego świata, wygrywające na niej od początku istnienia najbardziej harmonijne symfonie kosmiczne! — Jest to w swej potędze intuicyjnej *prawdziwie apokaliptyczna wizja!* —

W drugiej sestynie ten sam Mistrz-Twórca występuje przed nami, jako nieśmiertelny artysta-malarz, rozporządzający blaskami światła na przeźroczach fal oceanowych i barwami błękitu niebios; jako *rzeźbiarz* kolosów tak na powierzchni, jak w głębi ziemi. Podobnie maluje nam wszechmoc Boga-Stworzyciela tylko Pismo ś. starego zakonu. *Sestyna trzecia* wtlacza w przepyszny obraz działalność Ducha św. i Zbawiciela na ziemi, wśród ludzi, porównaną niejako z resztą sztuk pięknych, które posługują się *słowem*. Mową, czynem, cudem — w niewielu słowach, ale przenikających ukryte przed okiem śmiertelnych istot tajemnice Bóstwa i żywota wiecz-

nego — objawia nam Duch ó. i Syn Boży całą potęgą Trójcy Przenajświętszej.

Cóż za *myśl* zawarł poeta w tych trzech przeogromnych wizjach? Czyż nie określił w nich nawidoczniej samej *istoty ni-domego w wszechświecie piękna, jego nieśmiertelnych wzorów*, barw i kształtów, *jako odźwierciedlenia nieskończonej potęgi twórczej Bóstwa* w trzech osobach jednego? Takie *pojęcie przyrody całej, jako dzieła sztuki Bożej*, jest jedynie katolickiem¹⁾; ono przed nią otwiera niezmierne widnokreśli piękna, którego nigdy w, czerpać nie można. Ono też niema w sobie ani krzty obłądliwych mgie pogańskiego panteizmu, którym się lubią popisywać liliputowe zwyrodniałe i kalekie wyobrażenie dzisiejszych dekadentów sztuki! Takie, a nie inne pojęcie sztuk pięknych, było jedynie godnem Mickiewicza, jako geniusza „z Bożej łaski“ naprawdę, a nie z fantastycznego urojenia tylko, — geniusza, który umiał odczuwać i odtwarzać całe przedmiotowe piękno rzeczywistych zjawisk przyrody i ducha ludzkiego, ale równocześnie duchem i *sercem wierzącym umiał wznosić* poza jej byt materyalny i namacalny *w sfery nadprzyrodzone, do boskiego źródła wszelkiej prawdy, dobroci, piękna i sztuki*. Lecz w „Arcymistrzu“ wskazał Mickiewicz coś więcej, prócz źródła piękna w wszechświecie i drogi, którą w jego odtwarzaniu winien pójść artysta: boć w każdej z trzech pierwszych sestyn przy końcu dźwięczy głos serca, przejętego podziwem dla piękności Bożej i zdumieniem na widok ludzi grubych i dusz ich tępych, które są ślepe na ślady tej piękności Bożej objawionej w przyrodzie. Wszak poeta skarży się na to, że „świat dotychczas nie pojął wątku“ tej pieśni-cudu, na arfie wszechbytu przez Boga-Pieśniarza wygrywanej; że „przez tyle wieków, z dzieł tak wielu, nie pojął jednej myśli Twórcy“; że „dotąd mistrz nazbyt był wielkim dla świata“, gdy mu się objawiał, jako Bóg-Stwórca; ale gdy się z ludzkością zbrała przez Wcielenie Syna Bożego, przedwiecznego *Αγτός*, to przewrotna ludzkość „gardzi Nim, poznawszy w Nim brata“. Do czegoż prowadzi poetę ten szereg rozdzierających serce refleksyi? Oto celem ich przygotowanie umysłów do *ostatniej sestyny*, w której Mickiewicz zawarł swój wniosek, swą nawskróś *katolicką zasadę dla artystów* chrześcijańskich. Wszak obrazy, rzeźby, tony, słowa sztukmistrzów ziemskich

¹⁾ Por. Meschler, o. c., str. 431—440.

są błędem jeno odbiciem rzeczywistego piękna przyrody, i nieskończenie słabiuchnem przeczcuciem wszechpiękności Bóstwa. Jeśli więc Bóg w swych tworach tak mało jest pojęty przez własne stworzenia, jeśli Słowo Boże za swą naukę, czyny, cuda, doznało i doznaje do dziś niepamięci, a nawet wzgardy i prześladowania: to i genialny sztukmistrz ziemski, w twórczości swej tak bardzo ograniczony, powinien, „nieznany albo wzgardzony od gminu“ ból swój zamknąć w sercu i złożyć go w ofierze u stóp krzyża: gdyż jeśli sztuka jego była wyrazem niczem nieugaszanej tęsknoty i głodu za Bogiem, za Jego przedwiecznem pięknem; jeśli Pan wznosił w niebo jego gromowładne czoło, jak tęczę, i umalował promieni swych tysiącem: *to „będzie ono błyszczeć na świadectwo wierze“ po wsze czasy*, a „gdy luną klęski z niebieskiego stropu“ i gdy naród takiego wieszczą „złęknie się potopu“, to „spojrzy na ową tęczę“, wiodącą go do Boga, *ad astra*, „i wspomni przymierze“ — i pójdzie śladami swego ziemskiego króla-Ducha ku prawdzie, ku miłości, ku dobru bez końca. — Tak bowiem dla narodów, jak i dla prawdziwie chrześcijańskiego artysty jest:

„jedna tylko droga:

Z serca przez miłość do Boga“. —

Profesor Wincenty Lutosławski, inicjator i kierownik „Wszechnicy Mickiewicza w Londynie“, w projekcie swej uczelni¹⁾ uważa systematyczne studyum nad dziełami trzech geniuszów naszej poezji wieszczęj, a zwłaszcza nad pismami A. Mickiewicza, za główny obowiązek swych uczniów dla ich ochrony „przed wynarodowieniem myśli i uczuć“,²⁾ dla zdobycia „niepodległości ducha i niezależności narodowej“³⁾.

Niniejsza praca, która wśród zajęć i obowiązków zawodowych była dla piszącego prawdziwem wytchnieniem i skapaniem ducha w najczystszych źródłach katolickich i narodowych, tryskających tak przeobficie z liryki rzymskiej A. Mickiewicza, — utwierdza mnie w przekonaniu, że w zasadzie przez profesora Lutosławskiego postawionej tkwi dużo prawdy.

¹⁾ Por. „Sprawozdanie z Wszechnicy M. w Londynie za lata 1902—1905“, dodane do „Logiki ogólnej“ tegoż autora, Londyn — Kraków, 1906.

²⁾ Tamże, p. 19.

³⁾ „ „ p. 21.

Po pięćdziesięciu latach, które minęły od śmierci wielkiego twórcy „Pana Tadeusza“, i dzisiejsze pokolenia mogą z całą szczerością pisać się na słowa i sąd o nim wypowiedziany przez Z. Krasińskiego (w liście do A. Soltana): „(Mickiewicz) był dla ludzkiego pokolenia i miodem i mlekiem... i krwią duchową: my z niego wszyscy... Był to jeden z filarów, podtrzymujących sklepienie... z serc tyłu żywych i krwawych... Największy wieszcz, nie tylko narodu, ale wszystkich plemion słowiańskich“...

Czyż obecne pokolenia pogrobowej Polski, żyjące w tak ciężkich i mozolnych warunkach bytu, nie powinnyby tego samego mieć się *Credo*, gdyby szczerze pragnęły ratować ducha narodowego od zagłady, od zatury, od zatrucia?... Światopogląd religijny, narodowy i artystyczny, wytworzony przez Mickiewicza, jest najpiękniejszą i najcenniejszą spuścizną *naszą własną*. Gdy się ziarno jego hasel, zasad, ideałów zasadniczych i podstawowych oddzieli od chwilowych omamień, zbroceń lub obłądów, to znajdzie się w niem tyle zdrowego i posilnego pokarmu, iż starczy on dla duchowego odrodzenia i podniesienia naszego społeczeństwa na wyżyny najwznioślejszej katolicyzacji i najczystszej, bezosobistej miłości ojczyzny. Bo, zaiste, taki jak Mickiewicz

„Wieszcz to wybrane, przedrogię naczynie,
To coś z wszechmocy Bożej w kručzej glinie,
Darowanego ludowi na chlubę,
Na światłość wiekom, pod ciemności grube!
Jako wysoka wieżyca u morza,
Na której czole zapalona zorza
Świeci żęglom w nocach ku przystani:
Wieszcz świeci wiekom wśród czasów otchłani!“¹⁾

Dalby najmiłościwszy Bóg, żeby te święte katolickie hasła naszego wieszca objęły wszystkie przyszłe pokolenia młodej Polski i stały się dla nich „arką przymierza między dawnymi i młodszymi laty;“ były im „mlekiem i miodem i krwią duchową“; stały się dla nich „cudowną wodą w Betsaidzie“²⁾, uzdrawiającą schorzałego „Paralityka“ i „Łazarza narodów“! Bo nie zapominajmy, że:

¹⁾ B. Zaleski, Pisma, t. IV., 152, „O geniuszach, do A. M.“ Lwów.

²⁾ B. Zaleski, Pisma, t. IV., p. 121.

„Znikną od prądów chwilowych zawiśli,
Za widmem sławy goniący sztukmistrze;
Lecz nie zaginie siew szlachetnych myśli
I nie przypadną natchnienia najczystsze“¹⁾.

Ks. Romuald Koppens T. J.

¹⁾ A. Asnyk.

STATYSTYKA ZAKŁADU.

Rektor:

Jan Nuckowski;

uczył prop. w VII, VIII.; godz. tygod. 4.

Nauczyciele:

Maksymilian Kohlsdorfer, dyrektor; uczył jęz. niem. w kl. VIII.; godz. tygod. 4.

Jan Burgiel, zawiadowca gab. hist. nat., uczył mat. w V, VI; hist. nat. w I, II, V, VI; godz. tyg. 15.

Teofil Bzowski, uczył rel. w I. publ. i pryw., w kl. przyg. C; jęz. ros. w 3 oddz.; godz. tyg. 13.

Szymon Czarnota, uczył jęz. łac. w IIIb, jęz. pol. w I; godz. tyg. 9.

Aleksander Gromadzki, zawiadowca gab. fizykalnego; uczył fiz. w IV; hist. nat. w IIIa, IIIb; godz. tyg. 7.

Ignacy Gruszczyński, uczył mat. i fiz. w VII, VIII; godz. tyg. 11.

Józef Manaczek, uczył jęz. niem. w II; jęz. franc. w 3 oddz; jęz. ang. w 1. oddz.; godz. tyg. 13.

Eugeniusz Helczyński, uczył rel. w IIIa, IIIb, IV, V, VI, VII; jęz. pol. w V; godz. tyg. 15.

Wiktor Hoppe, gosp. kl. V; uczył jęz. niem. w kl. IV, V, VI, VII; jęz. ang. w 1. oddz.; godz. tyg. 18.

Leon Kapau, uczył jęz. łac. i greck. w VII, VIII; godz. tyg. 19.

Romuald Koppens, gosp. kl. IV; uczył jęz. greck. w IV; jęz. pol. w IV, VII, VIII; godz. tyg. 13.

Telesfor Kowalski, gosp. kl. I; uczył jęz. łac. i niem. w kl. I; mat. w I. publ. i pryw.; godz. tyg. 20.

Jakob Krysa, gosp. kl. VIII; uczył rel. w VIII; geogr., hist. pow. i kr. rodz. w I, II, IIIa, VIII; godz. tyg. 16.

Herman Libiński, gosp. kl. IIIb; uczył jęz. greck. w IIIb; jęz. niem. w IIIa, IIIb; hist. powsz. w V; godz. tyg. 16.

Andrzej Mróz, uczył jęz. łac. w IV, V; godz. tyg. 12.

Kazimierz Nowak, gosp. kl. IIIa; uczył jęz. pol. w IIIa; mat. w II. publ. i pryw., IIIa, IIIb, IV; godz. tyg. 18.

Stanisław Pykosz, gosp. kl. II; uczył jęz. łac. w II, IIIa; jęz. pol. w II; godz. tyg. 17.

Ferdynand Quies, uczył rel. w II. publ. i pryw.; jęz. niem., rach. i geogr. w kl. przyg C; godz. tyg. 15.

Władysław Rejowiez, uczył jęz. greck. w IIIa; jęz. pol. w IIIb, VI; godz. tyg. 11.

ROZKŁAD NAUK

i wykaz używanych podręczników.

KLASA I.

Religia. 2 godz. tyg. Nauka wiary i obyczajów. (Katechizm większy dla szkół ludowych podług ks. Deharbe'a opracował ks. M. Morawski).

Język łaciński. 8 godz. tyg. Odmiana prawidłowa imion i czasowników; najpotrzebniejsze zasady składni. Tłumaczenie z języka polskiego na łaciński i odwrotnie. Ćwiczenia w mówieniu po łacinie w zakresie materiału przerobionego z podręcznika. Co tydzień zadanie szkolne. (Samolewicz: Zwięzła gramatyka jęz. łac. — Steiner-Scheindler-Samolewicz: Ćwiczenia łac. I. klasy).

Język polski. 3 godz. tygod. Elementarna nauka o zdaniu pojedynczym i o składni zgody; najważniejsze zdania poboczne; poznawanie ważniejszych znaków pisarskich. Elementarna nauka odmiany imienia i czasownika. Ćwiczenia w wyraźnym i rozumnym czytaniu, w gładkiem i poprawnym zdawaniu sprawy z ustępów podręcznika poprzednio czytanych i dokładnie objaśnionych. Wygłaszanie z pamięci piękniejszych ustępów poetycznych prozaicznych. — W 1. półroczu co tydzień ćwiczenia ortograficzne, w 2. półroczu na przemian ćwiczenia ortograficzne i wypracowania stylistyczne, naprzód tylko szkolne, pod koniec roku także domowe. (Konarski: Zwięzła gramatyka jęz. polsk. — Próchnicki i Wójcik: Wypisy polskie dla I. klasy).

Język niemiecki 6 godz. tyg. Czytanie; uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; rozmówki. Z gramatyki: odmiany regularne i zasady składni. Co tydzień zadanie szkolne (dyktaty, ćwiczenia ortograficzne). (German-Petelenz Ćwiczenia niemieckie dla klasy I.)

Geografia. 3 godz. tyg. Poglądowe zaznajomienie uczniów z zasadniczymi pojęciami geograficznymi; dzienne ruchy słońca ze względu na położenie domu w różnych porach roku; główne pojęcia o kształtach lądu i wód; podział ludności pod względem pochodzenia i religii, najważniejsze systemy górskie i rzeki, oraz państwa i posiadłości we wszystkich częściach świata. Ćwiczenia w czytaniu i rysowaniu map. (Benoni i Tatomir: Krótki rys geografii).

Matematyka. 3 godz. tygod. (w 1. półroczu arytmetyka, w 2. półroczu arytmetyka i geometrya na przemian). Z arytmetyki: Układ miar metrycznych; liczba; systemat dziesiątkowy; znaki rzymskie. Dokładne i gruntowne przerobienie czterech działań na liczbach całkowitych, dziesiętnych, wielorakich. Podzielność liczb; rozkład liczby na czynniki pierwsze. Początki nauki o ułamkach zwyczajnych. — Z geometryi poglądowej: Zasadnicze pojęcia o prostej, kole i kątach przy dwóch równoległych. Najprostsze własności trójkąta. — Częste ćwiczenia domowe; co miesiąc zadanie szkolne. (Baraniecki: Podręcznik arytmetyki i algebry. Część I. i II. — Mocnik-Maryniak: Geometrya poglądowa. Część I.

Historia naturalna. 2 godz. tyg. W pierwszych 7 miesiącach zoologia: W odpowiednim doborze najważniejsze formy ssawców i ptaków, niektóre gady, płazy i ryby, z uwzględnieniem biologii. — Od kwietnia botanika: Zasadnicze pojęcia z morfologii i biologii roślin, zwłaszcza kwiatu, na żywych, łatwiejszych okazach roślin dwuliściennych. — (Nowicki-Limbach: Zoologia. — Rostafiński: Botanika szkolna na klasy niższe).

KLASA II.

Religia. 2 godz. tyg. Dzieje starego zakonu. (Ks. Dąbrowski: Historia biblijna starego zakonu).

Język łaciński. 8 godz. tyg. Powtarzanie odmian prawidłowych; nauka odmian nieprawidłowych; przysłówki, przymyki, spójniki; coniug. periphr., acc. i nom. c. inf., abl. abs., gerundium i gerundivum. — Ćwiczenia w tłumaczeniu i rozmówki łacińskie jak w kl. I. — Na miesiąc 3 zadania szkolne, 1 domowe (Samolewicz: Zwięzła gramatyka jęz. łac. — Steiner-Scheindler-Samolewicz: Ćwiczenia łac. dla II. klasy).

Język polski. 3 godz. tygod. Nauka o odmianie imienia; składnia rządu; nauka o przysłówkach i przyimkach. — Czytanie wzorów według wypisów i deklamacya, jak w kl. I. — Wypracowania stylistyczne 3 na miesiąc, na przemian domowe i szkolne; ćwiczenia ortograficzne w miarę potrzeby. (Małecki: Gramatyka języka polsk. — Próchnicki i Wójcik: Wypisy polskie dla II. klasy.)

Język niemiecki. 5 godz. tyg. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów, jak w kl. I; dłuższe rozmówki. Powtórzenie, uzupełnienie i rozszerzenie wiadomości gramatycznych z kl. I. — Co tydzień wypracowanie piśmienne, z tych co miesiąc jedno domowe. (German-Petelenz: Ćwiczenie niem. dla kl. II., wyd. 4).

Historya i geografia. 4 godz. tyg. Dzieje starożytne sposobem biograficznym. — Szczegółowa geografia fizyczna i polityczna Azji i Afryki; poziomy i pionowy układ Europy; szczegółowa geografia Europy południowej i zachodniej. — Ćwiczenia w rysowaniu map. (Semkowicz. Opowiadania z dziejów powszechnych. Część I.— Baranowski i Dziedzicki: Geografia powszechna).

Matematyka. 3 godz. tyg. Z arytmetyki: Poszukiwanie najmniejszego wspólnego dzielnika i najmniejszej wspólnej wielokrotności. Systematyczne i gruntowne przerobienie czterech działań na ułamkach zwyczajnych. Wyrażanie ułamków zwyczajnych w postaci dziesiętnych i dziesiętnych w postaci zwyczajnych. Główne twierdzenia z nauki o stosunkach i proporcjach. Wielkości proporcjonalne.— Reguła trzech z uwzględnieniem rozwiązywania za pomocą proporcji, sprowadzania do jednostki i praktyki włoskiej. Reguła procentu. — Z geometrii pogładowej: Przystawianie trójkątów i jego zastosowanie. Oś odcinka i dwusieczna kąta. Najważniejsze własności koła, czworokątów i wielokątów. — Zadania jak w kl. I. (Baraniecki: Podręcznik arytmetyki i algebry. Część I. i II. — Mocnik - Maryniak: Geometria pogładowa. Część II.

Historya naturalna 2 godz. tyg. W 1. półroczu zoologia: Przegląd zwierząt bezkręgowych z szczególnem uwzględnieniem ważniejszych szczegółów systematycznych i biograficznych u owadów. — W 2. półroczu botanika: Najwybitniejsze rodziny nasiennych roślin krajowych z uwzględnieniem biologii, główniejsze rośliny uprawne zagraniczne. Niektóre rośliny zarodnikowe. (Nowicki-Limbach: Zoologia. — Rostafiński: Botanika na klasy niższe).

KLASA III.

Religia. 2 godz. tyg. Dzieje nowego zakonu. (Ks. Dąbrowski: Historia biblijna nowego zakonu).

Język łaciński. 6 godz. tyg. Powtórzenie materiału gramatycznego z kl. II. Składnia zgody i rządu. Ćwiczenia w tłumaczeniu z języka polsk. na łac. (3 godz. tyg.) — Lektura wybranych żywotów z Korneliusza Neposa (wyd. Kłak): Aristides, Cimon, Phocion, Epaminondas, Pelopidas, Miltiades, Themistocles, Alcibiades, Hannibal, Hamilcar. Rozmówki w jęz. łac. na tle lektury. — Co 2 tygodnie zadanie szkolne, co 3 tygodnie zadanie domowe. (Samolewicz-Sołtysik: Gramatyka jęz. łac. Część II.— Próchnicki: Ćwiczenia łac. dla kl. III.)

Język grecki. 5 godz. tyg. Odmiana imion i słów do perf. — Tłumaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie. — Od 15. listopada począwszy, na miesiąc 2 zadania, domowe i szkolne na przemian. (Ćwikliński: Gramatyka języka greckiego.— Winkowski-Taborski: Ćwiczenia greckie).

Język polski. 3 godz. tyg. Systematyczna nauka deklinacji i konjugacji. — Czytanie wzorów według wypisów i deklamacja, jak w kl. I. — Krótkie wiadomości o życiu i pismach cenniejszych pisarzy, których utwory czytano. — Wypracowania stylistyczne 2 na miesiąc, domowe i szkolne na przemian. (Małecki: Gramatyka jęz. pol. szkolna. Wydanie 9.— Czubek-Zawiliński: Wypisy polskie dla III. klasy.)

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Swobodniejsza reprodukcja ustępów czytanych, ze szczególnem uwzględnieniem wyrażeń i zwrotów synonimicznych. Uczenie się na pamięć. — Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o formach i składni rządu. — Wypracowania piśmienne 2 na miesiąc, na przemian szkolne i domowe. (German - Petelenz: Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. Wydanie 3. — Jahner: Deutsche Grammatik. 2 Aufl.)

Historia i geografia. 3 godz. tyg. Dzieje wieków średnich sposobem biograficznym.— Geografia fizyczna i polityczna Europy środkowej, północnej i wschodniej (z wyjątkiem monarchii austr.-węg.), Ameryki i Australii. — Ćwiczenia w rysowaniu map. (Semkowicz: Opowiadania z dziejów powszechnych. Część II. — Baranowski i Dziedzicki: Geografia powszechna).

Matematyka. 3 godz. tyg. Z arytmetyki i algebry: Wprowadzenie liter na oznaczenie liczb, wprowadzenie liczb ujemnych, działania na liczbach algebraicznych, literach ze znakami, jednomianach, wielomianach, ułamkach algebraicznych, podnoszenia wielomianów i liczb do drugiej potęgi, wyciąganie pierwiastka drugiego stopnia z liczb; liczby przybliżone i działania na nich. — Z geometrii pogładowej: Równoważność i pomiar figur płaskich. Proporcjonalność odcinków; podobieństwo trójkątów i wielokątów, — Zadania jak w kl. I. (Baraniecki: Początki arytmetyki i algebry. Część III. i IV. — Mocnik-Maryniak: Geometria pogładowa. Część II.)

Historia naturalna. 2 godz. tyg. W 1. półroczu fizyka: ogólne własności ciał, ciepło i chemia. — W 2 półroczu mineralogia. (Kawecki i Tomaszewski: Fizyka dla niższych klas szkół średnich. — Wiśniowski: Wiadomości z mineralogii.)

KLASA IV.

Religia. 2 godz. tyg. Nauka o obrzędach Kościoła katolickiego. (Ks. Jougan: Liturgika katolicka.)

Język łaciński. 6 godz. tyg. Nauka o czasach, trybach, różnych rodzajach zdań i właściwościach języka łacińskiego. Prozodya i metryka. Ćwiczenia w tłumaczeniu z jęz. pol. na łac. — Lektura: Z Cezara Bell. Gall. (wyd. Terlikowski) ks. I. i III. z Owidyusza Metam. (wyd. Skupniewiczza) ust. 1—4. Rozmówki w jęz. łac. na tle lektury. — Lektura prywatna obejmowała z Cezara Bell. Gall. inne księgi i Bell. civ., z Owidyusza inne ustępy. — Zadania jak w kl. III. (Samolewicz-Sołtysik: Gramatyka jęz. łac. Część II. — Próchnicki: Ćwiczenia łac. dla kl. IV.)

Język grecki. 4 godz. tyg. Odmiana czasowników od słów na μ : począwszy, słowa nieprawidłowe; najważniejsze rzeczy ze składni. — Tłumaczenie z jęz. greckiego na polski i odwrotnie. — Co dwa tygodnie zadanie, na przemian domowe i szkolne. (Ćwikliński: Gramatyka języka greckiego. — Winkowski-Taborski: Ćwiczenia greckie.)

Język polski. 4 godz. tyg. Systematyczna nauka koniugacji i składni w obrębie słowa z uwzględnieniem praw głosowni i etymologii, a na tle historii rozwoju języka polskiego. Przygodna nauka o wierszu polskim. — Czytanie wzorów według wypisów,

deklamacja i wypracowania stylistyczne, jak w kl. III. (Małecki: Gramatyka jęz. pol. szkolna. Wyd. 9. — Czubek-Zawiliński; Wy-pisy polskie dla IV. klasy.)

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Reprodukcyja jak w kl. III. Uczenie się na pamięć. — Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu i uzupełnienie składni rządu. — Wypracowania piśmienne jak w kl. III. (German-Petelenz: Ćwiczenia niem. dla IV. — Jahner: Deutsche Grammatik.)

Historya i geografia. 4 godz. tyg. Dzieje nowożytne sposobem biograficznym. — Geografia monarchii austro-węgierskiej. Ćwiczenia w rysowaniu map. (Semkowicz: Opowiadania z dziejów powszechnych. Część III. — Benonj-Majerski: Geografia austr.-węgierskiej monarchii.)

Matematyka. 3 godz. tyg. Z arytmetyki i algebry: Równania pierwszego stopnia. Podnoszenie liczb do sześciąnu i wy-ciąganie pierwiastka sześciennego z liczb. Równania dwumienne stopnia drugiego i trzeciego. Reguła trzech złożona. Odsetki skła-dane — Z geometryi poglądowej: Główne rzeczy ze ste-reometrii. — Zadania jak w kl. I. (Baraniecki: Początki arytmetyki i algebry. Część III. i IV. — Mocnik-Maryniak: Geometrya poglądowa. Część II.)

Fizyka. 3 godz. tyg. Dynamika ciał stałych; ciecze i gazy; magnetyzm i elektryczność; akustyka; optyka; główne rzeczy z kosmografii. (Kawecki i Tomaszewski: Fizyka dla niższych klas szkół średnich.)

KLASA V.

Religia. 2 god. tyg. Nauka wiary kat. podług książki ks. Jeża.

Język łaciński. 6 godz. tyg. Lektura szkolna: Liwiusza (wyd. Zingerle-Majchrowicz) ks. XXI. Owidyusza (wyd. Skupnie-wicza) Metam. 4, 5, 7, 13, 18, 20, 24; Fast. 5, 6, 7, 18, 22, 27; Trist. 1, 3, 8; Ex Ponto 4; Godzina tyg. ćwiczeń gramatyczno-stylistycznych. Na lekturę prywatną czytali zdolniejsi uczniowie Liwiusza ks. I, z Owidyusza ustępy nie objęte lekturą szkolną. Co miesiąc zadanie szkolne.

Język grecki. 5 godz. tyg. Lektura szkolna: Chrestoma-tya z pism Xenofonta (wyd. Fiderera): Anabasis: 1. 2. 4—7. 9—11. 13. 14. 16. Homera Iliady (wydanie Scheindler - Soltysik) ks. I. i II.

— Ćwiczenia gramatyczne na podstawie lektury. — Lektura prywatna obejmowała: Xenofanta Cyrop. i Pamiętniki; z Homera ks. III. i Iliady. W półroczu 4 zadania szkolne. (Ćwikliński: Gramatyka jęz. greckiego).

Język polski. 3 godz. tyg. Czytanie i rozbiór ustępów zawartych w wypisach. — Na podstawie tej lektury poznawanie rozmaitych rodzajów stylu i gatunków tak prozy jak poezji. Krótkie wiadomości historyczno-literackie o celniejszych pisarzach, których utwory poznano. W szkole czytano „Pana Tadeusza“ w całości. Nadto uczniowie zdolniejsi zdawali sprawy z lektury prywatnej, która obejmowała gawędy Pola i Syrokomli, niektóre pamiętniki, powieści, nowele i przystępniejsze dramaty. — Deklamacja jak w kl. I. — Wypracowania stylistyczne: 7 na półroczu, na przemian domowe i szkolne. (Próchnicki: Wzory poezji i prozy.)

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Samodzielna reprodukcja na podstawie obszernej lektury, przeważnie prozaicznej. Uzupełnianie wiadomości gramatycznych przy danej sposobności. Prócz tego czytano „Regulus“ Collina w całości. — Lektura prywatna obejmowała dramaty Schillera, Szekspira i Grillparzera. — W półroczu 7 zadań: 4 domowe, 3 szkolne. (Petelenz-Werner: Deutsches Lesebuch für die V. Classe).

Historia i geografia. 3 godz. tyg. Dzieje starożytnego Wschodu, Grecji i Rzymu do końca wojen domowych. Geografia państw starożytnych. (Zakrzewski: Historia powszechna. Część I.)

Matematyka. 4 godz. tyg. Z algebry: Wyrażenia algebraiczne całkowite. — Największy wspólny dzielnik i najmniejsza wspólna wielokrotność. Wyrażenia algebraiczne ułamkowe. Stosunki i proporcje. Równania stopnia pierwszego. — Z geometrii: planimetria. — Zadania: 3 na półroczu. (Baraniecki: Algebra. — Mocnik-Maryniak: Geometria dla wyższych klas.)

Historia naturalna. 2 godz. tyg. W 1. półroczu mineralogia: Najważniejsze minerały i skały z uwzględnieniem głównych ich własności postaciowych, fizycznych i chemicznych, jakoteż znaczenia ich w geologicznym rozwoju skorupy ziemskiej. — W 2. półroczu botanika: Najważniejsze zasady morfologii, fizjologii i biologii roślin na tle systematyki botanicznej. (Wiśniowski: Mineralogia i geologia. — Rostafiński: Botanika szkolna dla klas wyższych.)

KLASA VI.

Religia. 2 godz. tyg. Dogmatyka szczegółowa podług książki ks. Jougana.

Język łaciński. 6 godz. tyg. Lektura szkolna: Salustyusza Bell. Jugurthinum (wyd. Sołtysik); — Wergiliusza (wyd. Eichler-Rzepiński) Aen. ks. I. II. Ecl. I. i V; Georg. I. 1—42. 118—159; II. 319—345. 458—540. — Cyclerona Or. in Catil. I. (wyd. Sołtysik). -- Lektura prywatna obejmowała: Cyclerona inne mowy przeciw Katylinie; w obronie króla Deiotara; Archiasza poety. — Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne i zadania jak w kl. V.

Język grecki. 5 godz. tyg. Lektura szkolna: Chrestomaty z pism Xenofonta (wyd. Fiderera): Pam. Sokr. 1. 2. 3. — Chrestomaty z pism Herodota (wyd. Scheindler-Terlikowski) ustępy: 1, 4—6, 11, 12, 21, 22, 25, 26. — Homera Iliady (wyd. Scheindler-Sołtysik) ks. II. VI. XVI. XVIII. XIX. XXII. — Lektura prywatna obejmowała inne księgi Homera Iliady i niektóre ustępy z Herodota. — Ćwiczenia gramatyczne i zadania jak w kl. V.

Język polski. 3 godz. tyg. Historia literatury polskiej od zabytków średniowiecznych do r. 1795 na podstawie dzieł bądźto w całości, bądźto częściowo czytanych i analizowanych. W całości czytano następujące dzieła: Górnickiego Dworzanina I., Treny, Pieśń o Sobótce i Odprawę posłów greckich J. Kochanowskiego; Kazania Sejmowe P. Skargi; Pamiętniki Paska (wyd. Bobina); Doświadczyńskiego I. Krasickiego; Powrót posła J. U. Niemcewicza. Nadto czytano powieści historyczne, wprowadzające w zrozumienie wieku XVII i XVIII: H. Sienkiewicza Trylogię. — Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocz, z tych 3 szkolne, 4 domowe. (Tarnowski-Wójcik: Wypisy polskie, cz. I. wyd. III. Lwów 1903).

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Stylistyka i poetyka, wyjaśniona na tle lektury Wypisów. Nadto przeczytano: Die deutsche Heldensage (wyd. Graesera), Hermann u. Dorothea, Julius Cäsar, Jungfrau von Orleans. — Prywatna lektura obejmowała niektóre dramaty Lessinga, Schillera, Uhlanda, Grillparzera, Szekspira; celniejsze utwory prozy powieściowej i epepeje. — Zadania jak w kl. V. (Petelenz-Werner: Deutsches Lesebuch für die VI. Klasse.)

Historia i geografia. 3 godz. tyg. Dzieje rzymskie od wojen domowych, dzieje średniowieczne i nowożytne do wojny trzydziestoletniej. (Zakrzewski: Historia powszechna. Część I. II. III.)

Matematyka. 3 godz. tyg. Z algebry: Podnoszenie do potęgi. Wyciąganie pierwiastka. Logarytmy. Równania stopnia drugiego o jednej niewiadomej. Z geometryi: Stereometrya. Trygonometrya do rozwiązywania trójkątów. — Zadania 3 na półroczu. (Baraniecki: Algebra. — Mocnik-Maryniak: Geometrya dla wyższych klas).

Historya naturalna. 2 godz. tyg. Zoologia systematyczna w zarysie z szczególnem uwzględnieniem anatomii i fizjologii kręgowców i człowieka. (Petelenz: Zoologia dla klas wyższych szkół średnich.)

KLASA VII.

Religia. 2 godz. tyg. Etyka katolicka podług książki ks. Szczeklika.

Język łaciński. 5 godz. tyg. Lektura szkolna: Cyce-rona: „Pro imperio Cn. Pompei“, „Pro Archia“, (wyd. Nohl); „Cato maior“. — Wergiliusza (wyd. Eichler-Rzepiński) Aen. ks. II i ustępy z ks. VIII i IX. — Lektura prywatna obejmowała mowy, pisma filozoficzne Cyce-rona i Enejdę Wergiliusza w kompletnem wydaniu. — Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne i zadania jak w kl. V.

Język grecki. 4 godz. tyg. Lektura szkolna: Demostenesa (wyd. Wotke-Schmidt) Philipp. III; Olint I i II. Homera Odyss. (wyd. Christ.) ks. I., II., VIII, XII. — Na lekturę prywatną czytali zdolniejsi uczniowie resztę mów Demostenesa i resztę ksiąg Odyssei. — Ćwiczenia i zadania jak w kl. V.

Język polski. 3 godz. tyg. Historya literatury polskiej: w I. półroczu od r. 1795—1822 i szczegółowo żywot i pisma A. Mickiewicza; w II. półroczu żywot i pisma J. Słowackiego. Czytanie i rozbiór utworów pomieszczonych w Wypisach; nadto analiza literacka następujących utworów czytanych w całości: Mickiewicza: K. Wallenroda, Dziadów, Pana Tadeusza; Słowackiego: Kordyana, Balladyny, Lilli Wenedy, Anhellego, Księcia Niezłomnego i Księdza Marka. Lektura domowa obejmowała powieści J. Korzeniowskiego: Kolołakacya, J. I. Kraszewskiego: Powrót do gniazda. — Wypracowania stylistyczne: 5 na półroczu, z tych 2 szkolne, 3 domowe. — (Tarnowski-Próchnicki: Wypisy polskie, cz. II., wyd. II. Lwów, 1896; a część I. Wypisów jak w kl. VI.)

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Pogląd na dzieje piśmienictwa niem. do Klopstocka. Dokładniejsza, na lekturze oparta zna-

Nieboskiej komedyi, Irydyona, Przedświtu, Psalmów Z. Krasińskiego, Wallasa J. Szujskiego. Syntetyczny pogląd na rozwój całej literatury polskiej. — Wypracowania stylistyczne: w I. półroczu 5, z tych 2 szkolne, a 3 domowe; w II. półroczu 3, szkolne. (Wypisy polskie te same, co w kl. VI. i VII.)

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Epoka klasyczna literatury niemieckiej od r. 1795. do śmierci Goethego. Pisarze austriaccy czasów nowszych. Treściwy pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego po śmierci Goethego.— Lektura szkolna: König Ottokars Glück u. Ende. Faust I. II.— Obowiązkowa lektura domowa: Das goldene Vliess. Lektura prywatna jak w kl. VII. — W 1. półroczu 5 zadań, przeważnie domowe; w 2. półroczu 3, przeważnie szkolne. (Petelenz-Werner: Deutsches Lesebuch für die VIII. Klasse).

Historya i geografia. 3 godz. tyg. Historya i statystyka monarchii austriacko-węgierskiej. Powtórzenie dziejów greckich i rzymskich. (Głabiński-Finkel: Historya i statystyka austriacko-węgierskiej monarchii.)

Matematyka. 2 godz. tyg. Powtórzenie całego kursu gimnazjalnego. — Zadania: 3 na półroczu.

Fizyka. 3 godz. tyg. Akustyka. Optyka. Magnetyzm. Elektryczność. Kosmografia. (Kawecki i Tomaszewski: Fizyka dla klas wyższych szkół średnich).

Propedeutyka filozofii. 3 godz. tyg. Psychologia empiryczna. (ks. Pechnik: Zarys psychologii.)

Przy nauce historii kraju rodzinnego używano podręczników: Rawer: Dzieje ojczyste (w kl. III. i IV.); Lewicki: Zarys dziejów Polski krajów ruskich z nią połączonych (w kl. VI. VII. i VIII.)

Tematy do wypracowań piśmiennych.¹⁾

a) W języku polskim.

K L A S A V.

Spór Asesora z Rejentem (Opowiadanie podług I. księgi Pana Tadeusza).* — 2. Czem pociąga a czem smuci nas jesień? — 3. Początki francuskiej mody (Opowiadanie Podkomorzego).* — 4. Na czem opierała Litwa swe polityczne

¹⁾ Tematy oznaczone gwiazdką dano na zadania szkolne.

nadzieje w r. 1811? (Opowiadanie podług I ks. „Pana Tadeusza“.) — Jak się przejawia na zewnątrz tęsknota za ojczyzną u Srula z Lubartowa? (Opowiadanie na podstawie nowelli A. Szymańskiego.)* — 6. Boże Narodzenie (Sposób przeprowadzenia tematu 1) albo w formie rozprawki: „W czym tkwi urok Bożego Narodzenia w Polsce?“ 2) albo w formie nowelki). — 7. Pogrzeb staropolski na początku XVIII. w. podług opowiadania Mohorta, albo: Ślub Anusi Różańskiej. Nowelka (Na podstawie Mohorta).* Do wyboru. — 8. Robak jako agitator polityczny. Charakterystyka na podstawie IV książki „P. Tadeusza“. — 9. Poświęcenie Grażyny. Opowiadanie. Albo: W czym tkwi urok i groza poświęcenia Grażyny? Rozprawka na podstawie analizy szkolnej.* (Do wyboru.) — 10. Pana Wojskiego zwyczaje i opowiadania. Obrazek charakterystyczny. (Dyspozycja na podstawie Pana Tadeusza ks. I—V.) — 11. Rozwinąć przewodnią myśl dwuwiersza Mickiewicza (Słowo i czyn): W słowach tylko chęć widzimy, w działaniu potęgę; trudniej dzień dobrze przeżyć, niż napisać księgę.* — 12. Wykonać dyspozycję wypracowaną jako 10. zadanie domowe. — 13. Mowa Bartka Prusaka na radzie w Dobrzyniu (1. albo podać dokładną dyspozycję tej mowy, 2. albo odtworzyć tę mowę prozą.)* — 14. Cześćnik Raptusiewicz. Charakterystyka na podstawie analizy szkolnej.

Eugeniusz Helczyński,

K L A S A VI.

2. Co obejmuje i w jakim zakresie literatura a piśmiennictwo?* — 2. Dla czego wiek XV. stanowi nowy okres w polskiej cywilizacji?* — 3. Obrazy lasów w „Panu Tadeuszu“. — 4. Co jest czynnikiem rozstrzygającym w walce, którą w chwili przełomowej życia staczają w duszy ks. Jarema Wiśniowiecki i ks. Janusz Radziwiłł? (Na podstawie „Ogniem i Mieczem“ i „Potopu“, H. Sienkiewicza. — 5. Jak Rey patrzy na naturę? (Według „Żywota.“) — 6. Środowisko humanistyczne w Prądniku na dworze biskupa Maciejowskiego. (Na podstawie „Dworzanina.“) — 7. Tarcza Achillesa* (opis albo obrazek na podstawie Homera).* — 8. Jakie wady polityczne wytyka narodowi Kochanowski w „Odprawie posłów“, a jakie Skarga w „Kazaniach Sejmowych“? — 9. „Ludzkie przygody ludzkie noś; jeden jest Pan smutku i nagrody“. (Kochanowski Tr. XIX 533.) Wyjaśnić myśl powyższą w związku z trenami 9. 10. 11. 16. 17. 18. 19. — 10. Rodzaje poezji w w. XVI. i główni ich przedstawiciele.* — 11. Właściwości wymowy Skargi w „Kazaniach sejmowych“ a Birkowskiego w Kazaniach p. t. Kantymir Basza i Nagrobek Osmanowi. — 12. Jak zapatrywano się na egzekucję i o ile te sądy znalazły wyraz u Kochanowskiego i Orzechowskiego?* — 13. Jak objawił się wpływ literatur romaniskich w poezji wieku XVII.* — 14. Jak Krasicki przedstawia świat wchodzącemu w świat młodzieńcowi i jakie daje mu przestrogi. (Na podstawie satyry „Przestroga młodemu“.) —

Władysław Rejowicz.

K L A S A VII.

1. Wątek historyczno-obyczajowy i forma poetyczna dwu satyr Krasickiego: „Przestroga młodemu“ i „Żona modna“ — 2. Wykazać, że w duchu obywatelskim pojęty dydaktyzm jest znaną cechą literatury pseudoklasycznej (okresu

V. i VI.) w Polsce. — 3. Stanowisko J. U. Niemcewicz względem „sarmatyzmu“ i francuszczyzny w „Powrocie posła“. — 4. Najrzewniejsze wspomnienia autora „Śpiewów historycznych“ i jego refleksye nad przyszłością Polski. (Na podstawie elegii poety p. n. List do Kniażewicza.)* — 5. Jakie wspólne pomysły łączą „Wiesława Brodzińskiego“ z Goethego „Hermanem i Dorotą“? — 6. Porównać nastrój „Ody do młodości“ z nastrojem „Farysa“. — 7. Z pomocą jakich pomysłów poetyckich nadał A. Mickiewicz prostej pieśni ludowej o „Liliach“ charakter artystycznej ballady? — 8. O ile zastosował się A. Mickiewicz w „Grażynie“ do estetycznych zasad, wypowiedzianych w „Uwagach nad Jagielloniadą“? — 9. Streścić i wyjaśnić scenę widzenia ks. Piotra w III. części „Dziadów“.* — 10. Jak wyzyskał Mickiewicz podania o Twardowskim w balladach i w I. części „Dziadów“?

Romuald Koppens.

K L A S A VIII.

1. O ile zapowiada Słowacki w scenie „Przygotowania“ i „Prologu“ plan swej trylogii o Kordyanie?* — 2 Z pomocą akcyi dramatu dowieść, że Kordyan Słowackiego jest raczej marzycielskim zapaleńcem i rewolucjonistą, niż moralnym i patriotycznym bohaterem. — 3. Wyjaśnić sąd Zygmunta Krasinśkiego o „Balladynie“ zawarty w słowach następujących: „W Balladynie są wszystkie zarody narodowego charakteru rzucone doskonale, bez żadnego musu, bez pedanteryi“. — 4. Piękność duchowa postaci Anhellego. (Na tle lektury i analizy tego utworu w szkole dokonanej.)* — 5. Don Fernando w dramacie Kalderona „Księżę Niezłomny“, jako charakter wskutek miłości wiary i ojczyzny nieugięty. — 6. Roza Weneda a Irydyon jako dwa różne symbole poetyckie miłości ojczyzny.* — 7. Związek poetycznej sylwety artysty, zawartej we wstępie do pierwszego aktu „Nieboskiej Komedyi“ Krasinśkiego, z charakterem i działaniem hr. Henryka w dramacie rodzinnym i społecznym* — 8. Jaki skarb ideałów narodowych zostawiła nam w spuściznie poetyza wieszczka?*

Romuald Koppens.

b) W języku niemieckim.

K L A S A V.

1. Des Vaters Heimkehr (Erzählung des ältesten Sohnes)*. — 2. Die treue Sklavin (Lesebuch XVII.)* — 3. Die Pharaonen. — 4. Nebukadnezar*. — 5. Die Erziehung der Jugend in Sparta, Der Edelmut des Lykurgus. (Do wyboru.) — 6. Solon u. Krösus. Das wahre Glück.* (Nach dem Gedicht „Die Glücklichen“.) Do wyboru. — 7. Die Verehrung der Pallas Athene in Athen. — 8. Die Bestrafung der Mörder des Ibykus. — 9. Die Schlacht bei Kunaxa.* — 10. Der Charakter des Achilles. Homer u. seine Werke. (Do wyboru.) — 11. Die Rückkehr des Möros* (Nach Schillers „Bürgschaft“.) — 12. Die Stimmung in Rom in betreff der Befreiung des Regulus. (Nach dem I. Akte des Dramas von Collin.) — 13. Das römische Haus.* — 14. Die Räuber in den beiden Gedichten: „Johannes Kanty“ u. „Vaters Heimkehr“. Vergleich.

Wiktor Hoppe.

K L A S A VI.

1. Mein Vaterhaus. — 2. Walther u. Hildegunde am Humenhofe* — 3. Siegfrieds Werbung um Kriemhild. — 4. Wate von Stürmen. (Gudrun). Harun al Raschid. (Platens Abbassiden.) Do wyboru. — 5. Hagens letzter Tag. Arminius u. sein Bruder. (Do wyboru.) — 6. Die Schlacht am Vesuv.* Der Sturm auf die Normannenburg.* (Gudrun.) Do wyboru. — 7. Francoeurs Krankheit u. Heilung. Das Weihnachtsfest in der Kirche u. in der Familie. (Do wyboru). — 8. Hermanns Vaterstadt. Hermanns Entwicklungsgang. (Do wyboru.) — 9. Der Jüngling in Schillers Taucher.* — 10. Der Wirt zum goldenen Löwen. Hermann am Lindenbrunnen. (Do wyboru.) — 11. Der Kampf mit dem Drachen.* — 12. Die Versöhnung des Herzogs von Burgund mit Karl VII. (Nach Schillers „Jungfrau von Orleans“) — 13. Die Schlacht bei Philippi (nach Shakespeares „Julius Caesar“).* — 14. M. Antonius. Nach Shakespeares Julius Caesar. Das Glück von Edenhall. Erzählung des Schenken. (Do wyboru).

Wiktor Hoppe.

K L A S A VII.

1. Der Freiherr von Attinghausen. Johanna in der Verbannung. (Do wyboru.) — 9. Dietrich von Bern im Nibelungenliede.* — 3. Das Gerichtsverfahren gegen Maria Stuart. Nach dem ersten Akte des Schillerschen Dramas. — 4. Die Mordnacht im Schlosse Inverness.* (Shakespeare, Macbeth.) — 5. Graf Leicester.* — 6. Hüons Verbannung. Macbeth und die Hexen. (Do wyboru.) — 7. a) Der Wachtmeister. b) Der erste Jäger in „Wallensteins Lager.“* (Do wyboru.) — 8. Wallenstein und der schwedische Oberst.* — 9. Wallensteins Bild in den Augen seiner Soldaten. (Nach „Wallensteins Lager“ von Schiller.) — 10. Max Piccolominis Todesritt.*

Wiktor Hoppe.

K L A S A VIII.

1. Die Bedeutung der griechischen Nationalspiele für die griechische Kulturentwicklung. — 2. Wie schildert Schiller im Spaziergange und im Liede von der Glocke den Verfall der Menschheit?* — 3. Ansprache des Königs Sobieski an sein Heer vor der Schlacht bei Wien. — 4. Kann man Schillers Glocke das Lied vom Leben nennen? — 5. Königin Margaretha von Böhmen. Ihre Lebensschicksale und Charakteristik. Nach dem Drama Grillparzers.* — 6. Die schönsten Bilder im Nibelungenliede. (Auswahl nach eigenem Urteil) — 7. Faust u. der Versucher.* — 8. Die Kerkerzene im Faust.*

Maksymilian Kohlsdorfer.

c) Tematy do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

1. Zadanie łacińsko-polskie: Tacitus: Historiae I. III. c. 15 i 16.
2. Zadanie polsko-łacińskie: Dubiecki Maryan: Obrazy i podania; I. Długosz od słów „Znakomity... do „krakowskiego.“
3. Zadanie greckie: Plato: Protagoras c. 25.

4. Zadanie polskie : Przyczyny i skutki nienawiści dwu wrogich sobie obozów w „Nieboskiej komedyi“ Z. Krasieńskiego.

5. Zadanie niemieckie : „Das Leben wagt der Mensch, nicht dass Gewissen“ nachzuweisen an Max Piccolomini und Rüdiger von Bechlarn.

6. Zadanie matematyczne :

a) Rozwiązać równania :

$$2 \sqrt{4x^2 - y^2} - \frac{5}{\sqrt{4x^2 - y^2}} = 9$$

$$4x - 3\sqrt{2x - y} = 2y - 1$$

b) Obliczyć objętość stożka, którego średnica u podstawy, bok najkrótszy i najdłuższy wynoszą odpowiednio : 20 cm, 36 cm, 40 cm.

c) Obliczyć powierzchnię zawartą między stycznymi, poprowadzonymi z punktu $M = (0, -6)$ do paraboli : $y^2 = 4x$ a łukiem tej krzywej ograniczonym punktami styczności.

ZBIORY NAUKOWE

(przyrost w roku szkolnym 1905/6.)

I. Biblioteka nauczycieli.

Abraham a S. Clara : Werke. Wien 1904. — *Adler* : Kształcenie Młodzieży w poczuciu obowiązku. Warszawa 1905. — *Alkoholismus* : Seine Wirkungen u. seine Bekämpfung. Leipzig 1906. — *Allstone* : Krótki zarys społecznych konstytucyi, przełożył Jastrzębiec. Warszawa 1905. — *Altenstein* : Der Turnsport. Leipzig — *Appel-Kryński* : Przegląd bibliograficzny. Warszawa 1886. — *Arndt* : Die heiligen Evangelien. Regensburg 1903. — *Aryost* : Orland szalony. Tłóm. P. Kochanowskiego wydał Czubek. Kraków 1905. — *Asher-Spiro* : Ergebnisse der Physiologie. IV. Jahrgang I. II. Abt. Wiesbaden 1905. — *Auler* : Handbuch für Lehrer höherer Schulen. Leipzig 1905.

Bachmann : Die neue Botschaft in der Lehre Jesu. Berlin 1905. — *Bargmann* : Die Erdkunde. Leipzig 1905. — *Barth* : Das Johannesevangelium und die synoptischen Evangelien. Berlin 1905. — *Bąkowski* : Historia Krakowa. Kraków 1898. — *Baummann* :

Wille und Charakter. Berlin 1905. — *Baumbach*: Zlatorog. Eine Alpensage. Stuttgart 1905. — *Baumgarten*: Neurasthenie. Wörrishofen 1905. — *Baumgarten-Poland-Wagner*: Die hellenische Kultur. Leipzig 1905. — *Baumgartner*: Lehrgang der englischen Sprache. Zürich 1905. — *Baumhauer*: Die neuere Entwicklung der Kristallographie. Braunschweig 1905. — *Bäumer*: Goethes Satyros. Leipzig 1905. — *Beichterew*: Die Bedeutung der Suggestion im sozialen Leben. — Wiesbaden 1905. — *Beloch*: Griechische Geschichte Bd. 3. Strassburg 1905. — *Belza*: W Tunisie i na Malcie. Warszawa 1905. (Dar autora). — *Berger*: Schillers Leben. München 1905. — *Berger*: Lateinische Stilistik. Koburg 1881. — *Bergemann*: Soziale Pädagogik. Gera 1900. — Lehrbuch der pädagogischen Psychologie. Leipzig 1901. — *Berühmte Kunststätten*. N. 23, 24, 25. Leipzig 1904. — *Beurath*: Luther im Kloster. Halle 1905. — *Beth*: Die Wunder Jesu. Berlin 1905. — *Bielawskij*: Etimologia drewniawo cerkowno-sławiańskawo i russkawo jazyka. — Moskwa 1875. — *Bielikowicz*: Słownik polsko-łaciński. Kraków 1866. — *Bieliński*: Żywot ks. Adama Jerzego Czartoryskiego. Warszawa 1905. — *Biereus de Haan*: Bedeutung der Hypnose und Suggestion für die Erziehung. Leipzig 1905. — *Biltz*: Experimentelle Einführung in die unorganische Chemie. Leipzig 1905. — *Binet*: L'année psychologique. Paris 1905. — *Birkowski*: Kazania. Wyd. Turowskiego. Kraków 1858. — *Bitschin*: Pädagogik. Gotha 1905. — *Björnstjerne-Björnson*: Bankructwo. (Dramat) przełożył Strzelecki. Warszawa 1905. — *Blader*: Rozwiązanie zadań matematycznych zawartych w „zbiorze“ Kranza. Stanisławów 1905. — *Bleibtren*: Geschichte der englischen Literatur in der Renaissance und Klassicität. Leipzig. — Geschichte der englischen Literatur im XIX Jahrhundert. Leipzig. — *Blos*: Rewolucya francuska. Kraków. — *Bobrzyński*: Dzieje Polski w zarysie. Warszawa 1890. — *Bode*: Stunden mit Goethe. Berlin 1905. — Geschichte der deutschen Plastik. Berlin 1885. — *Bogucka, Niewiadomska, Warnkówna*: Pierwsze ćwiczenia do nauki poprawnego pisanja. Warszawa 1905. — „*Bojownik*“: Golgota ludów polskich, (utwór sceniczny.) Lwów 1905. — *Bonarowicz*: Historia czterech miesięcy 28/I — 28/V. 1905. Strejk w Królestwie Polskiem. Kraków 1906. — *Booch-Arkossy*: Polsko-niem. i niem-polski słownik. Leipzig — *Boudoin de Courtenay*: Versuch einer Theorie phonetischer Alternationen. Strassburg 1895. — *Bougand*: Chrystyanizm i

czasy obecne. Tłóm. Bitnerowa. Warszawa 1905. — *Bösch*: Kinderleben in der deutschen Vergangenheit. Leipzig 1900. — *Braun*: Deutscher Sprachschatz. Leipzig 1898. — *Bresnitz von Sydačoff*: Aus den Geheimnissen des unterirdischen Russlands. Leipzig. — *Brieux-Jaroszyński*: Przyjaciółka. Warszawa 1905. — *Brockelmann*: Geschichte der arabischen Literatur. Leipzig 1901. — *Brodziński*: O literaturze. Sanok 1896. — *Brückner*: O literaturze rosyjskiej i naszym do niej stosunku. Warszawa 1906. — Mikołaj Rej. Kraków 1905. — Geschichte der russischen Literatur. Leipzig 1905. — Cywilizacya i język. Warszawa 1901. — Z dziejów języka polskiego. Lwów 1903. — *Brugmann*: Satzbildungslehre der indogermanischen Sprachen. Strassburg 1904. — *Brzozowski*: Logika. Warszawa 1905. — *Burgerstein*: Gesundheitsregeln für Schüler u. Schülerinnen. Leipzig 1905. — *Busse*: Die Weltanschauungen der grossen Philosophen der Neuzeit. Leipzig 1905. — Geist und Körper, Seele u. Leib. Leipzig 1903. — *Büler*: Elementarkursus des Sanskrit. Wien 1883. — *Bytkowski*: Indes de Kastro. Dramat. Lwów 1906.

Calderon: Geistliche Festspiele. (herausgegeben. v. Lorinser). Regensburg 1886. — *Calkins*: Der doppelte Standpunkt in der Psychologie. Leipzig 1905. — *Cathrein S. J.*: Gewissen u. Gewissensfreiheit. München 1906. — *Cegielski*: Nauka poezyi. Poznań 1879. — O słowie polskiem. Poznań 1852. — *Cenar*: Gimnastyka szkolna i gry. Lwów 1906. — *Chmielowski*: Krytyczno-porównawczy przegląd dziejów piśmiennictwa polskiego. Część I—II. Warszawa 1905. — Zarys najnowszej literatury polskiej 1864 — 1897, wyd. 4. Kraków Petersburg 1898. — Metodyka historii literatury polskiej. Warszawa 1899. — Stylistyka polska. Warszawa 1903. — Nasi powieściopisarze Serya I. Kraków 1887. — Serya II. Warszawa-Kraków 1895. — Nasza literatura dramatyczna tom 1—2. Petersburg 1898. — Historia literatury polskiej tom 1—6. Warszawa 1900. — Obraz literatury polskiej tom 1—3. Warszawa 1898. — Studya i szkice z dziejów literatury polskiej. Ser. I. Kraków 1890. — Poezya w wychowaniu. Wilno 1881. — *Chmielowski-Grabowski*: Obraz literatury powszechnej tom 1—2. Warszawa 1896. — *Chotkowski*: Wacław Potocki. Poznań 1876. — *Christ*: Geschichte der griechischen Literatur. — München 1890. — *Chrzanowski*: Marcin Bielski. Warszawa 1906. — *Cicero*: Rede über das imperium des Cn. Pompeius. ed. Deuerling Gotha 1898. — Rede für Roscius aus America.

ed. Landgraf. ib. 1897. — *Cieszkowski*: O drogach ducha. Poznań 1905. — *Classen*: Zwölf Vorträge über die Natur des Lichtes. Leipzig 1905. — *Comenius*: Didactica magna. Paderborn 1905. — *Conrad*: Sprawa a lekarstwa końskie przez Conrada królewskiego kowala doświadczone. Wydał Dr. A. Berezowski. Kraków 1905. — *Creighton*: Historia Rzymu. tł. Stempkowska. Warszawa 1904. — *Croce*: Aesthetik als Wissenschaft des Ausdrucks. Leipzig 1905. — *Cronau*: Im wilden Westen. Braunschweig 1890. — *Cybulski*: Odczyty o poezji polskiej w pierwszej połowie XIX. w. Poznań Drezno 1870. — *Dziady* Mickiewicza. Poznań 1863. — *Cyfrowicz*: Nowe przepisy egzaminacyjne dla kandydatów na nauczycieli w gimnaz. i szk. real. Kraków 1884. — *Czartoryski*: Żywoć Niemcewicz. Berlin-Poznań 1860. — *Czechów*: Nowele. Kraków 1905. — *Czernecki-Szablowski-Tatuch*: Podręcznik do nauki kaligrafii. Lwów 1904. — *Czubek*: Liryicy greccy (doby klasycznej) przekład. Kraków 1882.

Dante-Porębowicz: Boska komedia. Warszawa 1906. — *Dębicki*: Potrety i sylwetki z XIX. stulecia. Kraków 1905. — *Deby* św. W.... Poznań 1905. — *Deimel*: Zitate - Apologie. — Zeugnisse deutscher Klassiker für das Christentum. Freiburg i B. 1904. — *Delahaye*: Les Légendes hagiographiques. Bruxelles. 1905. — *Delfour*: Catholicisme et romantisme. Paris 1905. — *Deliberacya* o spółku i związku korony polskiej przeciw Turkowi. Kraków 1858. — *Demosthenes-Deuerling*: Ausgewählte Reden. Gotha 1902. — *Demosthenis* orationes ex recensione Guilelmi Dindorfii. Lipsiae 1868. — *Denifle*: Luther u. Luthertum. Mainz 1905. — *Dennert*: Haeckels Weltanschauung. Stuttgart 1906. — *Deutsch*: Co to jest Talmud? Warszawa 1905. — *Deutscher* Balladenborn. Düsseldorf 1905. — *Die Kultur der Gegenwart*: Herausgegeben von Hinneberg. 1. Die allgemeinen Grundlagen der Kultur der Gegenwart. 2. Die christliche Religion. 3. Die griechische und lateinische Literatur u. Sprache. Berlin 1905. — *Dieterich* Geschichte der byzantinischen und neugriechischen Literatur. Leipzig 1902. — Mutter Erde. Ein Versuch über Volksreligion. Leipzig-Berlin 1905. — *Dilthey*: Das Erlebnis und die Dichtung. Leipzig 1906. — *Dittmer*: Temperament u. Erziehung. Emden 1885. — *Dla swoich. I, II*. Kraków 1904. — *Dohme*: Geschichte der deutschen Baukunst. Berlin 1887. — *Doležan*: Krótki rys dziejów literatury polskiej. wyd. 3. Lwów 1905. — *Dubrowski*: Dokładny słownik

języka ruskiego i polskiego. Warszawa 1888. — *Duchowicz*: Jakościowa analiza chemiczna, pojedyncza i złożona. Lwów 1905. — *Duprat*: Kłamstwo. Warszawa 1905. — *Dürr*: Präparation zu Tacitus' Germania. Leipzig 1905. — *Dziama*: Jan Gawiński. Studium literackie. Kraków 1905 — *Dzieduszycki Maur.*: Co się komu należy. Lwów 1860. — *Dzieje 1863 roku* przez autora „Historji dwóch lat“. t. IV. Kraków 1905.

Egli: Orell Füssli's Bildersaal, 15 Hefte. Zürich 1905. — *Ehrenberg*: Wykład bajek Krasickiego. Kraków 1871. — *Eichler*: Stoffe für den Anschauungsunterricht. Leipzig 1905. — *Elsenhaus*: Psychologie u. Logik. Leipzig 1903. — *Elster*: Schiller. Rede. Marburg 1905. — *Erhardt*: Wechselwirkung zwischen Leib u. Seele. Leipzig 1897. — *Ernst*: Elternpflicht. Revelaer. — *Esser*: Naturwissenschaft und Weltanschauung. Köln 1905. — *Eucken*: Der Wahrheitsgehalt der Religion. Leipzig 1905. — *Eulenburg*: Die Hysterie des Kindes. Berlin 1905. — *Eyerich u. Loewenfeld*: Über die Beziehungen des Kopfumfanges zur Körperlänge u. zur geistigen Entwicklung. Wiesbaden 1905.

Falke: Geschichte des deutschen Kunstgewebes. Berlin 1888. — *Fambri*: Französisches Konversations-Taschenwörterbuch. Berlin 1906. — *Faulmann*: Buch der Schrift. Wien 1880. — Illustrierte Geschichte der Schrift. Leipzig 1880. — *Feine*: Paulus als Theologe. Berlin 1906. — *Felbiger*: Eigenschaften, Wissenschaften und Bezeigen rechtschaffener Schulleute. Paderborn 1905. — *Feldman*: Ibsen. Warszawa 1906. — Piśmiennictwo polskie 1880—1904. (tomy 4.) Lwów 1905. — *Felsch*: Die Hauptpunkte der Psychologie mit Berücksichtigung der Pädagogik. Cöthen 1904. — *Filozofia nowokrytyczna*. Warszawa 1905. — *Fischer*: Goethes Lebens- und Charakterbild. Leipzig 1905. — *Fischer-Kuno*: Hegels Leben, Werke u. Lehre. Heidelberg 1901. — Philosophische Schriften, Heft 2, 3. Heidelberg 1892. — *Flügel*: Die Probleme der Philosophie. Cöthen 1906. — *Fonik*: Der Kampf um die Wahrheit der h. Schrift seit 25 Jahren. Innsbruk 1905. — *Forel*: Hygiene der Nerven und des Geistes. Stuttgart 1905. — *Francé*: Das Leben der Pflanze. Stuttgart 1905. — *Frank*: Der Lehrplan und die Instruktionen für den Unterricht an den Gymnasien in Österreich. Prag 1904. — *Frankl*: Der Jude in den deutschen Dichtungen des 15. 16. u. 17. Jahrhunderts. Leipzig 1905. — *Freeman*: Polityka porównawcza. Warszawa 1905. — *Freud*: Drei Abhandlungen zur

Sexualtheorie. Leipzig 1905. — *Friedländer*: Die religiösen Bewegungen innerhalb des Judentums im Zeitalter Jesu. Berlin 1905. — *Friedrich*: Religiöse Vorträge. Regensburg 1905. — *Froehlich*: Der Wille zur höheren Einheit. Heidelberg 1905. — Die wissenschaftliche Pädagogik Herbart-Ziller-Stoys. Wien 1901. — *Fuchs*: Dispositionsschwankungen bei normalen und schwachsinnigen Kindern. Gütersloh 1904. — *Fulda*: Schiller und die neue Generation. Stuttgart 1905. — *Fussli*: Bildersaal für den Sprechunterricht. Leipzig. —

Gadowski: Zarys historyi kościoła katolickiego. Kraków 1904. — *Galle*: Epoka Napoleońska w powieści „Popioły“ Żeromskiego. Warszawa 1905. — *Gander*: Naturwissenschaft und Glaube. Einsiedeln 1906. — *Gaspey-Runge*: Englische Koversations-Grammatik Heidelberg 1901. — *Gaudig*: Didaktische Ketzereien. Leipzig 1904. — *Gawalewicz*: Jad. Warszawa 1905. — *Gawroński*: Bohdan Chmielnicki. Lwów 1906. — *Gebert*: Uwagi metodyczne o nauce geografii w kl. I. Lwów 1905. — *Geffcken*: Das griechische Drama. Leipzig 1904. — *Genée*: Hans Sachs u. seine Zeit. Leipzig 1902. — *Geradaus*: Kompass für den deutschen Studenten. Freiburg i B. 1905. — *Geyer*: Der deutsche Aufsatz. München 1906. — Schillers ästhetisch-sittliche Weltanschauung. Berlin 1896. — *Georges*: Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch. Leipzig 1862. — *Giesswein*: Hauptprobleme der Sprachwissenschaft. Freiburg i B. 1892. — *Glattfelter*: Katechesen über Gebete u. Lehrstücke. Paderborn 1905. — *Gloger*: Nieznany śpiewnik historyczny polski z końca wieku XVI. Warszawa 1905. — *Gockler*: La pédagogie de Herbart. Paris 1905. — *Godlewski ks.*: Drogi do Rzymu. Osobiste opisy świeżo nawróconych osób do wiary katolickiej. Tłóm. z ang. Warszawa 1905. — *Goerth*: Probe-Lektionen. Leipzig 1898. — Die Lehrkunst. Leipzig 1902. — *Goldschmidt*: Bildertafeln für den Unterricht im Englischen Leipzig 1903. — Bildertafeln für den Unterricht im Französischen. Leipzig 1904. — *Golling*: Jahrbuch der Erfindungen. 1903. 1904. 1905. — *Golebowski*: Domy li dwory. Lwów 1884. — *Gorbunow*: Gwarancje wolności osobistej w Anglii. Warszawa 1905. — *Górnicki*: Dzieła wszystkie wydał Chmielowski. Warszawa 1886. — Dworzanin polski wydanie Turowskiego. Kraków 1858. — Seneki „O dobrodziejstwach“, wyd. Turowskiego. Kraków 1858. — Droga do zupełnej wolności, wyd. Turowskiego. Kraków 1858. — *Grabowski*: Polską niżną. Kraków 1859. —

Współczesna Chorwacya. Lwów 1905. — *Grillparzer*: Das goldene Vlies. — Ottokars Glück und Ende. Stuttgart. — *Grimmelshausen*: Simplicius Simplicissimus. Bearb. von Dr. M. Gorges. Münster i W. 1904. — *Grosse*: Die Künstler von Schiller. Berlin 1890. *Gruber*: Geographie als Bildungsfach. Leipzig 1904. — *Grupp*: Kultur der alten Germanen u. Kelten. München 1905. — *Gruszczyński*: O znaczeniu Myszeidy. Poznań 1863. — *Gregor*: Mapa Górnego Śląska. Mikołów 1904. — *Gromnicki*: Kilka słów do młodzieży przy poświęceniu kaplicy gimnazyalnej w Buczaczu. Lwów 1905. — *Grube*: Geschichte der chinesischen Literatur. Leipzig 1902. — *Gutberlet*: Vernunft u. Wunder. München 1905. — Apologetik. Münster i W. 1903. — *Gutsche*: Mathematische Übungsaufgaben. Leipzig 1905.

Hahn: Słowackiego „Samuel Zborowski“. Lwów 1905. — *Haddorn*: Die Apostelgeschichte u. ihr geschichtlicher Wert. Berlin 1906. — *Hampe*: Die fahrenden Leute in der deutschen Vergangenheit. Leipzig 1902. — *Hanak u. Umlauft*: Historischer Schul-Atlas in 30 Karten. Wien 1902. — *Hansjakob*: Der heilige Geist. Freiburg im Br. 1905. — *Hansson*: Jasnowidze i wróżbici, tłum. z norweskiego St. Lack. Warszawa 1905. — *Hanschmann*: Pädagogische Strömungen. Leipzig 1896. — *Hartl*: Zur Einführung in die Logarithmen-Lehre. Wien 1905. — *Hase*: Neutestamentliche Parallelen zu buddhistischen Quellen. Berlin 1905. — *Hasert*: Antworten der Natur auf die Fragen: Woher die Welt, das Leben, Tier und Mensch, Seele? Graz 1905. — *Hawes*: Im äussersten Osten (Sahalin-Korea-Wladiwostok). Berlin 1905. — *Hehn*: Gedanken über Goethe. Berlin 1902. — *Heijermans*: Wnętrza, tł. Strzelecki. Warszawa 1905. — *Heilmann*: Quellenbuch zur Pädagogik. Leipzig 1905. — *Heiner*: Der Syllabus. Mainz 1905. — *Heintze*: Deutscher Sprachhort. Leipzig 1900. — *Heller*: Grundriss der Heilpädagogik. Leipzig 1904. — *Hellpach*: Nervenleben und Weltanschauung. Wiesbaden 1906. — *Helmolt*: Weltgeschichte B. V. (Südosteuropa u. Osteuropa). Leipzig 1905. — *Helm*: Poezye. Lwów 1905. — *Henne am Rhyn*: Kulturgeschichte des deutschen Volkes. Berlin 1886. — *Hennig*: Lerne gesundheitsgemäs sprechen. Wiesbaden 1906. — *Herbaczewski*: Potępienie. Kraków 1906. — *Herdach*: Volksaufklärung 1–30. Warnsdorf. — *Herkner*: Kwestya społeczna w zachodniej Europie, tłóm. Lipszyc Balsigerowa. Lwów 1905. — *Hermann*: Ratgeber zur Einführung der Volks- und Jugendspiele.

Leipzig 1905. — *Hesse*: Abstammungslehre und Darwinismus. Leipzig 1904. — *Hille*: Zur Pflege des Schönen. Paderborn 1904. — *Hillebrand*: Die neuen Theorien der kategorischen Schlüsse. Wien 1891. — *Hinterberger*: Ist unser Gymnasium eine zweckmässige Institution zu nennen? Wien 1905. — *Hlatky*: Weltenmorgen. Freiburg i. B. 1903. — *Hoffmann*: Die hl. Kommunion im Glauben u. Leben der christlichen Vergangenheit. München 1905. — *Hoffmann von Fallersleben*: Gedichte. Berlin 1904. — *Hofmannsthal*: Ödipus und die Sphinx. Berlin 1905. — Elektra. ib. 1904. — *Höffding*: Moderne Philosophen. Leipzig 1905. — *Homer*: Odysseja. tłóm. L. Siemieński. Warszawa 1903. — *Horatius-Nauck*: Sämtliche Werke. Leipzig 1890. — *Horn*: Geschichte der türkischen Moderne. Leipzig 1902. — Geschichte der persischen Literatur. Leipzig 1901. — *Huelssen*: Das Forum Romanum, seine Geschichte u. Denkmäler. Rom 1905. — *Hug*: Französische Laut- u. Lese-schule. Zürich.

Ippold u. Stylo: Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galizischen Mittelschulen. V. Klasse. Lemberg 1905. — *Jabłonowski*: Szkrupuł bez szkrupulu. Kraków 1858. — *Jagić*: Abrazcy jazyka cerkownoho slawiańskawo. Petersburg 1882. — *Jahn*: Ethik als Grundwissenschaft der Pädagogik. Leipzig 1905. — *Jahrbuch der Naturkunde*: III. Jahrgang 1905. Leipzig 1905. — *Janik*: Mikołaj Rej. Złoczów — *Janitschek*: Geschichte der deutschen Malerei. Berlin 1890. — *Jankowski*: Na marginesie literatury. Kraków 1906. — *Młoda Polska w pieśni*. Warszawa 1903. — *Jaworski*: Nauka o chorobach wewnętrznych. Lwów 1905. — *Jäger*: Homer u. Horaz. München 1905. — *Jebb*: Historya literatury greckiej (przełożył z angielsk. W. Kozłowski.) Warszawa 1905. — *Jebł*: Historya literatury greckiej (przełożył z ang. Kozłowski.) Warszawa 1905. — *Jędrzejowski*: M. T. Cyserona mowa przeciw Kw. Cecyliuszowi i czwarta ks. skargi przeciw G. Werresowi. Lwów 1905. — *Jerlicz-Wójcicki*: Latopisiec. Warszawa 1853. — *Jerusalem*: Der kritische Idealismus und die reine Logik. Leipzig 1905. — *Jeske*: Mała stylistyka. Warszawa 1905. — *Jeske-Chomiński*: Gasnące słońce. Warszawa 1905. — *Joachimi*: Die Weltanschauung der deutschen Romantik. Jena 1905. — *Jonas*: Schillers Seelenadel. Berlin 1904. — *Jordan*: Nibelunge. Frankfurt a. M. 1904. — *Jost*: Über die beste Art geistig zu arbeiten. Charlottenburg. — Der Magnetismus in Wissenschaft u. Kirche. Berlin. — *Judeich*:

Topographie von Athen. München 1905. — *Juncker*: Das Gebet bei Paulus. Berlin 1905.

Kaczkowski: Rozbitek. Warszawa 1905. — *Kaden*: Durchs Schweizerland. Gera 1895. — *Kalina*: Historia języka polskiego. Lwów 1883. — *Kalinka*: Na Golgotę. Petersburg 1897. — *Kaluźniacki*: Descriptio codicum slovenicorum qui in bibliotheca universit. Jag. inveniuntur. 1871. — *Kant*: Kritik der reinen Vernunft. Leipzig. — *Karpowicz*: Zabawy i gry jako czynnik wychowawczy. Warszawa 1905. — *Kasprowicz*: O bohaterskim koniu i walącym się domu. Lwów 1906. — *Katholische Flugschriften* zur Wehr und Lehr. nr. 1—150. Berlin. — *Kautsky*: Zasady rozwoju społeczno-demokratycznego. Warszawa 1905. — *Keferstein*: Zur Frage sozial-politischer Pädagogik. Leipzig 1904. — *Kettner*: Lessings Dramen im Lichte ihrer u. unserer Zeit. Berlin 1904. — *Key*: Das Jahrhundert des Kindes. Berlin 1905. — Nowe szkice. (Przekład Br. N.) Warszawa 1905. — *Kienzl*: Dramen der Gegenwart. Graz 1905. — *Kipling.*: Pod niebem indyjskiem. Tłóm. z ang. Gawrońska. Lwów 1905. — *Kirchhoff*: Mensch und Erde. Berlin 1905. — *Kirpini-kow i Giljarów*: Etimologia russkawo jazyka. Moskwa 1879. — *Kirsch*: Die Beichte, ihr Recht u. ihre Geschichte. München 1904. — *Kirsten*: Sorgen oder glauben? Leipzig 1905. — *Kitowicz*: Pamiętniki do panowania Augusta III-go i St. Augusta. Lwów 1882. — Opis obyczajów i zwyczajów za Augusta III-go. Tarnów 1881. — *Klaczko*: Dwaj kanclerze. Gorczaków i Bismarck. Kraków 1905. — *Klauwell*: Das erste Schuljahr. Leipzig 1899. — *Kluge*: Geschichte der deutschen Nationalliteratur. Altenburg 1890. — *Knabe*: Geschichte des deutschen Schulwesens. Leipzig 1905. — *Knight*: The new London echo. Eine Sammlung englischer Redensarten. Leipzig. — *Kochanowski*: Rymy łacińskie (przekł. K. Brodzińskiego i L. Kondratowicza.) Kraków 1882. — *Kochowski*: Pisma wierszem i prozą. Wyd. Turowskiego. Kraków 1859. — *Koehler*: Das biologische Princip im Sachunterricht. Langensalza 1906. — *Kohlrausch*: Klassische Dramen und ihre Stätten. Stuttgart 1904. — *Kokowski*: Słownik ortograficzny języka polskiego. Warszawa 1903. — *Kollbach*: Der Rhein als Handels-u. Verkehrsstrasse. Hamm. i. W. 1905. — *Konarski - Zipper*: Słownik niem. - polski i polsko-niem. Wiedeń 1904. — *Konopnicka*: Głosy ciszy. Warszawa 1906. — *Kooistra*: Sittliche Erziehung; üb. von Müller. Leipzig 1899. — *Koppens T. J.*: O sposobach oznaczania spółgłosek miękkich w psalterzu flor

Kraków 1893. — Dwa lata w życiu Orzechowskiego. Kraków 1893. — *Korotyński*: Losy szkolnictwa w Królestwie Polskiem. Warszawa 1906. — *Korzon*: Historia Starożytna. Warszawa 1905. — *Koźmian*: Pamiętniki. Poznań 1858. — *Köhler*: Allgemeine Trachtenkunde. Leipzig. — *König*: Die Religion unserer Klassiker oder die Klassiker unserer Religion. Stuttgart 1905. — Der ältere Prophetismus. Berlin 1905. — Lehrbuch für den kath. Religions-Unterricht. Freiburg i. Br. 1902. — *Kösters*: Natur u. bildende Kunst. Paderborn 1905. — *Kranz*: Trygonometrya kulista w zadaniach. Kraków 1903. — *Krasicki*: Pan Podstoli. Kraków 1860. — Przypadki Doświadczyńskiego. Sanok 1855. — Komedye. Kraków 1885. — Monachomachia i Antymonachomachia. — Myszeis. — Pieśni Ossyana. — Wojna Chocimska. — Doświadczyńskiego przypadki. Kraków 1832. — Historia. Kraków 1883. — Satyry. Listy. Wiersze różne. Kraków. — *Krasiński*: Pisma. Kraków 1891. — Noc letnia. Pokusa. Brody 1905. — *Kraskowska*: Współdziałanie rodziny w kształceniu i wychowaniu młodzieży szkolnej. Cieszyn 1905. — *Kraszewski*: Polska w czasie trzech rozbiorów. Warszawa 1903. (dar. K. Majewski, ucz. kl. VIII.) — *Kraushar*: Czasy królestwa kongresowego od 1828 — 1830. Warszawa 1905. — Dwa szkice historyczne t. I. II. ib. 1905. — *Krebs*: Antibarbarus der lateinischen Sprache. Basel 1905. — *Kremer*: Dzieła Józefa Kremera (t. 12 i żywot) (wyd. Struwego.) Warszawa 1881. — *Krieg*: Lehrbuch der Pädagogik. Paderborn 1900. — *Kroll*: Die Altertumswissenschaft im letzten Vierteljahrhundert. Leipzig 1905. — *Kroman*: Logik u. Psychologie. Leipzig 1890. — *Kropotkin*: Ideale u. Wirklichkeit in der russischen Literatur. Leipzig 1906. — *Król*: Frytjof. Warszawa 1905. — *Köberle*: Das Rätsel des Leidens. Berlin 1905. — *Krzywicki*: Żmudź starożytna. Warszawa 1906. — *Kujawa*: Militär-Erlebnisse. — Marsch u. Quartier-Erlebnisse. — Militär-Humoresken. Münster 1894. — *Kuliczkowski*: Zarys dziejów literatury polskiej wyd. 4. Lwów 1891. — *Kunasiewicz*: Lwów w roku 1809. Lwów 1890. — *Kutrzeba*: Historia ustroju Polski w zarysie. Lwów 1905. — *Kühnel*: Lehrproben aus dem Anschauungsunterricht. Leipzig 1899. — *Kühner*: Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache. Hannover 1904. — *Kwiatkowski*: Złote myśli Reja. Warszawa 1906.

Lach: Logika i etyka. Dwa cykle bajek. Warszawa 1905. — *Lagerberg*: Das Gefühlsproblem. Leipzig 1905. — *Landsberg*: Das Museum. B. IV. Athenaeum (Zeitschrift). Berlin. — *Lange*: Nal i Damajanti. Tłum. Warszawa 1906. — *Laphorn Smith*:

Höhere Frauenbildung und Rassen-Selbstmord. Minden 1905. — *Laskowski*: Melodye. Serya II. Warszawa 1905. — *Leciejewski*: Runy i runiczne pomniki słowiańskie. Lwów 1906. — *Lehmann*: Lehrbuch der philosophischen Propädeutik. Berlin 1905. — *Lehmen*: Lehrbuch der Philosophie. Freiburg i. B. 1905. — *Lehrpläne* u. Lehraufgaben für die höheren Schulen in Preussen, von 1901. Halle a. S. 1902. — *Leisser*: Grundzüge der Pädagogik. Berlin. — Über die geistige Ermüdung der Schüler. ib. 1905. — *Lenartowicz*: Poezye t. 1—2. Poznań 1863. — *Leshaft-Słupecka*: Charakter i temperament u dzieci. Warszawa 1905. — *Leskien*: Handbuch der albulgarischen Sprache. Weimar 1886. — *Leszczyński*: Głos wolny. Kraków 1858. — *Lewestam*: Alexander Fredro. Warszawa 1876. — *Levy-Brahn*: Die natürliche Willensbildung. Leipzig 1903. — *Lewicki-Matiew*: Istorja kraju rodynnoho. Lwów 1893. — *Libelt*: Dwaj bracia Śniadeccy. Poznań 1866. — *Liebe*: Das Judentum in der deutschen Vergangenheit. Leipzig 1903. — *Liebig*: Wiedza zastosowana do rolnictwa i fizyologii. Kraków 1871. — Chemija zastosowana do rolnictwa i fizyologii. (przekład). Kraków 1874. — *Ligocki*: Kuźnica Ilmarowa. Szkic dramat. Kraków 1905. — *Linde*: Persönlichkeits-Pädagogik. Leipzig 1905. — Entwürfe zur Behandlung deutscher Prosastücke. Cöthen 1905. — *Linsennmayer*: Die Bekämpfung des Christentums durch den römischen Staat. München 1905. — *Lipnicki*: Zasady kaznodziejstwa. Wilno 1860. — *Lipps*: Grundriss der Psychophysik. Leipzig 1903. — *Livius*: Liber XXI, XXII. ed. Luterbacher. Gotha 1900. — *Lobedank*: Der physiologische Schwachsinn des Menschen. München. *Lohmayer*: Wandbilder zur deutschen Götter- und Sagenwelt. Halle a. S. 1904. — *Lombroso*: Życie dzieci. St. Król. Warszawa 1905. — *Löwenfeld*: Johann Kochanowski. Poznań 1877. — *Lutosławski*: Logika. London 1906. — *Lüttge*: Die Bildungsideale der Gegenwart. Leipzig 1900. — *Lützow*: Geschichte des deutsch. Kupferstiches und Holzschnittes. Berlin 1891.

Łuniński: Listy księcia Karola Stan. Radziwiłła. Warszawa 1906.

Mach: Erkenntnis und Irrtum. Leipzig 1905. — *Maennel*: Vom Hilfsschulwesen. Leipzig 1905. — *Maier*: Prądy i teorye społeczne. Tłóm. Bornsteinowa. Warszawa 1905. — *Majerski*: Opis ziemi. T. III. Wiedeń 1906. — *Majorkiewicz*. Historia, literatura i krytyka. Warszawa 1850. — *Malinowski*: Glossy polskie

w kilku rękopisach łacińskich wieku XV. Kraków 1895.— *Małecki*: Ajschinesa i Demostenesa mowy. Tłóm. Nowy Sącz 1906. — Wybór mów staropolskich. Kraków 1860.— Gramatyka historyczno-porównawcza języka polskiego. Lwów 1879. — Juliusz Słowacki. Lwów 1881. — *Mann*: Aus der Mathematik in die Logik. Leipzig 1906. — *Marnichi*: Die Katakomben und der Protestantismus. Regensburg 1905. — *Maskoff*: Sybir. Lwów 1903. — *Matthias*: Sprachleben und Sprachschäden. Leipzig 1897. — Kleiner Wegweiser durch die Schwankungen u. Schwierigkeiten des deutschen Sprachgebrauchs. Ib. 1899. — *Matuszewski*: Twórczość i twórcy. Warszawa 1904. — *Mausbach*: Weltgrund u. Menschheitsziel. Gladbach 1905. — *Mayer*: Los vom Materialismus. Heidelberg 1905. — *Mazanowski*: Ign. Kraszewski. Złoczów.-- Młoda polska w powieści, liryce i dramacie. Kraków 1902. (Dar St. Maślanka, uczeń VIII. kl.) — *Mazanowscy*: Podręcznik do dziejów literatury polskiej. Kraków 1901. — *Mecherzyński*: Historia wymowy kaznodziejskiej w Polsce. Kraków 1864. — *Meinong*: Untersuchungen zur Gegenstandstheorie und Psychologie. Leipzig 1904.— *Menge*: Lateinische Synonymik. Wolfenbüttel 1882. — Dispositionen und Musterentwürfe zu deutschen Aufsätzen. 2. Aufl. Leipzig 1904.— *Meringer*: Indogermanische Sprachwissenschaft. Leipzig 1903. — *Merlant*: Le roman personnel de Rousseau à Fromentin. Paris 1905. — *Messmer*: Kritik der Lehre von der Unterrichtsmethode. Leipzig 1905. — Grundlinien zur Lehre von den Unterrichtsmethoden. Ib. 1905. — *Meyer*: Aus der deutschen Literatur. — Einführung in die deutsche Literatur. Berlin 1905. — Das Gesundheitsbuch. Klagenfurt 1905. — Griechische Grammatik. Leipzig 1896. — *Meyer Jury*: Temperament und Temperamentsbehandlung. Bielefeld 1891. — *Mayer Markau*: Vom Religionsunterrichte. Minden 1905. — *Meunier*: Die Lehrmethode im Katechismus-Unterricht. Köln 1905. — *Miciński*: Do źródeł duszy polskiej. Lwów 1906. — *Mickiewicz-Missona*: Dziady. Kołomyja 1906. — *Mickiewicz*: Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego. Wyd. Kallenbach. Paryż. — Pan Tadeusz. Wydanie jubileuszowe. Lwów 1898. — *Miklosich*: Lexicon linguae slovenicae. Wien. 1850. — Vita Sⁱ Methodii russo-slovenice et latine. Wien 1870. — *Milkowski*: Skarb narodowy Polski. Lwów 1905. — *Mochnacki*: Powstanie narodu polskiego w r. 1830 i 1831. Berlin 1863.— *Moltke*: Gesammelte Schriften. 8 Bde. Berlin 1892. — *Monumenta Germaniae*

Paedagogica Bd. XXX. Das österreichische Gymnasium im Zeitalter Maria Theresias. Berlin 1905. — *Morawski*: Edyp Król. Kraków 1904. — Elektra. Ib. 1905. — Jakób Górski. Kraków 1892. — Dworzec mego dziadka i Wizyta w sąsiedztwo. Brody 1905. — *Morsch*: Das höhere Lehramt in Deutschland und Österreich. Leipzig 1905. — *Mostowski*: Wybór pisarzy polskich. Orzechowskiego kroniki i Górnickiego dzieje. Warszawa 1805. — *Mrozowicka*: Złote mosty. Kraków 1905. — *Muklanowicz*: Lenistwo. Warszawa 1905. — *Müller-Dygasiński*: Wykłady o umiejętności języka. Kraków. 1875. — *Müller*: Ustawy Hammurabiego. Stryj 1905. — *Munding*: Die Schule des Lebens. Stuttgart 1887. — *Munk*: Die Hygiene des Schulgebäudes. Brünn. 1905. — Die Schulkrankheiten. — Die Zahnpflege in Schule und Haus. Brünn 1905. — *Muther*: Historya malarstwa. Tłóm. St. Wyrzykowski. Warszawa 1905. — *Mutke*: Die Behandlung stammelnder und stotternder Kinder. Breslau. — *Mysłowska*: Obrazki z życia. Kraków 1905.

Nagel: Handbuch der Physiologie des Menschen. IV. Bd. I. Hälfte. — Handbuch der Physiologie des Menschen. Braunschweig 1905. — *Naruszewicz*: Żywot Chodkiewicza. Kraków 1858. — *Nehring*: Iter florianense. O Psalterzu Floryańskim łacińsko-polsko-niemieckim. Poznań 1871. — Kurs literatury polskiej. Poznań 1866. — Psalterii florianensis pars polonica. Posnaniae 1883. — O życiu i pismach Bielskiego. Poznań 1860. — *Neumayr-Uhlig-Morozenicz*: Geologia ogólna. Warszawa 1906. — *Niemcewicz*: Dzieje panowania Zygmunta III. Kraków 1860. — Pamiętniki czasów moich. — Kraków 1880. — Pamiętniki 1831—34. Poznań 1877. — Pamiętniki r. 1811—20. Poznań 1871. — *Niewiadomska*: Pierwszy rok gramatyki. Warszawa 1906. — *Nikel*: Das Geschichtswerk Herodots im Lichte der Assyriologie. — *Nolhac de Piere*: Ludwig XV. u. Maria Leszczyńska. Berlin 1906. — *Nowaczyński*: Wizerunek M. Reja. Kraków 1905. — Wizary literackie. Warszawa 1906. — *Nowicki Wł.*: Wypisy dla nauki literatury polskiej. Warszawa 1905. — *Nowowiejski*: Wykład liturgii kościoła katolickiego. Płock 1905. — *Nösgen*: Der Text des neuen Testaments. Berlin 1905.

Obersteiner: Zur vergleichenden Psychologie der verschiedenen Sinnesqualitäten. Wiesbaden 1905. — *Oer*: Unsere Schwächen. Freiburg i. B. 1905. — *Oettli*: Die Autorität des alten Testaments für den Christen. Berlin 1906. — *Ogonowski*: Grama-

tika ruskowo jazyka. Lwow 1889. — *Okakura Kakuzo*: Przebudzenie się Japonii (przetlum. M. Wentzlowa). Warszawa 1905. — *Oltuszewski*: O mowie i jej zбочzeniach. Warszawa 1906. — *Opaliński*: Satyry. Kraków 1884. — *Opolski*: Uwagi nad reformą opieki nad obłąkanymi. Lwów 1905 (dar autora). — *Oppermann*: Dörfeld. Leipzig 1905. — *Orkun*: Wina i kara. Tragedya w 3 aktach. — *Ofiara* Fragment w 3 aktach z r. 1846. — Kraków 1905. — *Orzechowski*: Quincunx. — Dyalog. Kraków 1858. — *Osiński*: O życiu i pismach Czackiego. Kraków 1851. — *Otto-Runge*: Französische Konversations-Grammatik. Heidelberg 1903.

Pachaly: Aufgaben über den religiösen Unterrichtsstoff der höheren Schulen. Leipzig 1905. — *Pädagogisches Jahrbuch* 1904. Wien 1905. — *Pallan*: Zbiór ćwiczeń piśmiennych. Kraków 1905. — *Pamiętnik* zjazdu naukowego etnografów polskich. Kraków 1906. — *Pamiętniki J. Wybickiego*. Warszawa 1905. — *Papius*: Das Radium und die radioaktiven Stoffe. Berlin 1905. — *Pasek*: Pamiętniki. Poznań 1840. — *Passendorffer*: Błędy językowe. Lwów 1904. — *Paul*: Prinzipien der Sprachgeschichte. Halle 1898. — *Paulsen*: Schopenhauer, Hamlet, Mefistofeles. Tłóm. Kasproicz. Lwów 1905. — *Paulus*: Luther und die Gewissensfreiheit. München 1905. — *Pawelski T. J.*: Program nowej poezyi polskiej. Kraków 1898. — *Payot-Voelkel*: Die Erziehung des Willens. Leipzig 1903. — *Payot*: Wykład moralności. Tłóm. Warnkówna. Warszawa 1905. — Kształcenie woli (przełożył Potocki). Warszawa 1905. — *Pesch*: De inspiratione s. scripturae. Freiburg i B. 1 06. — Lehrbuch der Nationalökonomie. Freib. i. Breisgau 1905. — *Peters*: Schulwörterbuch zu Vergils Aeneis. Gotha 1896. — *Petrarka*: Pieśni. Przekład z objaśnieniami Felicyana. Warszawa 1881. — *Petrykiewicz*: O świcie. Lwów 1905. — *Petrow*: Russlands Dichter und Schriftsteller. Halle 1905. — *Petsch*: Freiheit u. Notwendigkeit in Schillers Dramen. München 1905. — *Pfeifer*: Mehr Aufsicht, mehr Sitte. Leipzig 1898. — *Pfleiderer*: Die Entstehung des Christentums. München 1905. — *Pieniążek*: Mesyanizm i towiańszczyzna. Lwów 1877. — *Plato*: Gorgias ed. Koch. Gotha 1904. — Kriton. Apologie des Sokrates. ed. Fritze. Ib. 1903. — Protagoras. ed. Lortzing. Ib. 1904. — Eutyphron ed. Nusser. Ib. 1903. — *Płochocki*: Rosyjskie partye polityczne i ich stosunek do sprawy polskiej. Kraków 1905. — *Pohle*: Lehrbuch der Dogmatik. Bd. III. Padernborn 1905. — *Pol*: Pamiętnik do literatury

polskiej XIX. wieku. Lwów 1866. — *Pommer*: Beispiele und Aufgaben zur Lehre vom kategorischen Syllogismus. Wien 1884. — *Ponętowski*: Krótki rzeczy polskich sejmowych Komentarz. Kraków 1854. — *Poradnik dla samouków*: Świat i człowiek. Warszawa 1905. — *Portig*: Die Grundzüge der monistischen und dualistische Weltanschauung. Stuttgart 1904. — *Portugall*: Friedrich Fröbels Leben und Wirken. Leipzig 1905. — *Potkański*: Konstancy i Metodyusz. Kraków 1905. — *Pöllmann*: Was ist uns Schiller? München 1905. — *Prawidła pisowni* ruskiej ze słowniczkiem. Lwów 1904. — *Presiowski*: Krótka wiadomość o sejmach i sejmikach. Kraków 1861. — *Preyer*: Die Seele des Kindes. Leipzig 1882. — *Prohasel*: Lessings Hamburgische Dramaturgie. Leipzig 1906. — *Przewóski*: Maurycy Mochnacki jako krytyk literatury. Warszawa 1905. — *Psychologische Studien*. Ed. von Wundt. Leipzig 1905. — *Pudor*: Die neue Erziehung. Leipzig. 1902. — *Pułaski*: Szkice i poszukiwania historyczne. Kraków 1905. — *Pypin-Dobek*: Historia literatury słoweńskiej. Warszawa 1905.

Radzikowski: Ubiory w Polsce i u sąsiadów w wieku XIV i XV; zbioru cz. III. IV. Kraków 1899. 1905. — *Rakowski*: Trzy lata w więzieniu pruskim. Kraków. — *Raleigh-Polak*: Elementarne zasady polityki. Warszawa 1906. — *Rapacki*: Około teatru. Kraków 1995. — *Rausch*: Geschichte der Pädagogik. Leipzig 1905. — *Regener*: Allgemeine Methodenlehre des Unterrichts. Leipzig 1893. — Allgemeine Unterrichtslehre. ib. 1902. — Besondere Unterrichtslehre. ib. 1905. — *Reich*: Ibsens Dramen. Dresden 1906. — *Reicke*: Lehrer u. Unterrichtswesen in der deutschen Vergangenheit. Leipzig 1901. — Der Gelehrte. Leipzig 1900. — *Reinhold*: Geschichte der russischen Literatur. Leipzig. — *Reinstein*: Die Frage im Unterricht. Leipzig 1903. — *Retwisch*: Jahresberichte über das höhere Schulwesen. Berlin 1905. — *Reutez-Lütteken*: Literaturkunde. Freiburg i. B. 1995. — *Richert*: Schopenhauer. Leipzig 1905. — *Ricek-Gerolding*: Nationaler Unterricht in Erdkunde u. Geschichte. Leipzig 1899. *Riem*: Die Sintflut. Stuttgart 1906. — *Riggenbach*: Die Auferstehung Jesu. Berlin 1905. — *Roberto*: Złudzenia. Warszawa 1905. — *Rocznik naukowo-literacko-artystyczny* na rok 1905. Warszawa 1905. — *Rodzienicówna*: Jerychonka. Warszawa 1905. — *Rozwadowski*: Wortbildung und Wortbedeutung. Heidelberg 1904. — *Rösiger*: Platons Apologie u. Kri-

ton. Leipzig 1905. — *Rykaczewski*: Słownik języka polskiego. Berlin 1873. — *Rymarkiewicz*: Wzory prozy. Poznań 1874.

Sachs: Gehirn und Sprache. Wiesbaden 1905. — *Sacken*: Baustile. Leipzig 1886. — *Sanders*: Handwörterbuch der deutschen Sprache. Leipzig 1906. — *Schanz*: Geschichte der römischen Literatur. München 1890. — *Scheid*: Schillers Jungfrau von Orleans. Hamm i. W. 1905. — *Schell*: Apologie der Christentums II. Bd. Jahwe und Christus. Paderborn 1905. — *Scheller*: Die Schrankenlosigkeit der formalen Stufen. Langensalza 1906. — *Schiffels*: Auswahl pädagogischer Klassiker. Paderborn 1905. — *Schiller*: Sämtliche Werke. Säkular-Ausgabe. 16 Bde. Stuttgart 1905. — *Schindler*: Die soziale Frage der Gegenwart. Wien 1906. — *Schleicher*: Handbuch der lithauischen Sprache. Prag. 1857. — *Schmidt*: Manuel de la Conversation française. — Manuel of English Conversation. Leipzig 1880. — Grundriss der Geschichte der italienischen Literatur. Leipzig 1885. — Anleitung zu Wettkämpfen, Spielen und turnerischen Vorführungen. Leipzig 1905. — *Schmitt*: Dzieje panow. Stanisława Augusta Poniatowskiego. Lwów 1880. — *Scholz*: Darstellung u. Beurteilung des Mannheimer Schulsystems. Langensalza 1906. Die Charakterfehler des Kindes. Leipzig. — *Schopenhauer*: Aforismen zur Lebensweisheit über den Tod. Volksausgabe Stuttgart. — *Schönbach*: Rede auf Schiller. Graz 1905. — *Schader*: Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde. Strassburg 1901. — *Schwahn*: Diktate für die unteren Klassen höherer Lehranstalten. Leipzig 1905. — *Schwartz*: Charakterköpfe aus der antiken Literatur. Leipzig 1906. — *Schwochow*: Die Schulpraxis. Leipzig 1905. *Schwochow-Hoffmann*: Methodik des Volksschulunterrichts. Leipzig 1904. — *Sclavus*: Królobójcy. Lwów 1905. — *Scriptor*: Nasze stronnictwa skrajne. Kraków 1903. — *Seeberg*: Die Taufe im Neuen Testamente. Berlin 1905. — Das Abendmahl im Neuen Testamente. ib. 1905. — *Sellin*: Die biblische Urgeschichte. Berlin 1905. — *Selze*: Kann ein denkender Mensch noch an die Gottheit Christi glauben? München 1905. — *Semran*: Venedig. Stuttgart 1905. — *Sertillanges*: Kunst u. Moral. Strassburg. — *Shakespeare*: J. Caesar. Leipzig 1905. — *Shakespeare's Werke*: Bd. I-II. Übers. von Schlegel-Tieck. Leipzig. — *Siebert*: Wie sag' ich's meinem Kinde? — *Siedm wykładów* o kwestyi społecznej i socyaliźmie. Lwów 1905. — *Siedm odczytów* o wychowaniu. Kraków 1905. — *Siemieński*: Portrety literackie. Poznań 1865 —

75. — *Dziela*. Warszawa 1882. — *Sieniatycki*: Ogólna katolicka dogmatyka. Lwów 1906. (Dar autora). — *Sienkiewicz*: Potop. (wyd. jubileuszowe). — *Ogniem i mieczem*. (wyd. jubil.) Warszawa 1897. — *Sieroszewski*: Korea. Warszawa 1905. — *Sievers*: Grundzüge der Phonetik Leipzig 1901. — *Siviński*: Katorżnik. Kraków 1905. — *Słowacki*: Zawisza czarny. Warszawa 1906. — *Balladyna*. Kraków 1882. — *Słownik polsko-francuski*. — *Sobieski*: Archivum Jana Zamojskiego Tom I. 1553 — 1579. Warszawa 1905. — *Solman*: Inscriptiones graecae. Leipzig 1905. — *Sophokles*: Oedipus auf Kolonos. ed. Sartorius. Gotha 1882. — *Soplica*: Wojna polsko-rosyjska 1792 r. Kraków 1906. — *Sozański*: Kuczborski i Skarga. Wiedeń 1859. — *Spasowicz*: Dzieje literatury polskiej. Kraków 1891. — *Spirago*: Lehrbuch der speciellen Methodik des kath. Religionsunterrichts Trautenau 1900. — *Ausgewählte Beispiele zum kath. Katechismus*. ib. 1902. — *Sprawozdanie Wydziału Tow. dla popierania nauki polskiej za r. 1904*. Lwów 1905. — *Sprawozdanie z działalności Tow. szkoły ludowej w Krakowie za rok 1904*. Kraków 1905. — *Staff*: Skarb. Lwów. — *Godiwa*. ib. 1906. — *Sny o potędze*. — *Ptakom niebieskim*. Lwów 1905. — *Stankiewicz*: Bibliografia litewska od r. 1546 do 1701. Kraków 1889. — *Stasiak*: Trzecie Humoreski. Kraków 1905. — *Steeper*: Pädagogische Charakterköpfe. Hamm 1905. — *Stegemann*: Heilung des Stotterns. Essen 1903. — *Stein*: Die Anfänge der menschlichen Kultur. Leipzig 1906. — *Goethe*: Briefe. 8 Bde. Berlin 1906. — *Steinen von*: Gesundheit u. Sittlichkeit. Düsseldorf 1905. — *Steinhausen*: Germanische Kultur in der Urzeit. Leipzig 1905. — *Geschichte der deutschen Kultur*. Leipzig 1904. — *Stella-Sawicki*: Rok 1863. Lwów 1905. — *Sten*: Szkice krytyczne. Lwów 1906. — *Stern*: Geschichte der Weltliteratur. Stuttgart 1888. — *Stockij*: Ruska gramatika. Lwów 1893. — *Stöhr*: Leitfaden der Logik in psychologisierender Darstellung. Leipzig 1905. — *Straszewski*: Filozofia św. Augustyna. Kraków 1905. — *Strässer*: Der Lehrplan für die ungeteilte Unterrichtszeit. Minden 1905. — *Stumpf*: Leib u. Seele. Leipzig 1903. — *Sully-Szycówna*: Psychologia wychowawcza. Warszawa 1905. — *Sully-Stimpfl*: Untersuchungen über die Kindheit. Leipzig 1904. — *Suttner von*: Die Waffen nieder. Dresden. — *Sygański T. J.*: Analekta Sandeckie do XVI i XVII wieku. (dar autora.) Lwów 1905. — *Szajnocha*: Pisma. Kraków 1887. — *Szelągowski*: Walka o Bałtyk. — *Śląsk i Polska wobec powstania*

czeskiego. Lwów 1904. — *Szujski*: Historiji polskiej ksiąg dwa-
naście. Warszawa 1880. —

Tacitus: Germania. ed. Egelhaaf. Gotha 1903. — Agricola. ed.
Draeger-Heraens. Leipzig 1905. — *Tarnowski*: Consilium rationis
bellicae. Kraków 1858. — *Historia literatury polskiej*. Kraków
1900—1905. — *Pisarze polityczni XVI. wieku*. Kraków 1886. —
Zygmunt Krasieński. Kraków 1892. — *Tecklenburg*: Geschichtsunter-
richt. Leipzig 1905. — *Teichmüller*: Religiöses Wissen. Stutt-
gart 1906. — *Tenner*: Technika żywego słowa. Lwów 1906. —
Tokarz: Ostatnie lata H. Kołłątaja. Kraków 1905. — *Tomkowicz*:
Galerya portretów biskupów krakowskich. Kraków 1905. — *Toreau
de Marney*: First Step to English Conversation. Leipzig 1903. —
Premier Pas vers la langue universelle (française). ib. 1902. —
Travy-Stimpfl.: Psychologie der Kindheit. Leipzig 1899. — *Treść
dziejów kościoła polskiego* i wykaz zbiorowy prawodawstwa poli-
tycznego i kształtu rządu w Polsce. Lwów 1846. — *Tretiak*:
Młodość Mickiewicza. Petersburg 1898. — *Najsw.* Panna w poezji
polskiej. Kraków 1904. — *Mickiewicz w Wilnie i Kownie*. Lwów
1882. — *Puszkina i Rosyja*. Kraków 1899. — *Truxa*: Richard von
Kralik. Wien 1905. — *Tyszyński*: Rozbiory i krytyki. Petersburg
1854.

Unser Vaterland Japan: Ein Quellenbuch geschrieben von
Japanern. Leipzig 1904. — *Ueberweg*: Grundriss der Geschichte
der Philosophie der Neuzeit. Berlin 1888. — *Ujejski*: Skargi Jere-
niego. Lipsk 1862. — *Uwagi* nad politycznym, naukowym i fi-
lantropijnym działaniem Staszica. Poznań 1873.

Velhagen: Neuer Volks- u. Familienatlas. Bielefeld. — *Venn*:
Deutsches Wörterbuch. Leipzig 1905. — *Vincente Blasio Ibanez*:
Rudera. (przeł. A. Świdorska). Warszawa 1905. — *Voelkel*: Li-
thauisches Elementarbuch. Heidelberg 1879. — *Vogt u. Koch*:
Geschichte der deutschen Literatur. Leipzig 1905. — *Voigt*: Die
Bedeutung der Herbart'schen Pädagogik für die Volksschule. Leip-
zig 1903. — *Volkelt*; Fr. Grillparzer als Dichter des Tragischen.
Nördlingen 1888. — *Vonschott*: Zur Reform des deutschen Straf-
prozesses. Hamm i. W. 1905. — *Vymazal*: Die Kunst die bulga-
rische Sprache zu erlernen. Leipzig.

Wackernagel: Temperament und Erziehung. Berlin 1882. —
Wagner: Spielbuch für Knaben. Leipzig 1906. — *Walde*: Lateini-
sches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg 1905. — *Waldo Trine*:

In Harmonie mit dem Unendlichen. Stuttgart 1905. — *Washington*: Autobiografia murzyna. Warszawa 1905. — *Wasmann*: Instinkt und Intelligenz im Tierreich. Freiburg i. B. 1905. — Die moderne Biologie und die Entwicklungstheorie. Ib. 1904. — *Weber*: Lehrbuch der Weltgeschichte. Leipzig 1888. — *Węcłowski*: Słownik grecko-polski. Warszawa 1874. — *Wegner*: Złote myśli z dzieł J. I. Kraszewskiego. Poznań 1879. — *Weick*: Causeries pour les Enfants. Leipzig 1902. — *Weigl*: Jugenderziehung und Genussgifte. München 1905. — *Weise*: Charakteristik der lateinischen Sprache. — Kurzer Abriss der Logik und d. Psychologie. — Musterstücke deutscher Prosa. Leipzig 1905. — *Weiss*: Die Kunst zu leben. Freiburg in Br. 1904. — Die Geschichtlichkeit des Markusevangeliums. Berlin 1905. — *Welsch*: Biblisches Handwörterbuch. Paderborn 1905. — *Welt-Jahrbuch* 1906. Berlin. — *Wentscher*: Über physische und psychische Kausalität und das Prinzip des Psycho-physischen Parallelismus. Leipzig 1896. — Ethik. Leipzig 1905. — *Weryho i Gałeczka*: Co się z czego robi i skąd pochodzi. Warszawa 1905. — *Wetzel*: Die Lektüre. Ravensburg 1897. — *Widmann*: Geschichte des deutschen Volkes. Paderborn 1905. — Illustrierte Weltgeschichte. Band IV. München. — *Wiediger*: Usta mroku. Poezye 1905. — *Wierzbicki Józ. St.*: Ku słońcu (poezye). Lwów 1905. — *Wierzbowski*: Raporty szkoły wydziałowej Warszawskiej. Warszawa 1902. — *Wilamowitz-Moellendorff*: Griechische Tragödien. Berlin 1906. — *Willmann*: Aus Hörsaal und Schulstube. Freiburg i. B. 1904. — *Wilmers*: Lehrbuch der Religion. 6. Aufl. Münster 1903. — *Winter*: Das deutsche Volksbild. Leipzig 1906 — Algebra. München 1902. — *Winterfeld*: H. Heine. Dresden 1906. — *Wislicenus*: Der Kalender. Leipzig 1905. — *Wolgast*: Das Elend unserer Jugendliteratur. Leipzig 1905. — Vom Kinderbuch. ib. 1906. — *Worsfold-Kozłowski*: O sędzie w literaturze. Warszawa 1906. — *Wrzosek*: Zarys życia Jędrzeja Śniadeckiego. Poznań 1905. — *Wundt*: Naturwissenschaft und Psychologie. Leipzig 1903. — Völkerpsychologie II. Bd. Mythos und Religion. Leipzig 1905. — *Wybicki*: Pamiętniki. Przemyśl 1883. — *Wybór* anegdot. Kraków 1905. — *Wybranowski*: Pamiętniki. Lwów 1882. — *Wyrobek*: O żywieniu się roślin z uwzględnieniem grzybów i bakteryi. Kraków 1905.

Zakład Kórnicki: O Wychowaniu. Poznań. — *Zaleski*: Dzieła pośmiertne. Kraków 1891. — *Pisma*: Lwów 1877. — *Załęski*: Je-

zuici w Polsce 4. tom, części 4. (Dar autora). Kraków 1905. — *Zapałowicz*: Gatunkowość w świecie roślin. Kraków 1905. — *Za-they*: Pisma. Poznań 1885. — *Zeller*: Grundriss d. Geschichte d. griechischen Philosophie. Leipzig 1905. — *Zetkin*: Kwestya Kobięca. Warszawa 1906. — *Ziegler*: Allgemeine Pädagogik. Leipzig 1905. — *Ziehen*: Kunstgeschichtliches Anschauungsmaterial zu Lessings Laokoon. Bielefeld 1905. — *Zieliński*: Die Antike und wir. Leipzig 1905. — *Związki* katolickie w Niemczech. Warszawa 1906. — *Zwierciadło* Rzeczypospolitej polskiej na początku roku 1598. Kraków 1859. — *Zühlsdorff*: Die Psychologie als Fundamentalwissenschaft der Pädagogik in ihren Grundzügen. Hannover 1905. — *Zwiedzicz*: Ustrój państwowy i stronnictwa polityczne w Europie zachodniej. t. 1. Austria. (przetłumaczył Krasnowolski). Warszawa 1905. — *Zych*: Rozdziobią nas kruki, wrony. Lwów 1905.

Żernicki-Szeliga: Die polnischen Stammwappen. Hamburg 1904. Geschichte des polnischen Adels. ib. 1900. — *Zukiewicz* Z. K.: Święty Jacek Odrowąż. Lwów 1905.

Mapy i obrazy do nauki geogr. *Gaebler*. Mapa wschodniej półkuli ziemi (polit.) — Mapa zachodniej półkuli ziemi (polit.) Lipsk. — *Hölzels* Wandbilder für den Anschauungsunterricht. Frühling, Sommer, Herbst, Winter. — *Lehmanns* Kulturgeschichtliche Bilder: Akropolis von Athen. Festplatz von Olympia. — *Geographische* Charakterbilder aus Öst.-Ungarn: Der Hafen von Triest. Prag. Das Karseisfeld am Dachstein.

Czasopisma i gazety: Biblioteka warszawska. — Czas. — Dwutygodnik katechetyczny. — Dziennik urzędowy c. k. Rady szkolnej krajowej w Galicyi. — Echo przemyskie. — Eos. — Gazeta kościelna. — Gazeta lwowska. — Gazeta narodowa. — Homiletyka. — Jutrzenka polska. — Kazalnica. — Kosmos. — Kraj. — Kronika rodzinna. — Roczniki rozkrzewienia wiary. — Książka. — Kwartalnik historyczny. — Kwartalnik teologiczny. — Miesięcznik pedagogiczny. — Misye katolickie. — Moje pisemko. — Nasz kraj. — Nowe tory. — Muzeum. — Pamiętnik literacki. — Poradnik językowy. — Przegląd filozoficzny. — Przegląd historyczny. — Przegląd katolicki. — Przegląd kościelny. — Przegląd polski. — Przegląd powszechny. — Przewodnik naukowy i literacki. — Rodzina i szkoła. — Ruch. — Słowo polskie. — Sodalis Marianus.

— Świat słowiański. — Szkoła polska. — Tygodnik ilustrowany.

Allgemeines Literaturblatt. — Alte und neue Welt. — Annalen für Naturphilosophie. — Annalen für Physik und Chemie nebst Beiblättern. — Archiv für Geschichte der Philosophie. — Archiv für systematische Philosophie. — Archiv für die gesamte Psychologie. — Ave Maria nebst Beilage: Kleines Ave Maria. — Beilage zur allgemeinen Zeitung. — Biologisches Centralblatt. — Der gute Kamerad. — Deutsche Schule. — Epheuranen. — Experimentelle Pädagogik. — Fliegende Blätter. — Geographische Zeitschrift. — Germania. — Gymnasium. — Hausschatz. — Historisch-politische Blätter. — Hochland. — Internationales Archiv für Schulhygiene. — Jahresberichte für neuere deutsche Literatur. — Katholisches Sonntagsblatt. — Katholisches Vereinsblatt. — Katholische Welt. — Kultur. — Lehrproben und Lehrgänge. — Literarisches Echo. — Musica sacra. — Musik. — Naturwissenschaftliche Rundschau. — Neue Bahnen. — Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, Geschichte und deutsche Literatur und für Pädagogik. — Neue Musikzeitung. — Neue musikalische Presse. — Neue Rundschau. — Pastor bonus. — Pädagogische Reform. — Physikalische Zeitschrift. — Psychologische Studien. — Saemann. — Sodalen-Korrespondenz. — Sonntagsglocken. — Stadt Gottes. — Stern der Jugend. — Stimmen aus Maria Lach. — Theologisch-praktische Quartalschrift. Linz. — Theologische Quartalschrift. Tübingen. — Türmer. — Verordnungsblatt für Cultur und Unterricht. — Warte. — Zeitschrift für katholische Theologie. Innsbruck. — Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht. — Zeitschrift für pädagogische Psychologie, Pathologie und Hygiene.

Le Pèlerin. — Les Contemporains. — L' Univers. — Les lectures pour tous. — Mois littéraire et pittoresque. — Revue des deux mondes. — Revue néoscolastique. — Literaturnyja izwiestia. — Niwa. — Nuntius Romanus. — Tit Bits. — Vox urbis.

Encyklopedye i wydawnictwa peryodyczne: Biblioteka dzieł chrześcijańskich. — Biblioteka dzieł wyborowych. — W. Encyklopedia powszechna ilustr. — Encyklopedia kościelna. — Encyklopedia wychowawcza. — Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Herbarz Bonieckiego. — Herders Konversationslexikon. — Kirchliches Handlexikon. — Kontroverslexikon. — Nowa biblioteka uniwersalna. — Polska. Obrazy i opisy, wyd. Macierzy pol. — Słownik jęz. polsk; wyd. Kryński-Karłowicz. — Synopsis der mittel-

europäischen Flora. — Thesaurus linguae latinae. Lipsiae. — Weltall und Menschheit.

Od Akademii Umiejętności w Krakowie otrzymuje Zakład w darze wszystkie wydawnictwa.

Drogą wymiany nadeszło 187 sprawozdań różnych zakładów naukowych Monarchii.

II. Biblioteka uczniów.

30 dzieł w polskim, 6 w ruskim, 9 w niemieckim języku.

Ogółem liczy biblioteka uczniów 3914 dzieł.

Pism peryodycznych polskich 11, niemieckich 10, francuskich 4, rosyjskich 2, ruskich 2.

III. Gabinet fizykalny.

1. Termometr w rozmaitych stadyach wyrobu.
2. Higrometr Lambrechta.
3. Wolperta aparat do oznaczania procentu dwutlenku węgla, znajdującego się w powietrzu.
4. Waga analityczna.
5. Przyrząd do łączenia akumulatorów.
6. Spiralna sprężyna Rogeta
7. Mała wyspa elektryczna.
8. Przyrząd do badania diamagnetyzmu.
9. Elektromagnetyczna igła nachylenia.

IV. Gabinet historii naturalnej.

Sprowadzono :

- a) 1. 2 duże tablice anatomiczne: system kostny i mięśniowy człowieka. Lendenfeld. Praga.
 2. Arendts. Atlas historii naturalnej. Warszawa.
 - b) do zbioru przyrodniczego :
1. *Felis domestica* i *Gallus domesticus*. — Preparaty w oszklonych pudełkach; na jednym boku zachowane okrycie ciała, na drugim uwidoczniona jego budowa anatomiczna.
 2. *Lepus timidus* w całym pędzie (wypchany).

3. Fulica atra, dar. St. Łoś, uczeń VI. klasy.
 4. Ardea cinerea, dar. P. F. Sobolewski.
 5. Mergus merganser wypchany, dar. P. Mysłowski.
 6. Collocalia esculenta, salangana z gniazdkiem, dar. Eust. Horodyński, uczeń II. kl.
 7. Krysztaly soli z Wieliczki, dar. W. Kurnatowski, ucz. VII. kl.
 8. Ząb mamuta, dar. B. Groo, uczeń klasy przygotowawczej.
- c) do zbioru numizmatycznego:
- Kilkanaście monet ofiarowali X. Bl. Jabłoński T. J. i M. Grodziński, uczeń I. kl.

V. Zbiory etnograficzne.

1. Dwa posążki chińskie Matki Dziewicy „Guing-Kuniah-Prossa“; jeden porcelanowy, drugi drewniany połączony ze szafką ozdobną, oszkloną. — (Dar siostry miłosierdzia Pauliny Moniak z Szanghaju.)
2. a) Oryginalny naszyjnik z Indyi.
b) Wyroby z samych muszelek, różnej wielkości spinki i broszki. (Dar siostry Maryi Stanisławowej, Dominikanki-misyonarki z wyspy św. Trójcy.)
3. Strój serbski i inne wyroby ręczne. (Dar p. Julii Konopczyny).
4. a) Bożek chiński wojny i fortuny.
b) Borcz pilnujący ognia świętego.
c) Ślepy wróżbiarz, lalka chińska. (Dar X. Czermińskiego T. J.)

VI. Sala rysunkowa.

Wzory: Behrens C: Bluethe und Frucht in decorativer Anordnung II. Serie. New York. — Dijek van: Erstes Skizzen- und Malbuch. Leipzig. — Engleder: Zeichenskizzen Heft 1, 2. München. — Hoffmann: Zeichenkunst I. und II. Teil. Ravensburg. — Hurter: Vorlagen für das Linear- und Projektionszeichnen. Zürich. — Vorlagen für Maschinenzeichnen I. Teil. Zürich. — Kuhlmann: Museum und Zeichenunterricht. Dresden 1905. — Kulstrunk's Entwurf eines Lehrplanes für Zeichnen an d. ö. Volksschule. Salzburg 1905. — Leibrock: Schmidt M. Das freie Zeichnen I. Teil. Strassburg 1905. — Schaffer: Moderne Ent-

würfe für verschiedene Gewerbe. Wien 1904. — Schneck: Das Malen nach Natur- und Kunstgegenständen. Neue Folge. Berlin 1905. — Tokarski i Moniak E.: Geometrya wraz z nauką rysunków geometrycznych. cz. I. Lwów 1905. — Wohlbrandt: Die Strömung. Ornamentale Studien. Leipzig 1905.

Albumy: Bode-Friedländer-Seidel: Gemälde Alter Meister. Stuttgart. — Bode-Knapp: Meisterwerke der Malerei. Lpg. 3—24. — Büttgen: Monogrammbuch. Lpzg. 1905. — Goerke: Die Kunst in der Photographie X. Jahrg. Lpzg. — Grauel-Spemann: Das Museum. X. Jahrg. Stuttgart. — Hoffmann: Decorative Vorbilder. XVIII. Jahrg. Stuttgart. — Klassische Kunst. 19 obr. wielk. form., 46 obr. mał. form. Berlin. — Kopera-Pagaczewski: Polskie Muzeum. Kraków 1906. — Moderne Meister der Farbe. II. Teil. — Matthies-Masuren: Die bildmässige Photographie. — Die photographische Kunst im Jahre 1904. Halle a. S. — Seemann: Meister der Farbe. Lfg. 15—28. Lpzg.

Czasopisma i wydawnictwa peryodyczne: Kind u. Kunst: Monatsschrift II. Jahrg. Darmstadt. — Die Kreide: Fachblatt für Zeichenunterricht. Berlin. — Die Christliche Kunst: Monatschrift für alle Gebiete der christl. Kunst II. Jahrg. München. — Die kirchliche Kunst: Beiblatt zum kath. Vereinsblatt. Wien. — Die Kunst: Monatshefte für freie u. angewandte Kunst VII. München. — Zeitschrift für Zeichnen und Kunstunterricht. Wien. — Knackfuss: Künstler-Monographien Bde 76—80. Bielefeld.

Podręczniki: Adam Leonard: Zur Theorie der farbigen Perspektive. Strassburg i E. 1905. — Cortlidge-Marpurg: Oelmalerei. London. — Conz: Zeichenschule. Ravensburg 1905. — Doll-Nestle: Lehrbuch der praktischen Geometrie. Berlin 1905. — Dziakiewicz: Miernictwo. Kraków 1906. — Ehlers: Methodik des Zeichenunterrichts. Lpzg. 1904. — Frey: Die Anatomie des Menschen für Schulgebrauch Esslingen 1906. — Friese: Jahrbuch für Zeichen- und Kunstunterricht. I. Jahrg. Hannover 1905. — Genewein: Romanischer Stil und Gotik. Lpzg. 1906. — Geyer: — Der neue Zeichenunterricht. Langensalza 1905. — Graetz: Das Licht und die Farbe. Lpzg. 1905. — Hatton-Marpury: Skizzierende Aquarellmalerei. Ravensburg 1906. — Kultstrunk: Entwurf eines Lehrplanes für Zeichnen. Salzburg

1905. — Lepszy-Tomkiewicz: Kraków, jego kultura i sztuka. Kraków 1905. — Lichtwark: Die Erziehung des Farbensinnes. Berlin 1905. — Lityński: Rys dziejów sztuki starożytnej. Lwów 1906. — Luckow: Illustrierter Lehrstoff für den Zeichenunterricht. Stuttgart 1906. — Merckel: Schöpfungen der Ingenieurtechnik der Neuzeit. Lpzg. 1901. — Pallat: Schule und Kunst. Lpzg. 1906. — Reimann: Liebhaberkünste. Lpzg. 1905. — Rudolph: Der Ausdruck des Gemütsbewegungen des Menschen. Dresden 1903. — Schütte: Anfangsgründe der darstellenden Geometrie. Berlin 1905. — Semper: Cztery pierwiastki sztuki budowniczej. Kraków 1904. — Swieykowski: Pamiętnik Tow. przyj. sztuk pięk. w Krakowie od 1854—1904. Kraków 1905. — Templeton: Anleitung zur Oel-Malerei. Stuttgart 1893. — Wehrenfennig: Neues Zeichen-Bilderbuch. I. II. Serie. Triest 1905. — Witkiewicz: Juliusz Korsak. Lwów 1906. — Wize: O istocie sztuki. Kraków 1901.

Przybory: Tablica Płócienna 1.50×6.00.

Kronika Zakładu.

Rok szkolny rozpoczął się d. 3. września wezwaniem Ducha Św., egzortą i uroczystem nabożeństwem, które celebrował nowy Rektor X. Jan Nuckowski T. J.

Od 14. do 17. września odprawiała młodzież szkolna rekolekcje pod przewodnictwem X. J. Krysy T. J. i X. T. Bzowskiego T. J.

Dzień 4. października jako dzień imienin Najjaśniejszego Pana obchodził Zakład uroczystem nabożeństwem.

Dzień 25. listopada jako wigilię 50 letniej rocznicy śmierci największego naszego wieszczki narodowego uczciła młodzież Zakładu „Wieczorkiem Mickiewiczowskim“.

Dnia 29. listopada urządzono nabożeństwo żałobne za poległych w powstaniu.

Od d. 12. do 16. grudnia odbywał lustrację Zakładu c. k. krajowy Inspektor szkolny J. W. Dr. L. German.

Dnia 3. maja, jako w rocznicę wiekopomnej Konstytucji wzięła młodzież Zakładu udział w uroczystem nabożeństwie poczem odśpiewała „Boże coś Polskę“.

Od d. 7. do 12. maja odbywał się w tutejszym Zakładzie piśmienny egzamin abiturjentów.

Od d. 21. do 26. maja odbywał się w tutejszym Zakładzie ustny egzamin dojrzałości pod przewodnictwem p. Radcy Dr. T. Soltysika, dyrektora c. k. gimnazjum Sobieskiego w Krakowie, zakończony d. 26. maja publicznym rozdaniem świadectw dojrzałości i dziękczynnem nabożeństwem.

Dnia 30. maja miała młodzież Zakładu wspólną przy dźwiękach kapeli zakładowej majową wycieczkę do lasów Słochynieckich.

Dnia 10. czerwca w uroczystość Trójcy Przenajśw. Np. X. Biskup K. Fischer udzielił uczniom Zakładu pierwszej Komunii św. i Sakramentu Bierzmowania.

Dnia 27. czerwca odbyło się uroczyste zakończenie roku szkolnego: po nabożeństwie i dziękczynnem „Te Deum“ nastąpiło odczytanie promocyi i rozdanie nagród w obecności grona nauczycielskiego i gości.

Wynik egzaminu dojrzałości przy końcu roku szkolnego 1904/5.

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się uczniów	33
Uznano za dojrzałych z odznaczeniem	8
„ „ dojrzałych	23
Pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu	2
Razem	33

Świadectwo dojrzałości otrzymali:

1. Rudolf Baranowski ur. w Przemyślu w Galicyi.
 2. Roman de Biezdziezdy Broniewski ur. we Lwowie w Galicyi.
 3. Stanisław Buzath ur. w Krakowie w W. Ks. Krak.
 4. Stanisław Ciechulski ur. w Krakowie w W. Ks. Krak.
 5. Stanisław Cisek ur. w Załężu w Galicyi (z odzn.).
 6. Józef Czudek ur. w Guldau na Śląsku austr. (z odzn.).
 7. Tadeusz Derenowski ur. w Mielcu w Galicyi (z odzn.).
 8. Artur Ossorya-Dobiecki ur. w Cianowicach w Król. Polsk.
 9. Józef Gońka ur. w Brzeźnicy w Galicyi.
 10. Jerzy Hahn ur. we Wrocławiu na Śląsku prusk. (z odzn.).
 11. Władysław Jankiewicz ur. w Chrości w Galicyi (z odzn.).
 12. Jan Karasiński ur. w Niepołomicach w Galicyi.
 13. Jerzy Klein ur. we Lwowie w Galicyi.
 14. Stanisław Koszko ur. we Wieliczce w Galicyi.
 15. Mieczysław Lipski ur. Holeniszczowie na Podolu.
 16. Juliusz Liwicki ur. Podzwierzyńcu w Galicyi.
 17. Zygmunt de Grodków hr. Łoś ur. w Bortkowie w Galicyi.
 18. Maryan Jirzyczek Maciejowski ur. w Samborze w Galicyi.
 19. Kazimierz Majewski ur. w Warszawie w Król. Polsk.
 20. Józef Mencel ur. w Niskołyżach w Galicyi.
 21. Kazimierz Mościcki ur. w Słobodzie Rungurskiej w Galicyi.
 22. Witold Nawratil ur. w Przemyślu w Galicyi
 23. Józef Czechel-Nowosielecki ur. w Żółkwi w Galicyi.
 24. Maryan Obertyński ur. Cieleżu w Galicyi.
 25. Bolesław Pacześniowski ur. w Schodnicy w Galicyi.
 26. Stanisław Rzewuski ur. w Przemyślu Galicyi (z odzn.)
 27. Zygmunt Stocki-Sosnowski ur. w Konstantynopolu w Turcyi.
 28. Felix Jordan-Stojowski ur. w Dyamencie w Galicyi.
 29. Artur Traunfellner ur. w Dolinie w Galicyi.
 30. Felix Tychowski ur. w Krzywczu w Galicyi (z odzn.).
 31. Tadeusz Urbańczyk ur. w Krakowie w W. Ks. Krak. (z odzn.).
-

		KLASA	
		I. publ.	I. pryw.
I. Liczba.			
Z końcem roku szkolnego 1904/5		34	23
Z początkiem roku szkolnego 1905/6 przyjęto		40	26
W ciągu roku szkolnego przybyło		2	4
Wogóle zatem przyjęto w roku szkolnym 1905/6		42	30
W ciągu roku szkolnego opuściło zakład		2	7
Z końcem roku szkolnego 1905/6 było		40	23
2. Według miejsca urodzenia było:			
Z Austrii		—	1
Ze Styrii		—	—
Ze Galicji i Wielkiego Księstwa Krakowskiego		30	15
Z Bukowiny		—	—
Z Rumunii		—	—
Ze Śląska austriackiego		—	—
Ze Śląska pruskiego		—	—
Z Królestwa Polskiego i prowincyi zabranych		7	6
Z Wielkiego Księstwa Poznańskiego i Prus		—	—
Z Rosyi		—	1
Z Anglii		—	—
Z Turcyi		—	—
Z Bośni		2	—
Z Wirtembergii		—	1
Z Moraw		1	—
	Razem	40	23
3. Według języka ojczystego było:			
Mówiących po polsku		39	22
„ „ ruskim		1	1
„ „ niemieckim		—	—
	Razem	40	23
4. Według wieku z końcem II. półrocza:			
10 lat ukończyło		8	4
11 „		19	9
12 „		11	7
13 „		2	2
14 „		—	1
15 „		—	—
16 „		—	—
17 „		—	—
18 „		—	—
19 „		—	—
20 „		—	—
21 „		—	—
22 „		—	—
23 „		—	—
	Razem	40	23
5. Według wyznania religijnego było:			
Katolików obrządku łacińskiego		39	21
„ „ greckiego		1	2
„ „ ormiańskiego		—	—
	Razem	40	23

uczniów.

K L A S A									Razem
II. publ.	II. pryw.	IIIa.	IIIb.	IV.	V.	VI	VII.	VIII	
43	31	(III.) 44	(IVa.) 28	(IVb.) 23	41	42	37	31	377
41	26	43	36	46	49	40	44	33	424
3	2	—	6	2	—	—	2	2	23
44	28	43	42	48	49	40	46	35	447
4	—	7	6	—	2	4	4	1	37
40	28	36	36	48	47	36	42	34	410
1	—	—	—	—	—	—	1	—	3
—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
34	17	32	26	39	35	29	25	27	309
1	—	—	—	—	—	1	—	—	2
—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	1	—	1	1	3
3	10	2	8	8	7	4	13	4	72
—	—	—	—	1	2	1	1	—	5
—	—	1	—	—	—	1	—	—	3
—	—	—	1	—	—	—	1	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
1	—	1	—	—	1	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
40	28	36	36	48	47	36	42	34	410
39	28	36	35	45	46	35	41	33	399
1	—	—	1	2	1	1	1	—	9
—	—	—	—	1	—	—	—	1	2
40	28	36	36	48	47	36	42	34	410
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
9	7	—	—	—	—	—	—	—	44
19	14	5	—	—	—	—	—	—	56
8	2	22	10	3	—	—	—	—	49
2	4	8	12	25	5	—	—	—	57
2	1	1	8	14	22	7	—	—	55
—	—	—	6	4	15	19	4	—	48
—	—	—	—	2	4	5	15	2	28
—	—	—	—	—	—	3	12	14	29
—	—	—	—	—	1	2	6	9	18
—	—	—	—	—	—	—	5	3	8
—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
40	28	36	36	48	47	36	42	34	410
36	28	34	33	41	44	34	40	34	384
4	—	2	2	6	2	2	2	—	23
—	—	—	1	1	1	—	—	—	3
40	28	36	36	48	47	36	42	34	410

	KLASA	
	I. publ.	I. pryw.
6. Przedmioty nadobowiązkowe :		
Język ruski	1	2
„ francuski	14	2
„ rosyjski	3	4
„ angielski	1	—
Historya kraju rodzinnego	—	—
Gimnastyka	39	23
Rysunki wolnoręczne	4	7
Rysunki geometryczne	—	—
(Geometrya wykreslna	—	—
Muzyka	7	7
Stenografia	—	—
Kaligrafia	40	23
Szermierka	—	—
Śpiew	—	1
7. Stypendya :		
a) Z fundacyi im. Rysz. Pierściorowskiego 1 po 800 K.	—	—
b) „ „ Modesta Chomińskiego 400 „	—	—
c) „ „ Samuela Głowińskiego 2 „ 315 „	—	—
d) „ „ Dr. Tytusa Przesmyckiego „ 300 „	—	—
e) „ „ Jana Żurakowskiego „ 525 „	—	—
f) „ „ Felixa Ant. hr. Losia 2 „ 420 „	—	—
g) „ „ imienia Pietruskich „ 600 „	—	—
h) „ „ Maryi z Stojowskich Kurdwanowskiej „ 500 „	—	—
i) „ „ Juliana Wierzbickiego 2 „ 720 „	—	—
k) „ „ Leona Boznańskiego „ 300 „	—	—
l) „ „ Franciszka Zawadzkiego „ 315 „	—	—
m) „ „ Karola Bielawskiego „ 790 „	—	—
n) „ „ Andrzeja Żalchockiego „ 336 „	1	—
o) „ „ szlachty byłego obwodu Rzeszowskiego „ 300 „	—	—
8. Klasyfikacya.		
<i>a) Uzupełnienie klasyfikacyi za II. półrocze r. sz. 1904/5.</i>		
Pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu	2	—
Egzamin ten złożyło	2	—
Ostateczny wynik klasyfikacyi za II. półr. r. szk. 1904/5		
Stopień celujący otrzymało	5	3
„ pierwszy „	27	16
„ drugi „	2	2
„ trzeci „	—	—
Nie klasyfikowano	—	2
Razem	34	23
<i>b) Klasyfikacya za II. półrocze r. szk. 1905/6.</i>		
Stopień celujący otrzymało	6	1
„ pierwszy „	27	21
„ drugi „	3	—
„ trzeci „	—	1
Pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu	3	—
Nieklasyfikowano	1	—
Razem	40	23

K L A S A									Razem
II. publ.	II prywat.	IIIa.	IIIb.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
3	—	1	2	2	—	1	2	—	14
30	10	20	13	28	19	20	13	3	164
2	8	1	7	6	4	5	4	—	44
—	—	—	1	3	1	3	2	—	11
—	—	36	36	48	—	36	42	—	198
36	28	35	36	48	47	36	42	—	370
11	2	10	9	17	10	9	4	4	87
—	—	—	2	5	4	2	2	2	17
—	—	—	—	—	1	2	1	2	6
12	6	10	13	19	19	15	16	14	140
—	—	—	2	6	2	1	4	1	14
40	28	—	—	—	—	—	—	—	131
—	—	—	—	3	5	5	3	—	16
3	2	2	3	3	8	12	10	3	47
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
—	—	1	—	—	1	—	—	—	2
—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	1	—	1	—	—	2
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	2	(III.)	(IVa.)	(IVb.)	—	—	—	—	—
—	2	2	2	2	3	4	4	1	22
—	2	2	2	2	3	4	3	1	21
5	4	6	5	2	11	3	4	5	53
37	27	34	20	19	27	39	29	26	301
—	—	4	1	2	3	—	4	—	18
—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
1	—	—	1	—	—	—	—	—	4
43	31	44	28	23	41	42	37	31	377
5	3	5	2	7	4	8	12	3	56
36	19	23	25	30	34	20	25	30	280
1	4	5	6	3	5	3	1	1	32
—	1	—	—	1	—	—	—	—	3
5	—	3	2	6	4	2	4	—	29
3	1	—	1	1	—	3	—	—	10
40	28	36	36	48	47	36	42	34	410

Klasa przygotowawcza.

Liczba.	b)	c)
Z początkiem roku szk. 1905/6		
przyjęto	16	38
W ciągu roku szk. przybyło	5	7
Wogóle zatem przyjęto w r. szkolnym 1905/6	21	45
W ciągu roku szkoln. opuściło zakład	3	1
Z końcem roku szkol. 1905/6 było	18	44
2. Według miejsca urodzenia.		
Z Galicji i W. Ks. Krakow. 6		22
Z Królestwa Polskiego i prow. zabranych	10	16
Z Kroczy	1	1
Z Bośni	—	2
Z Rosji	1	1
Z Kanady	—	1
Z W. Ks. Poznańskiego	—	1
Z Śląska austr.	1	—
Razem 18		44
3. Według języka ojczystego.		
Mówiących po polsku	18	43
" po rusku	—	1
Razem 18		44

4. Według wyzn. rel.	b)	c)
Katolików obrządku łacińsk. 18		43
" " gr. kat. —		1
Razem 18		44
5. Wiek uczniów.		
7 lat skończyło	1	—
8 " "	5	1
9 " "	5	8
10 " "	5	26
11 " "	2	9
Razem 18		44
6 Przedmioty nadobowiązkowe.		
Język ruski	1	1
Język francuski	2	4
Język rosyjski	8	10
Gimnastyka	18	44
Muzyka	1	8

KLASYFIKACYA.

KLASA I.

Stopień celujący.

Domański Edward
Kotarski Władysław
Luhaczewski Tadeusz

Łubkowski Adam
Maciejowski Tadeusz
Micznyński Zygmunt.

Stopień pierwszy.

Birkenmayer Roman
Czerkiewicz Stanisław
Drużbacki Mikołaj
Epler Tadeusz
Gołębski Marceli
Groblewski Zygmunt
Grzegorzcyk Piotr
Hejda Kazimierz
Jaworski Aleksander
Józefczyk Adam
Kalicki Stefan
Kumiński Zygmunt
Ledóchowski Antoni

Leszczyński Zdzisław
Łepkowski Lucyan
Niezabitowski Tadeusz
Otowski Józef
Pieniążek Karol
Różański Tadeusz
Stankiewicz Leon
Strzelecki Stanisław
Szayer Tadeusz
Wawrosz Czesław
Wojnarski Witold
Woś Marcin
Wyczółkowski Mieczysław

Zaleski Tadeusz.

Trzem uczniom pozwolono po wakacjach powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu; trzech otrzymało stopień drugi; jednego nieklasyfikowano.

PRYWATYŚCI KLASY I.

Stopień celujący.

Gorczewski Mikołaj

Stopień pierwszy.

Bagniewski Jan
Brenner Władysław
Chorzelski Bohdan

Chwalibóg Mieczysław
Cieszewski Zbigniew
Janczyszyn Tadeusz

Jurkiewicz Artur
Kałuski Jerzy
Kałuźniacki Zenon
Kopecki Stefan
Kowalczuk Michał
Loziński Bronisław
Lubkowski Stefan

Olszański Kazimierz
Petersein Roman
Scherautz Adam
Ślapa Otton
Sulimierski Ludwik
Wiśniewski Aleksander
Witkowski Antoni

Zawistowski Stanisław.

Stopień trzeci otrzymał jeden uczeń.

KLASA II.

Stopień celujący.

Krasuski Zbigniew
Lubaczewski Jan

Nowosielecki Tadeusz
Rościszewski Józef

Soltan Bogdan.

Stopień pierwszy.

Balko Henryk
Berezowski Wiktor
Biliński Władysław
Blaschke Władysław
Cisek Władysław
Deskur Jan
Gołębski Roman
Górkiewicz Stanisław
Horodyński Eustachy
Jurasz Jan
Jurkiewicz Alfred
Kieszkowski Kazimierz
Korecki Eugeniusz

Kossowski Czesław
Kurdelski Tadeusz
Linderski Henryk
Makohonski Konstanty
Myszkowski Jan
Sobota Jan
Solecki Józef
Stachiewicz Tadeusz
Starosolski Michał
Trzcieniecki Tadeusz
Werner Jan
Wirstlein Kazimierz
Zieleniewski Edmund

Pięciu uczniom pozwolono powtórzyć po wakacjach egzamin z jednego przedmiotu; jeden uczeń otrzymał stopień drugi.

PRYWATYŚCI KLASY II.

Stopień celujący.

Choynowski Witold

Jaskuński Zbigniew
Mańkowski Czesław

Stopień pierwszy.

Barański Jan
Domański Zygmunt
Dzierżawski Antoni
Grodziński Maciej
Hinziger Gustaw
Horodyski Żdzisław
Jelski Kazimierz
Kogucki Władysław
Korzeniowski Władysław

Męciński Franciszek
Muchowicz Władysław
Naimski Ludwik
Niewiadomski Jerzy
Nowolecki Witold
Ostrowicki Mateusz
Szeremeta Aleksander
Tokarzewski Stanisław
Urban Tadeusz

Ziemięcki Alfred.

Czterech uczniów otrzymało stopień drugi; jeden stopień trzeci.

KLASA III. A.

Stopień celujący.

Bielawski Kazimierz
Kopecki Jerzy

Kuhn Jan
Łubkowski Zygmunt

Rzewuski Bolesław.

Stopień pierwszy.

Bielecki Adam
Duniewicz Stefan
Dunikowski Stanisław
Grocholski Jerzy
Korewicki Józef
Korewicki Włodzimierz
Korytyński Henryk
Kossowski Mieczysław
Mysłakowski Marian
Myszkowski Ludwik
Narajewski Adam

Obertyński Krzysztof
Pieniążek Jarosław
Pile Adam
Richtman Roman
Rzepecki Tadeusz
Sękowski Stanisław
Strutyński Tadeusz
Swidrygiello Władysław
Wojtkowski Feliks
Wójcik Edward
Wolski Ludomił

Zieliński Stefan.

Trzem pozwolono po wakacjach powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu; pięciu uczniów otrzymało stopień drugi.

KLASA III. B.

Stopień celujący.

Machnicki Aleksander

Szymanowski Franciszek

Stopień pierwszy.

Axentowicz Filip
Breza Edward
Chmielowski Adam
Chobrzyński Stanisław
Hohendorff Jerzy
Hołubowicz Władysław
Jaszczolt Ludwik
Kamieński Wiktor
Kornella Roman
Kruszyński Michał
Kuhn Stanisław
Lipiński Stanisław

Lukasiewicz Seweryn
Mencel Tadeusz
Mrazek Mieczysław
Myszkowski Stanisław
Nagórski Włodzimierz
Olszański Aleksander
Opuchlak Roman
Petersein Jerzy
Piekarski Kazimierz
Strzelecki Tadeusz
Soupper Juliusz
Zubek Oktawian

Dwom uczniom pozwolono po wakacjach powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu; sześciu otrzymało stopień drugi.

KLASA IV.

Stopień celujący.

Birkenmayer Alfred
Czapliński Emil
Kociuba Józef

Łastowiecki Antoni
Skoraczewski Władysław
Softan Stanisław

Sulerzyski Włodzimierz.

Stopień pierwszy.

Bałaban Platon
Bauer Michał
Borkowski Tadeusz
Czarnecki Maksymilian
Czyrniański Julian
Dumin Ludwik
Faff Maryan
Gronnicki Adam
Homik Józef
Jaegerman Antoni
Kłopotowski Jerzy
Kogucki Stanisław
Konopka Władysław
Krzyżanowski Maryan
Kuniński Stanisław

Leitner Konrad
Olszański Wiktor
Olszewski Jan
Passakas Juliusz
Pele Jerzy
Reklewski Stanisław
Rohm Stanisław
Rudowski Jan
Rydel Stefan
Schmerl Franciszek
Skałkowski Adam
Skałkowski Józef
Skowron Adam
Styka Adam
Wojtkowski Tadeusz

Sześciu uczniom pozwolono po wakacjach powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu; trzech otrzymało stopień drugi; jeden stopień trzeci, jednego nie klasyfikowano.

KLASA V.

Stopień celujący.

Jaron Alfons
Knauer Kazimierz

Nartowski Zygmunt
Urbańczyk Stanisław

Stopień pierwszy.

Balicki Franciszek
Choiński Jan
Dziubaniuk Karol
Epler Adam
Furgalski Władysław
Galeczyński Ryszard
Glixelli Zygmunt
Grocholski Kazimierz
Grocholski Stefan
Heller Władysław
Jezierski Adam
Kalkstein Kazimierz
Lewartowski Karol
Lasiński Leon
Lysakowski Waleryan
Mandybur Stanisław
Martynowicz Władysław

Mierzwiński Bronisław
Myczkowski Stanisław
Obertyński Stanisław
Obmiński Adam
Plattner Fryderyk
Popiel Kazimierz
Riedl Tadeusz
Romański Kazimierz
Seidler Tadeusz
Sienkiewicz Tadeusz
Stafiej Tomasz
Vitek Maryan
Wołowski Tadeusz
Wopatarni Oskar
Zajączkowski Mieczysław
Zieleniewski Wiktoryn
Żelazowski Teofil

Czterem uczniom pozwolono po wakacjach powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu; pięciu otrzymało stopień drugi.

KLASA VI.

Stopień celujący.

Birkenmayer Alexander
Fedorowicz Stanisław
Jampolski Włodzimierz
Knaur Albert

Koppens Leon
Łoś Stanisław
Mikulowski Jan
Papara Kazimierz

Stopień pierwszy.

Adam Kazimierz
Adam Ludwik
Ambroziewicz Wojciech
Górski Józef
Hejda Józef

Kałużniacki Roman
Kern Władysław
Kilian Alfred
Kunz Franciszek
Kusiba Bogumił

Lenartowicz Michał
Małaczyński Kazimierz
Porębski Stanisław
Reks Stefan
Ricci Jerzy

Szczerbiński Maryan
Sztuka Franciszek
Turowicz Władysław
Winiarz Henryk
Zemnegg Adam

Dwom uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacjach; trzech uczniów otrzymało stopień drugi; nieklasyfikowano trzech.

KLASA VII.

Stopień celujący.

Bubeniczek Franciszek
Dębicki Bronisław
Dyla Augustyn
Jełowicki Włodzimierz
Kieszkowski Jan
Kurnatowski Wojciech

Kwiatkowski Eugeniusz
Macher Norman
Machnicki Bolesław
Machnicki Jerzy
Rudnicki Mieczysław
Zaleski Stanisław

Stopień pierwszy.

Augustowicz Jan
Bański Adam
Borowiec Włodzimierz
Borzemski Kazimierz
Cichocki Mieczysław
Gixelli Stefan
Jakubowski Jan
Jezierski Stanisław
Kleniewski Władysław
Konopka Włodzimierz
Krasnopolski Michał
Ludwig Stefan

Morawski Wojciech
Nawrocki Władysław
Opolski Jan
Pendiuk Antoni
Porębski Eugeniusz
Przeździecki Alojzy
Scazighino Witold
Schaitter Ludwik
Skałkowski Aleksander
Sobański Ludwik
Stręk Antoni
Wilczewski Stanisław

Zarnowski Jerzy.

Czterem uczniom pozwolono po wakacjach powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu; jeden otrzymał stopień drugi.

KLASA VIII.

Stopień celujący:

Cisek Stanisław

Derenowski Tadeusz
Hahn Jerzy

Stopień pierwszy:

Baranowski Rudolf	Majewski Kazimierz
Broniewski Roman	Mencel Józef
Buzath Stanisław	Mościcki Kazimierz
Ciechulski Stanisław	Nawratil Witold
Czudek Józef	Nowosielecki Józef
Dobiecki Artur	Obertyński Maryan
Gońska Józef	Pacześniowski Bolesław
Jankiewicz Władysław	Philipp Karol
Karasiński Jan	Rylski Franciszek
Klein Jerzy	Rzewuski Stanisław
Kozko Stanisław	Stocki-Sosnowski Zygmunt
Lipski Mieczysław	Stojowski Felix
Liwicki Juliusz	Traumfeller Artur
Łoś Zygmunt	Tychowski Felix
Maciejowski Karol	Urbańczyk Tadeusz.

Jeden uczeń otrzymał stopień drugi.

Ogłoszenie!

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają przedłożyć
a) metrykę chrztu; *b)* świadectwo szkolne tego zakładu, w którym przedtem pobierali naukę, z potwierdzeniem, że mogą być przyjęci do innego zakładu; *c)* świadectwo rewakcynacji odbytej w roku poprzedzającym wstąpienie do szkoły.

Egzamina wstępne do I. klasy odbywać się będą w dniu 31. sierpnia. Egzamin wstępny rozstrzyga stanowczo o przyjęciu lub nieprzyjęciu ucznia do I. klasy, a powtórzenie tego egzaminu *ani w tym samym ani w innym zakładzie* nie jest dozwolone.

Egzamina wstępne do innych klas i egzamina poprawcze odbywać się będą w dniach od 1. do 5. września włącznie.

Rok szkolny rozpoczyna się dnia 2. września nabożeństwem wstępnym, w którym wszyscy uczniowie wspólnie i bez wyjątku udział wziąć mają.

W Bdkowicach pod Chyrowem dnia 27. czerwca 1906.

Dyrektor.

